

AGHEGY

SKANDINÁVIAI MAGYAR IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI LAPFOLYAM

Szerkeszti:

Tar Károly

Munkatársak:

Békássy N. Albert,

Kovács Ferenc (szerkesztő helyettes)

Lipcsey Emőke, Maros Miklós, Molnár István,

Képzőművészeti tanácsadók:

Mayer Hella és Vály Sándor

41. szám (5531-5686 oldal) ☺ 2013 / 1

Tartalom

A haza éltető figyelme — levélváltás

Irodalom

Szente Imre 90 éves 5536

Neufeld Róbert versei 5539

Tar Károly versei 5541

Kovács katáng Ferenc: Lillehammeri séták 5543

Hammer György verse 5550

Tar Károly: Hajnalban vadnyuszik ablakom alatt — regényrészlet 5551

Rügyek

Pető Tünde: Vasmacska, Hugi és Festészet 5559

Észak hírnökei

Műfordítói díj Jávorszky Bélának 5563

Páholy

Tar Károly: Szebb jövőre várva 5569

Sall László: Strindberg év – magyar szalakkal 5575

A stockholmi Magyar Ház bemutatója: Százéves, aki kilépett az ablakon és eltűnt

Zene/szó

Deák Csaba repertoárja 5583

Hallgassuk együtt Maros Miklós operáját 5585

Ladislau Horatius (Horváth László) zeneszerző 5588

Törzstér

Székely Péter: Loki a bennünk élő démon archetípusa 5589

Képtár

Rekordáron vették az amerikaiak Nemes Endre műveit Stockholmban 5623

Beszélgetés Moritz Livia képzőművésszel - interjúk 5624

Vers-Kép: Moritz Livia képei Tar Károly verseire 5626

Forsmanék műhelyében 5629

Járkáló

Pető Tünde: Királyi viszony 5631

Borka László: A norvég fatemplomok titka 5639

Jeszenszky Géza: Sísportunk hőskora és a norvég kapcsolat 5641

Tar Károly: Északi ágon 5643

Megjegyzések

Az Ághegy VIII. kötetének bemutatója az oslói Magyar Nagykövetségen 5647

Osló-Budapest-Osló 5666

Kovács Ferenc mkl. A hétköznapi lovagjai 5672

Oslói hírek

A skandináviai országokban élő magyar alkotók évsora-Ághegy Könyvek 5676

Képtár melléklet

A címlapon: Szederjesi András szobra, a hátlapon Forsman Attila festménye

E számunkat Bengtsson BT. Benjamin, Forsman Attila, D. Forsman, Mayer Hella, Moritz Livia és Szederjesi András munkáival díszítettük.

A haza éltető figyelme

Levélváltás,

amely bizonyítja, hogy otthon is számon tartják folyóiratunkat: ez adjon erőt fél ezret meghaladó alkotótáborunknak. A nekünk ítélt szerény összegnél, amelyből még néhány kötet nyomdai munkálatainak árát pótoljuk, ez többet jelent: a folytatás lehetőségét, amikor a majdani jobb időkben a magunk erejéből végezhetjük a skandináv országokban született irodalmi és művészeti értékeink begyűjtését és továbbítását olvasóink szolgálatában.

*

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA
KULTÚRÁÉRT FELELŐS ÁLLAMTITKÁRSÁG

TISZTELT L. SIMON LÁSZLÓ ÁLLAMTITKÁR ÚR!

Azzal a *kéréssel* fordulunk az államtitkár úrhoz, hogy a Nemzeti Kulturális Alap miniszteri keretének terhére szíveskedjék támogatást adni ahhoz, hogy a skandináviai magyarság ma legfontosabb kulturális fórumának, az ÁGHEGY c. folyóiratnak idén megjelent számait nyomtatott kötet formájában megjelentethessük.

Indoklás

Az ÁGHEGY c. skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyam a skandináviai magyarság kiemelkedő irodalmi-művészeti folyóirata. Az antológia áttekintést ad a skandináviai magyarság irodalmi, képzőművészeti, zenei életéről, szellemi alkotásainak színes palettájáról. Érdekessége a lapfolyamnak, hogy a kivándorolt magyar alkotók munkáját fogja egybe. *Friss hangú, ám a nemzeti önazonosság mellett mélyen elkötelezett alkotásokról van szó.* Honlapunk <http://aghegy.hhrf.org> meggyőző képet ad arról a friss és széleskörű szellemi teljesítményről, amit a Skandináviában élő magyarság a nemzet asztalára tett. Eddig VII. kötetben, 39 számban, több mint 5200, önerőből, munkatársaink hazafias munkájának eredményeképpen előállított oldalon szolgáltuk megmaradásunkat anyanyelvünkben és kultúránkban, mutatós hidat építve a skandináviai országok és a magyar művelődés alkotói között.

Kiadványunk nyomtatása meghaladja anyagi lehetőségeinket, félmillió forint támogatással (önrészünk mintegy 200 000 ft.), kis példányban kihozhatnánk öt számot tartalmazó VIII. kötetünk, amelyet, mint eddig, Budapesten nyomtatnánk, a Székely Ház Közhasznú Alapítvány segítségével.

Az antológia kiadása

1. igen komoly kultúrpolitikai gesztus lenne a skandináviai magyarság irányában az anyaország részéről,
2. jelzésértékű lenne a tekintetben is, hogy az anyaország nemcsak a Kárpát-medencei, hanem az európai szórványban élő magyarság kulturális teljesítményeit is a nemzet egésze értékének és támogatandó teljesítményének tekinti, rendkívül jó visszhangra találna mértékadó nyugati magyar értelmiségi körökben az anyaország kultúrpolitikai távlatos gondolkodását illetően.

A kötet bemutatására Stockholmban kerülne sor 2013 elején. Terveink szerint – összhangban az ÁGHEGY svédországi szerkesztőségével – Államtitkár Urat szeretnénk felkérni, hogy legyen az esemény díszvendége, s egyben ismertesse a feltehetően nagyszámú magyar érdeklődő valamint svéd kulturpolitikus, újságíró előtt Magyarország kulturális nemzetstratégiáját s párbeszéd alakulhasson ki arról.

Bízva államtitkár úr jelzésértékű, pozitív döntésében, tisztelettel és nagybecsüléssel köszönti:

Lund, 2012. november 2.

Tar Károly
író, Az Ághegy főszerkesztője
<http://aghegy.hhrf.org/tarkaroly>

*

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA MINISZTER

Iktatószám: 12362/2013/KUAT

Skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyam

Tar Károly részére

író, Az Ághegy Főszerkesztője

Lund Landsdomarevägen 1/9 22040

Tárgy: Tájékoztatás egyedi támogatási kérelem elbírálása kapcsán hozott miniszteri döntésről

Tisztelt Főszerkesztő Úr!

Örömmel értesítem, hogy egyedi támogatási kérelme alapján a Nemzeti Kulturális Alap 2013. évi miniszteri kerete terhére 300 000,- Ft, azaz Háromszázezer Ft összegű támogatást ítéltem meg, mellyel AZ ÁGHEGY C. FOLYÓIRAT NYOMTATOTT KÖTET KIADÁSÁT kívánom támogatni.

Tájékoztatom, hogy kérelmének elbírálásához beadott adatokat további ügyintézés céljából megküldtem a Nemzeti Kulturális Alap Igazgatóságának - a Nemzeti Kulturális Alapról szóló 1993. évi XXIII. törvény vonatkozó rendelkezéseire figyelemmel - a támogatási szerződés megkötése, illetve ezt követően a támogatási összeg folyósítása érdekében.

Felhívom szíves figyelmét arra, hogy a szerződéskötés, valamint a támogatási összeg folyósításának elengedhetetlen feltétele a szabályszerűen kitöltött adatlap és az előírt mellékleteknek a Nemzeti Kulturális Alap Igazgatóságára történő benyújtása. Munkájához további sikereket kívánok.

Budapest, 2013. február 25.

Üdvözlettel:
Balogh Zoltán

Balog Zoltán

miniszter úrnak

Tárgy: Köszönet a skandináviai magyarság kulturális életének támogatásáért

TISZTELT MINISZTER ÚR!

Minden lehetséges fórumon hirdetem, hogy „a haza éltető figyelme nélkül”, amely nem elvont fogalom, meg nem lehetünk, nyelvünket, kultúránkat egyre nehezebben őrizhetjük. Döntésével, amellyel az Ághegy című skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyam VIII. kötetének (35-40. szám) valamint az Ághegy Könyvek (a 30. kötet szerkesztésénél tartok) nyomtatását támogatta, a haza éltető figyelmét testesítette meg, amit immár ötszáznál népesebb alkotói munkaközösségünk (írók, fordítók, képzőművészek, zeneszerzők, előadóművészek) nevében hálásan köszönök. Ugyanezt a gondoskodást éreztem a skandináviai országok magyar nagykövetségein, amikor jelképesen a „haza földjére” lépve, értő közönség előtt bemutathattuk folyóiratunk kötetét. A megítélt összeg, saját részünkkel együtt, lehetővé teszi, hogy egyre népesebb olvasótáborunkhoz eljusson az északi országok magyar alkotóinak hozzájárulása a magyar és az egyetemes kultúrához, segít abban is, hogy vállalt hídszerepünket az anyaország és a minket befogadó ország között eredményesebben teljesítsük.

Köteteinket budapesti Székely Ház Alapítvány segítségével nyomtatjuk, ilyenformán ara is ügyelünk, hogy a támogatásunkra megítélt összeg a hazai munkavállalók kezébe kerüljön.

Még egyszer köszönöm a Miniszter Úr jelzésértékű, pozitív döntését, amellyel közeledő nemzeti ünnepünk fényét emelte, további sikereket kívánok munkájában, tisztelettel és nagyrabecstüléssel köszönti:

Lund, 2013. március 11.

Tar Károly

író, az Ághegy és a Magyar Liget alapítószerkesztője

Szente Imre

*a skandináviai magyar költők doyenje nemrég múlt kilencven éves.
Két régebbi versének közlésével köszöntjük.*

Az elvesztett Paradicsom

Megköpdöstem megrugdostam ide-oda
pofoztam a boldogságot hogy az
hiábavaló gyermekes és dőre és nincs is

Aztán meg is rágalmaztam mondván
akadályoz csak egyéb tennivalókban

S a leány aki kezében tartja a
gyertyát a terítőt a virágot
s mindent ami az áldozat kelléke
megzavarodva áll valahol messze
szemét tágra nyitva szomorú csodálkozással
kezében csüng a virág

Nem jött s nem is jön már talán
Még kiálthatnék neki mielőtt elenyész
Innen messziről nézhetem angyalnak
a Paradicsom kapujában pallos a virág
vagy kiskutyának mely farkát leeresztve
áll az örökre eljátszott otthon küszöbén s a
gazda után bámul

Változatok mari népdalokra

Fehér kendő kellene fehér
kendőt nem kapok
Nem haragszom senkire csak:
boldogtalan vagyok
Sokszor sötét éjjelen
folyó tükrén keresem elmosódó arcodat

Hej hónál fehérebb ludam
megsárgult a hosszú útban
Piros arcom szamócája:
sárga bánat borult rája

Áfonyázva gombát szedve
ki gondol a szorító cipővel?
Szép feleséget ölelve
ki gondol a repülő idővel?
Csak ha a pajtatetőről
rádhuhukkol a kuvik
akkor bánkódsz hogy édes
ifjúságod elmúlik

Hó dér zúzmara zimankó:
innen immár el kell mennem
Isten hozzád látlak-e még?
Sose látlak szülőföldem

Földön ülő házikómra
mért csináltam bolond fejjel
három széles ablakot?
Nyomorú kis életemre
hej nem tudtam bolond fejjel
hogyan ily árván maradok

Folyóparti páros nyárfán
bólogat egy páros barka
Páros nyírfa páros ágán
csörög-csattog páros szarka

Páros madár énekére
tűzpirosan kelő napra
akkor emlékezzetek hogyha én
már nem leszek

Ezüst rúdon ült a fecske
mégis elrepült
Nem ül már az ezüst rúdon
Hová is került?
Nincs itt nincs ott hol lehet?
Mért hagyta el kik szerették
s kiket szeretett?

Fehér a köpenyem
hónál is fehérebb
A fehér felhőre talán
ma fölérlek
Száll a fehér felhő elrepül
előlem
Nem tudom az Isten
mit rendelt felőlem

Magas a hegy meg kell mászni
meg nem másznod nem lehet
A tetőről le kell szállni
le nem szállnod nem lehet
A tetőről le kell szállni
le nem szállnod nem lehet

Herélt lovam patkolatlan lába
hogyne csúszna el az út sarába?
Szép kedvesem piros virág szirma
elfeledni szívem hogy is birna

Kibomlott a kendőd bogja
hajad mint a szénaboglya
Gyere rózsám megfésüllek
tükroem előtt megölellek

Domboldalon piroslik
fürtös eper bokra
úgy szeressük mi is egymást
éljünk egy bokorba

Paripát nyergelek szaporán nyargalok
szaporán nyargaló lovamat szeretem
Faluról falura hívnak a rokonok
Ezt a fura faluzó életet szeretem

Almafának hajlós ága
himbálózni ülünk rája
Rövid az élet rongy a világ
Mulassunk egy jót legalább!

Dürög a nyírfajd
játszik a fálka
Kéményünk felé
billeg a farka

Keserű a sorsunk
sehogyse boldog
kéményünk fölött
gyűlnek a gondok

Szép fekete nemezsizma nem való nekem
Nem élhetek én már többé szülőföldemen
Csak bolyongok itt a messzi parton céltalan
Mért születtem minek élek én boldogtalan?

Zöld mezőben pej csikócska
szoptatja-e még az anyja?
Nem tudom
Álmodok hüvelyezgetve
jutok-e még eszetekbe?
Nem tudom

Neufeld Róbert versei

Virrasztón

Itt bent a sötétség csak amolyan félsötét,
itt most ütött épp kettőt az óra,
a sötét a fényt elúzni képtelen,
a nap itt nem tér éji nyugovóra.

Én sem nyugszom e hajnali órán,
bennem is amolyan félsötét honol,
az ablak zördül, a kinti szél vágja,
s én csendben, mélán elgondolkodom.

Hányatott életemre gondolok vissza,
melynek jórészét immáron leéltem,
kutatok, keresem a boldogabb perceket,
melyekre olykor vissza-visszatértem.

Most ülök magamban itt a félsötétben,
egy nemrég oly boldog perc üzen nekem,
és, mert még illatát is érezni vágyom,
lehunyom felette mind a két szemem.

Újévi tyürpölő

Kábán született, régen pudvás
torzsák törzsét nem kaptam,
nem jutott búbélú, nyeszlett kenyér,
sem satnya munkáért fizetett
nyamvadt órabér.

Máshol, hol más susogott mint a sás,
mint dohos pincékben lassú lottymosás,
hörögtem és röhögtem sós könnyek árán,
lóduló lábbal rúgtam gömb seggeket,
egyszerre voltam kecskebak és bárány.

Nyersen nyúzott nyelvek nyávogtak nyullanón,
pöre párok pörögtek pergő polkát pattanón,
pingáltak pirosra petyhüdt potrohot,
tyürpölők tyukásztak tyuhaj tyúktarajt,
tömtek gigákat s porral picurka portokot.

Kábán született, kipurtyant
morzsák gyilkosa is voltam,
nem szegett kenyerek
belét jól kinyomtam.
Satnya munkáért fizetség lelkem?
Nyamvadt órabér?
Kell a francnak,
de nekem nem kell!

Éljen ma mindenki,
ki az éjfélt megéri,
kupica imára hozzám betérni,
újévi zsoltosmát mormolni megéri,
mert garatra öntünk itt sok jó ötletet
és kisütünk rahedli hibbant ötletet.

Aranyszemű asszony

Vártál, kérdőn, várakozva,
meglehet, fél élten át,
félénken, lassan kibontakozva,
mint olykor rózsza nyílik hús hajnalon,
amint a harmat tétován felszáll,
s helyette jó a fénylő napsugár,
mi jön, s ezt a rózsza sejtí már.

Tudtad Te is, Te teljes asszony,
amint arany szemekkel mérted azt
ki váratott magára rég,
míg türelmed fűtött egy reményt,
hogy úgy fog megjönni, úgy talán,
ahogy Te láttad álmaidban,
az ígéretek fehér márványfalán.

Oh, jaj, e szörnyű, hosszú várás!
Mit kell még meg nem élnünk,
midőn kimért időnk, az élet elrohan?
Miért vagyunk oly beteljesedetlen,
miért kell jutalmunk várni oly soká
amíg kilép a ködgomolyból,
hol hiába búvott meg hasztalan?

Tar Károly versei

A székely zászlóra

Napfényben és holdsugárban
Kék egekben aranysávbán
Zászló alatt Csaba népe
Önkormányzás a reménye

Tiltakozás

Tiltakozom a ráncaim ellen.
Ülősztrájkba kezdtem sokasodó és
dagadó anyajegyeim hazugságai miatt:
ezek nem anyámtól valók,
hanem csikorgó testem tökéletlenségei.
Felvonulást tervezek, gerincem jajdul,
nyakamon érzem, pocakom mily nehéz.
Hajam helye ostobán nevemhez igazodik.
Tünetek, lázas lobogókat lengetek,
messze látszó feliratos táblákat állítok
tiltakozásul, mert nem áll, ami keményen állt.
Hajlott háttal memorandumokat nyújtok át
magamnak, hogy csoszogásaimat azonnal
peckes léptekké alakítsam. Fel a fejfel!
ordítom, és fogam volt fehérjét takarva rohanok,
kész vagyok, ha kell, túsul ejteni életem javát,
öngyilkos terrorista módon, testemre
erősített éveimet felrobbantom, falvédőre röpítem
magam, ahonnan jöttem hajdanán.
Térképet rajzolok véres hús cafataimból,
s lelépek róla hirtelen, ha nem teljesítik
rögtön – most azonnal – követeléseim:
Munkát! Kenyeret! Szerelmet! Jövőt!
Egyesülni akarok valahol, valakivel, valamiért.
Ha kell, igazságomért a mennyekig felmegyek.
Holtan sem fogok – mert nem akarok – megöregedni!

Vágy és szenvedés

Nincs vágy, nincs szenvedés – Buddha

minek a szám, ha szép szavam nincsen
minek a vágy, hisz szeretőm sincsen
nincsen szava a tisztavirágnak
nincsen szája a párosodásnak
keserű-édes méz a vágy mindnek

Csacska dal

Fogaim most székelyesednek:
porlik a szó is agyamban.
Elköltözésemmel bajlódom,
pedig néha léha, virágos
jókedv költözik belém...
Sóhajom visszhangos:
Ó te jó szagú piperevilág!
Egyedül hallgatom mormolásom.
Szülésszt keresek gondolataimhoz,
csacska dalt komponálok,
amióta magamban hállok:

*Ha nem szeretsz, hát nem szeretsz.
Ha nem szeretsz, hát elmehetsz.
Minden emléket elvihetsz,
Most már minden csupa hecc.
Elme-hecc, mehecc - elmehetsz!*

Kovács katáng Ferenc

Lillehammeri séták

Az ember megérkezik Lillehammerbe, ahol sivár, hosszú peron fogadja, és otromba szél. Naná, hogy a rámpa legvégében van a kijárához vezető lépcső. Le a mélybe, át a sínek alatt, fel a váróba, ki a távolsági buszoknak is kényelmes nagy térre. Itt fúj csak igazán a szél!!

A város a hátát mutatja. Micsoda goromba hely, morog az ember magában.

Jobbról két templom tornya hívogat, ez már az engesztelés jele. Micsoda pech, az internetről kimásolt térkép szerint az ellenkező irányba kell a szállodába menni.

Viktoria. A város legpatinásabb vendégfogadója. Komfortosak, felújítottak a szobái, de a hátsó fertályra bővített rész nem dicsekedhet a homlokzatával. A csomagolóművész Christo (Hriszto Javasev) tehetne valamit, hogy a mellékutcába áthelyezett főbejáráthoz közelítő látogató ne riadjon vissza a sivár beton látványától. Érdemes a régi bútorokkal berendezett, jól álcázott előteret, a régi bejáratot használni. Itt recsegett a padló Hamsun lába alatt is, itt akasztotta fel kabátját a beugróban. Itt emeltek kalapot neki a távozó urak, akik feltűnő sietséggel terelgették maguk előtt a nagy író után sóhajtozó feleségüket.

Fogadás fogadás hátán, ürülnek a poharak, telnek a gyomrok. Derús, nyílt tekintettel nézek a szomszédom szemébe. Nehezen állja, el-elkapja a fejét, aztán megoldódik a nyelve, mesélni kezd. A nyarakat Tajvanon tölti, már-már törzsvendég ott. Nevetve meséli, hogy az 1994-es lillehammeri téli olimpiát sok tajvani is nézte a tévén, ezért végképp nem értik a norvég turistákat, miért jönnek abból a szép, gazdag országból hozzánk, a párás, meleg szegénységbe.

A másik szomszédomnak erről az jut eszébe, hogy a norvég telet nem cserélné fel semmivel. A Skanzen mellett van a családi házuk. Már a sokadik generáció lakja. Itt elhomályosul a tekintete. Három gyerekéről kezd beszélni. Mind kirepült otthonról, a legkisebb épp első éves az oslói egyetemen. Félbeszakítom, megemlítem, hogy az itt újságíróskodott, mára az ország egyik legolvasottabb írója is innen rugaszkodott el, ment a fővárosba irodalmat, történelmet tanulni. Igen, vágja rá lelkesen, minden új kötetét azonnal elolvassa, ha azonos személyre, Dag Solstadra gondolunk.

Visszakanyarodunk a családjára. A másik két gyerek régen végzett, és dolgozik. De egyik sem tervezi, hogy visszaköltözzön. Sem a szülővárosba, sem a családi fészekbe. Unokákra sem számíthat egyelőre. A családi villát folyamatosan bővítették, a régi részeket felújították. Egy kőlábakon álló stabbur, vagyis éléskamra van a kerítés nélküli telek végében. S egy mézeskalács-kunyhó, ez a vendégház, zuhanyfülkével, mellékhelyiséggel. Igaz, a hálórészben egy duplaágyon kívül semmi sem fér el. A garázs a telek másik végében áll, két autónak is kényelmes. A tetőterében a középső gyerekeknek, a fiúnak építettek ki egy garzont minikonyhával és a garázs hátfalánál, az óriás fák takarásában fel-futó külső falépcsővel. Ideális legénylakás. Tél végén rénszarvas, róka merészkedik egészen az éléskamráig. Idilli környezet, innen kőhajításnyira.

Maud, a mesélő, vezető óvónő, hamarosan nyugdíjba megy. Nem illik, nem szokás errefelé, de egy közép-kelet-európaira nem vonatkoznak az északi szabályok, fokozatosan kiszedem belőle, hogy most kivel osztja meg ezt a hatalmas birtokot. Senkivel, mondja. Van egy élettársa, aki a város másik végében él egy nagy tanyán. Vezető tisztségviselő a járásban, de nem adja fel az öröklött gazdaságát. Földet művel, állatokat tart. Hivatal előtt 1-2 órát ül valamelyik mezőgazdasági gépe nyergében, kapál, boronál, betakarít, bálázik, amit kell, még csak zuhanyzásra sem szorul, olyan tiszta munka. Kilenc-re jár be kerékpárral (télen, nyáron) a hivatalba, délben hazaugrik, ellenőrzi a tanyát. Nem kellene, mert minden gépesített, automatizált, de szereti az állatokat, megpaskolja, szemügyre veszi mind a hat tehenet, aztán vissza az íróasztal mellé. Az asztali vagy hordozható számítógépén egy gombnyomásra ellenőrizheti a teheneit, egy külső webkamerával a gazdaságot is. Az állatok egyenként állnak saját könnyűszerkezetes, kiváló szigetelésű és szellőzésű boxaikban. Minden automatizált, az etetés, a fejés, a vízöblítés, a fertőtlenítés, a szellőztetés. A gazda a számítógépről ellenőrizheti a különféle műszereket, a hőmérsékletet, az élelmezést biztosító tartályokat. De külön rendszer riaszt a lakóházban elhelyezett vezérlőtáblán és a mobilján, ha pl. áramkimaradás van, vagy leáll a vízszolgáltatás. Belehallgathat az az állatok élőterébe, szuszognak-e, kérődznek-e. Elvégezni való akad bőven annak ellenére, hogy már-már rémisztő ez a gépesített, automatizált *űrállomás*.

Esténként találkozik Maud az élettársával. Hol az egyiküknél, hol a másikuknál. Sokat járnak fogadásra, hivatalos alkalmakra, mint ez a mostani is, az Irodalmi Fesztivál díszvacsorájá. Aztán ki-ki a saját házában tér nyugovóra. Nagyra kerekedett szemünk láttán Maud kiselődásba kezd. Szülei is külön hálószobában aludtak, s az első házasságában neki is mindig volt saját szobája. Elneveti magát, vagy élt vele vagy nem. Én csak szemtelenkedem tovább; a gyerekei mit mesélnek, futja-e külön hálószobás albérletekre a kezdő házásoknak is? Hosszan gondolkodik, már azt is hihetném, hogy túl messzire merészkedtem a kérdezősködésben. De nem, végig kellett gondolnia, s olyan alapos, intimitásoktól sem mentes választ kerekít e témából is, hogy kezd kínossá válni. A vörösbor is szépen fogy. A legidősebb lánya mindenbe beavatja még most is, ezért biztosan tudja, hogy ebben is rá ütött, mert nehezen visel el férfit hosszabb ideig *fizikailag* maga mellett. A fiú? Csak a lánytestvérek elejtett megjegyzéseiből tudja, hogy ágyról ágyra száll, majd csak megnyugszik valahol, igaz, az apjuk, volt férje is ilyen, még 60 évesen sem állapodott meg... A legkisebb gyerek koleszes, közösségben él, de távolságtartó, még nem is volt fiúja – *úgy*, *füzi* hozzá gyorsan...

Minden átmenet nélkül magáról kezd beszélni. Október közepén leesik a hó, munka után hazasétál, csomagol egy övtáskára való uzsonnát, felcsatolja a sítalpakat, és siklik egy órát előre, enyhén felfele a domboldal derekáig, ott aztán a völgygel párhuzamosan tempósabban fut tovább. Kilátni minden irányba, ott kevés az erdő, nem takarja a kilátást semmi. Fenséges a táj, a folyó túloldalán emelkedő dombon szikrázó csillagok az elszórtan álló gazdaságok. Egy-egy autó pásztazó reflektora mint szentjánosbogár, a tájba rajzolja az utat. Egy óra után megpihen, elfogyasztja a szendvicset, a forró, híg kávé, aztán visszafordul. Otthon összedob egy könnyű vacsorát, salátátalat vagy párolt halat.

Maud belekortyol a vörösborába és hirtelen témát vált, a munkájáról mesél. Folytonos az óvónőhiányuk, mindig betegszabadságon van valaki, néha mind a három alkalmazottja is. Nehéz munka, mentegetőzik, emelgetni kell, derékfájóság az egészen fiatal, aktív sportoló asszisztensei is. Valaki közbeszól a társaságból, odakapom a fejem, gondolhattam volna, a német fordítónő kommentálja; túl kicsi a tűrőképessége a mai fiataloknak. Azonnal tiltakozik mindenki, s gondolkodás nélkül védelmükbe veszik nem csak a fiatalokat, hanem a humánus norvég szociális ellátást is. Bárki beteget jelenthet három napra úgy, hogy nem kell orvosi igazolás. Nem feltűnő, kérdi valaki, hogy pont hétfőn és pénteken beteg mindenki? Egy ünnepi tószót vet véget ennek a kellemetlen irányba fordult beszélgetésnek.

Lillehammer főutcáján egymást érik a kétszintes, régi faházikók. Földszintjükön divatcégek kiárúsító helyei, mint a világon mindenütt, a divatban járatos fiatalok pénztárcáját fosztogató, menő márkaboltok. Felettük hangulatos éttermek lehangoló árakkal. Az utcán nagyon sok a járókelő, a Fesztivál idején szinte megduplázódik Lillehammer lakossága.

A régi bank épületében az utóbbi években radikális kultúrcentrumféle működik. A földszint átjáró ház, amolyan retro-kocsmá, márványlapos dohányzó, csövázás bútor, hokedli, bárszékek, minden elképzelhető stílus keveredik. De jó a konyhája, remek sültjei, salátatálai vannak. Az emeleten... hát ott eláll az ember lélegzete: egy kastély báltermét képzeljük magunk elé! Most színháznak van berendezve.

Innen csak öt perc járás a Park, akár esik, akár fűj, ott mindig van valami szabadtéri rendezvény. Rössz előérzettel közelítem, történetesen éppen zuhog. Mi lesz a nagy öreg felolvasódélutánjával? Semmi gond, Dag Solstad ül egy kis fedél alatt, körülötte tömeg, mondhatni esernyőerdő. Felerősödik a zápor, a kopogó eső sem nyomja el a kihangosított felolvasást. Senki nem mozdul, pedig deréktől lefelé mindenkin folyik a víz. Igaz, az óvatosabbja eleve vízhatlan nadrágban, földig érő esőköpenyben, gumicsizmában érkezett. Néhány tapasztalatlan *idegen* áll csak a pincérek útjában a kiszolgáló épület ajtajában.

Az ember araszol tovább, egyensúlyozgat esernyővel a kezében, kötél táncos a Nia-gara felett. Nem is túlzó ez a képzavar, ömlik a víz a Skanzen felől, a domboldalról. Amikor bejutunk végre a Nansen népfőiskola előterébe, mindenki kilép a lábbelijéből, s attól kezdve gyapjú zokniban közlekedik az est hátralévő néhány órájában. Százával! Na mondjuk én nem, én kitartok átázott félcipőmben, vizes zokniban, ágyéktól lefelé csöpögő farmerban. Nem is szól hozzám senki, nehogy szóba kerüljön a másságom. Gözölgők, mint egy ázott kutya, de az én illatom harmatos gyöngyvirágé a gumicsizmában érlelt gyapjú mindent betöltő szűrős szagához képest. Pont idevág Kristine Næss legújabb kötetének néhány verssora:

[...]a padlót frissen csiszolták / már nincsenek diákok / nem lesznek órák / sem becsengetés / vége a szemeszternek // de az élet nem áll meg / az iskola a második otthonom / fűtött padló / vastag zokniban járunk / a kézimunkaszobában / gyapjúfonál szűrős szaga / pakolgotok az asztalon / maszatolás, dűnnyögés / a test felső harmadán / dudorászik a fej.

Jamaicai ritmusok szólnak, zeng a kicsinek bizonyuló előadóterem. A technikus nem enged a huszonegyből, ha egyszer beállította a hangerőt, le nem venne belőle egy han-

gyányit sem, őt azért fizetik, hogy kihozza a szerkóból a maximumot. Na, foghatjuk a fülünket, immár versek, prózarészletek robbannak ránk a hangfalakból. Lázongó, radikális, balos szövegek. Az iskola névadója forog a sírjában, így félreértelmezni a humanitárius eszméit! Csak egyetlen jellemző mondat az iskola oktatójának bevezetőjéből: *Fritjof Nansen segélyszállítmányokkal próbált az éhező ukránokon segíteni, akiket az orosz forradalommal egyet érteni nem tudó nyugati hatalmak bojkottja zárt el a világtól.* Figyeljünk csak e durva csúsztatásra! Nem az okot tárja elénk, vagyis azt, hogy Sztálin égette fel az ukrán búzamezőket, hogy megbüntesse, éhhalálba taszítsa a neki ellenszegülő ukrán parasztokat! ... *nyugati hatalmak bojkottja?* Akkor Nansen segélyakciója micsoda? (mellesleg jobb keze, szárnysegédje az a Quisling volt, aki talán itteni, szovjet tapasztalatai miatt később a Németek kezére játszotta Norvégiát...)

Fütyülve történelmi tényekre, erkölcsre, logikára, a vesztesre álló liberális baloldal a világon mindenütt hazug kampányt folytat, s mint ez alkalommal is, megpróbálja félrevezetni a tájékozatlan, gyanútlan fesztivál-vendégeket.

Ezen a népfőiskolán tartott előadást Maria Amelie is, aki 1985-ben Észak-Osszéciában született Madina Salamova néven. *Jogok nélküli norvég* című önéletrajzi regénye kapcsán arról beszélt, hogy mennyi megpróbáltatást kellett elviselnie, mert a szülei menekültként, minden jogtól, ellátástól, hivatalos munkavállalási lehetőségtől megfosztottan élnek immár második évtizede Norvégiában. Maria, miközben szülei a norvég bürokráciával a menekült státuszért viaskodtak, elvégezte a középiskolát, álnéven beiratkozott a trondheimi egyetemre, ott szociológiát és természettudományokat tanult. Közben takarításból élt. Ezzel a kötetével leplezte le magát, a rendőrség már a népfőiskola bejáratánál várta, letartóztatták, kitoloncolták Norvégiából. Moszkvában várakozott hónapokig, hogy hivatalos munkavállalási engedéllyel visszatérhessen norvég élettársához s a még mindig bujkáló szüleikhez. Ugyanakkor a *Ny Tid* című folyóirat *A 2010-es év emberének* választotta, és számtalan cég jelentkezett, hogy szívesen alkalmazná a jó diplomával rendelkező ifjút. Izland állampolgárságot ajánlott Mariának, amivel Norvégiában is szabadon élhetne. A norvég Helsinki Bizottságnak ez az égbe kiáltó igazságtalanság nem szűrt szemet, ők csak a magyar demokráciáért aggódnak! Még jó, hogy Nansen nem Sztálinnal együtt kapott Nobel Béke-díjat.

A sétálóutcán a Zink galéria kiállítás megnyitójára áll sorba a nép. A vártnál sokkal nagyobb az érdeklődés, botrányt szagol a közönség. A lapok már jó ideje szapulják az itt kiállító festőnőt s az extravagáns viselkedéséről elhíresült író.

Habcsók és pezsgő, párás meleg és tolongás... a képek alig láthatók. Ari Behn verseket mond a készülő kötetéből. Sorai körben a falon padlótól plafonig. A szöveg egyes részeit ugyan takarják a bekeretezett festmények, de így még talányosabb, még izgalmasabb. Unni Askeland festőné képei gyanúsán Andy Warholosak. Túl sok a hasonlóság. S egy képen közös a modell is. Sonja királyné. Ugyanis a norvég királyi család portréi láthatók a főfalakon. A zegzugos galéria többi falán már absztraktabbak az alkotások, de a stílus, a színvilág harmonizál a portrékkal. A festőnőt dilettánsnak tartja a szakma, s Ari Behn (benősült a királyi házba, Märtha-Luise hercegnő férje) is *kezdő*, verseket korábban még nem publikált.

A *Sigríd Undset* napok újabb neve *Lillehammeri Irodalomfesztivál*. A 2010. május végi rendezvény érdekessége, hogy immár 15 éves a fesztivál, s a korábbi névadó,

Sigrid Undset 80 éve kapott irodalmi Nobel-díjat. Undsetről azt mindenképpen érdemes tudni, hogy 1919-ben a harmadik gyereket várva csak néhány nyugalmas hónapot kívánt Lillehammerben eltölteni. De aztán felbomlott a házassága, s maradt a fővárostól kb. 150 km-re fekvő idilli szépségű kisváros lakója. Az őt ünneplő irodalmi napokból nőtt ki idővel a nemzetközi irodalmi fesztivál.

A szokásos író-olvasó találkozók mellett mindig rendeznek egy-egy aktuális téma köré erőltetett szakmai tanácskozást. A díszvendég kiválasztása is jó alkalmat ad izgalmas, műfajhatárokon átívelő ügyek felvetésére, azok szeminárium jellegű feldolgozására. Korábban az elszakadás és a felszabadítás témája kapcsán a háború sújtotta országokból érkeztek alkotók, előadók. A Balkánról, Palesztinából, Irakból, Iránból. 2011 témája *A nagyváros*, ill. az *Építészet, lakókörnyezet és könyv* volt. Egyúttal megünnepelték a közkedvelt írójuk, Dag Solstad 70. születésnapját, akinek egyik leghíresebb kötete, a *Regény*, 1987. Lillehammerhez kötődik. Ebben egy frissen érettségizett zöldfülű érkezik Lillehammerbe a fővárosból, hogy egy vidéki lapnál újságíró tanonc legyen. Kalandjait e fesztiválon mi is átélhettük úgy, hogy egy álló napon át barangoltunk őt utcáról utcára követve. Hol maga olvasott fel, hol az aktuális helyhez ma is kötődő személyek.

A Lillehammeri Szépművészeti Múzeumban időszaki kiállítás nyílt a Fesztivál *Nagyváros* témájához kapcsolódó különös anyaggal. Pushwagner (Terje Brofos, sz. 1940) a művész *Soft City* címen 1969 és 1975 között Axel Jensen író szöveggönyvére rajzolta képregény formába vízióit, rémálmait. Fritz Lang és Chaplin filmjeiben látni hasonlót; a masírozó, arctalan tömeget, a végtelenített futószalagok sehova érkezését, a sivár, rideg irodaházak hodályait.

Az itt látható *Önarckép* című rajzon 1973-93 között dolgozott. Egy fejet láthatunk, benne számtalan körbe-körbe futó folyosót, ami tekinthető egy aréna nézőterének is. Ezeket nők százai, ezrei állnak. A torok sötét mélyéből spirálszalag mentén meztelen férfialakok végtelen sora vonul fölfelé a koponya tetején lévő fénypontba. A Puhwagner életművét kutató művészettörténész szerint az emberben több ezer személyiség lakozik (megszámolták, az *Önarcképben* 23 ezer figura van), és a sötét mélyből, a lélek mélyéről törekszik a remény egy gombostűnyi nyíláson át a fény, a kozmosz felé. Nyomatok formájában több változat is készült. Az eredeti a festő tulajdona, amin a fekete-fehér fejrész alá kék inget, színes nyakkendőt pingált.

Pushwagner évtizedekig a kábítószert és az ital fogságában élt. Műveit mind lefoglalták a hitelezők, de azóta sikerült visszaperelnie (Hoppá! Ki ivott, ki füstölt el egy életművet?) Feltámadt poraiból, újra alkot, dedikál, bohóckodik a kamerák előtt. 2008-ban volt a nagy visszatérése. Azóta Berlinben, Londonban és Sydneyben állított ki nagy sikerrel. Halálarcú, csontsovány. Digitálisan utókezelt nyomtatott grafikáit veszik, mint a cukrot.

Ballag az ember gyanútlanul a sétálóutcán. Észak felé, amerről a folyó érkezik, na és a nagy szél, ami szinte letépi az ember fejét. S fogynak az üzletek. Egy folyóhídra, majd egy kis térhez érünk. Itt valaha a friss, tiszta, iható patakvízre alapozva sörgyár működött, odébb üvegfúvó, meg kovácsműhely. Egy zugban, az első emeleten a helyi lap füstös, zsúfolt szerkesztősége húzódott meg. Mára kocsmák, éttermek, irodák költöztek a felújított épületekbe.

Továbbhaladva mintha elfogyna a város, járókelő is alig, erre már csak autókkal közlekednek. Egy elméretezett körforgalom után bevásárlóközpont, autószaalon, benzinkút, kertészet következik, s ezzel le is ment az ember a várostérképről. Ha a merész gyalogló nem adja fel, öt kilométer séta után kiér a Filmművészeti Főiskolára. Ezt közvetlenül a téli olimpia után alapították, az olimpiai falu és a médiaközpont továbbhasznosítása jegyében.

Lillehammer Szépművészeti Múzeuma az egyik leggazdagabb képtár Norvégiában. A térség jelentős nemzeti romantikusai, Johan Christian Dahl, Adolph Tidemand, Hans Gude, Christian Krohg, Erik Werenskiöld és Frits Thaulow néhány hangulatos kis teremben gyönyörködtetik a nagyközönséget.

A múzeum anyaga három magángyűjteményre épül. A lokálpatrióta nagykereskedő, Einar Lunde 1920-ban száz festményt hagyott Lillehammer városra. Gyűjteménye nagyrészt a párizsi *Matisse festőakadémia* norvég tanítványainak a képeiből áll. A négy évig működő iskola több mint száz tanítványának egytizede volt norvég. Közülük a legjelentősebbek Jean Heiberg, Henrik Sørensen, Axel Revold és Per Krohg. De más utakat követők – Ludvig Karsten, Alf Lundeby és Einar Sandberg – is megtalálhatók e gyűjteményben. Nem is beszélve az öntörvényű festőóriásról, Edvard Munchról!

1958-ban egy oslói antikvárius, Oscar Johannessen hagyományozott gyűjteményt az 1800-as évek, az úgynevezett norvég aranykor műalkotásaiból. Végül 2008-ban a múzeum kortárs norvég alkotásokkal egészült ki. Jon Dobloung galériatulajdonos saját gyűjteményének egy részét, tizenkilenc művész százötvenkilenc alkotását helyezte itt letétbe. Így a kortárs festőket többek mellett Hanne Borchgrevink, Tore Hansen, Frans Widerberg, Leonard Rickhard, Svein Bolling, Odd Nerdrum, Magne Rygh, Hilde Vemren, Kjell Erik Killi Olsen, Arne Ekeland, Jon Gundersen, Marianne Heske és Harriton Pushwagner képviseli. A háromdimenziós alkotások között a magyar látogató örömmel fedezi fel Lisztes István szobrászművész, az oslói Művészeti Akadémia nyugalmazott professzorának alkotását, a négykerekű kordéban álló gipszalakot. A lillehammeri Håkons Hall előtt is áll egy háromalakos bronzszobra.

Sigrid Undset Közép-Norvégiából költöztetett át ide két gerendafalú házat. Csodálatos kertet varázsolt köréjük, s Bjerkebæknek nevezte el a kis birodalmát. Az új otthon 1924-re készült el, s azt az író nő olyan nagyszerűnek találta, hogy lelkendezve írt róla barát-nőjének, Andrea Hedbergnek.

2007-ben felújították a gerendaházakat. Az újonnan felhúzott épületben múzeumot rendeztek be Sigrid Undset műveinek, használati tárgyainak. Nem tudom, hogy ma mit írna róla. Szerintem lehangoló, hogy a főbejáratot egy zajos, forgalmas útra helyezték át, és a kiállítórész bunkersivársága, betonridegsége egyáltalán nem méltó egy későromantikus alkotó, Nobel-díjas író emlékének ápolására.

Jonny Halberg egy mobiltelefon-hajításnyira született Lillehammertől, helyi lakosnak számít. A média- és kiadói érdekeltségek által megrontott, félreinformált világban nemigen számíthat nagyobb nemzetközi elismerésre. Néhány írása mégis megjelent már európai folyóiratokban, így Magyarországon is. Megfilmesített regényét *Ponyvalevél* címen vetítették a magyar mozikban. Műveiben a vidéki életet, annak sokoldalúsága ellenére is jellemző sivárságát, reménytelenségét és hiábavalóságát, a kitörni vágyók

küzdelmét ábrázolja remek humorról, fordulatos nyelvi eszközökkel. Lebilincselőek a vidéki hangulatok megfestéséhez elengedhetetlen tájleírásai. Nincs olyan rendezvény a fővárosban és a közelében, ahol ne tűnne fel mackós alakja. Talányos mosollyal már távorról köszönti ismerőseit, s ott folytatja velük a beszélgetést, ahol legutóbb – akár évekkorábban – abbahagyta. Magam, ha Lillehammert akarom magam elé varázsolni, elég csak néhány sorát felidézmem:

Anya a tó felőli lejtőn, egy kövön ül. Beborult. A magas felhők úgy fénylenek, mint a réz. Leülök mellé. Már egy kicsit be van csípve, de még nem eléggé.

A tó fölött, a felhők hasadécai között fénylegező nyúlik le a sötét vizig.

– Félsz valamitől? – kérdezem.

– A naptól. A felébredéstől.

– Ne gondoldj rá!

– A földgolyó bármelyik pillanatban megszűnhet forogni. Hogy egyszer csak hirtelen nem érzem a súlyom, és kisodródom, el a földtől.

– Ne törődj ilyesmivel – mondom.

A fény úgy bukik át a felhők sűrű fátyla alól, mint hosszú csíkokra vágott aranypapír. Nagy, világos foltok fénylenek a tavon. Vihar lesz, korán kezdődik az idén. Azelőtt sohasem láttam ilyennek. Meginog a lábam, mintha egy szellőkés belém kapott és hátrataszított volna.

– Férfira lenne szükséged, egy rendes férfira – mondom. Azt mesélem, kitalálva egy történetet, hogy a városban találkoztam egy kedves, régi barátnőjével. Csak fel kellene hívnia. (Kőszegi Dóra fordítása)

A város a hátát mutatja. Micsoda furcsa hely, morog az ember magában.

Lillehammer. A távolsági buszoknak is kényelmes nagy térről heves szélroham sodor a vasútállomás sivar falai közé. Le a mélybe, át a sínek alatt, fel a peronra. Naná, hogy a rámpa legvégébe érünk. Itt süvít csak igazán az otromba szél. Vonatunk után selyem porfelhő integet.

Hammer György

Cím nélkül

Vanitatum vanitas írta Kölchsei, miközben
elkészült az első nagy lexikon a franciáknál,
később meg mindent elsöpört az első komcsi
emberpusztítás,
aztán őket is elsöpörték, ahogy az 56-ot nálunk,
s most fájjaljuk, miért nem ment Árpád és hada
mondjuk az óceánig, s most talán Belgiumban
a wallonok a magyarokkal ott építenék Európát

Néhány versedet olvasván, mely íme
megihletett engem
– nem tudom, miért nem jön a kért versed
hűséges fizető olvasód lévén
forintos áradat túlfizettem bőven –
merész gondolatra jövök
ilyet én is írhatok neked, hogy majdan
kinyomtatva
megjelenjek a Te ügyes szerkesztésedben
valahol
otthon.
Itt csak a szívinfarktusom vigyázom
még egy ideig,
aztán
jön a mindent megoldó korai halál
s a gyász néhány rokoni szívben.

Utólag hadd gratuláljak a kitüntetéshez,
melyet oly régen megérdemelt
ez a fiú a fjordok eme új magyarja...

Oslo, 2012

Hammer György

francia szakon végzett Budapesten. 1956-ban diplomataként dolgozott Oslóban. Az '56-os forradalom leverése után csak kalandos úton tudott Norvégiában *maradni*. Az oslói magyar közösségek szorgos látogatója. Kérdéseivel, kritikáival gyakran felrázza a lankadni készülő társalgásokat.

Tar Károly

Hajnalban vadnyuszik ablakom alatt

Részlet a kisregényből

*fénypártás lány járt nálam az éjjel
közös párnánkon bársony a nyoma
kerek fele belefért ölembe
kipattant szépen szemhéjam mögül
copfja szívárvány hajnali kedvemem
trillázva leng magányom szárnyán*

A kristianstadi magyarok rendezik a legkellemesebb bálokat, rendszerint több százan kocsikáznak szüreti báljukra. Székelyföldi elnökük fiatal korában egy marosvásárhelyi műkedvelő együttesből mentette ide táncos indulatát, verset is mond, ha kedve kerekedik. Náluk a tombola is kedvelt szórakozás, olykor félezer sorjegy is elkel, veszik, akik úgy tesznek, mintha nyerni akarnának valamit, valójában a bál költségeihez kívánnak ily módon szerényen hozzájárulni. A kisorsolandó tárgynyermények között mindig ott vannak az én ajándékaim, a mi kisvárosunk ócskapiacáról gyűjtött és felújított tálak, dobozok, fafaragványok. Szívesen adom, mert a nyertesek örömteli csodálkozása nyomán bizsergető érzés lep el, mindig is munkám megbecsülése nyújtotta számomra a legnagyobb örömet.

Az elnök ügyes kikiáltó, minden ajándékozott tárgyam ismertetésekor dicséri kezem munkáját. Nem tágít, amíg fel nem állok, eleinte tapsra bízta a közönséget, később már zúgott az elismerő taps magától is. Kissé meghatódtam, jól esett a figyelem.

Ha beférek valamelyik ismerős kocsijába, nem hiányzom a kristianstadi bálokról.

A tombola sorsolása mindig izgalmas esemény. Ha akad gyermek a táncmulatság résztvevői között, ő húzza ki a nagy cseréptáliból a számokat. Persze, sokkal élvezetesebb volna, ha valamely szüzlány működne közre, de az ilyesmit ellenőrizni lehetetlen, és az is meglehet, hogy parázs vitát szülne, ami nem tenne jót a bálozók szokás szerint emelkedő hangulatának. A tombola úgy izgalmas, ha időnként megszakítják a sorsolást. Ilyenkor rázendít az egy szál énekes, és a háromtagú zenekar mindenre elszántan munkálkodik, bódító tánc következik.

Ülök Tibivel az öregek asztalánál, sörözgetünk ráérősen. Egyszer csak megáll mellettem egy igazi szókeség, bretonja kifogástalan, mosolya angyali, fogsora csupa hófehér gyöngy. Nézem, hát éppen nekem való, száznylevanamhoz tökéletesen passzol, fejjel vagyok magasabb nála. Álmaim asszonya, az örök Anna.

Meglátni és megszeretni, ott belül magamban megtehettem, de arcom se rándul, amikor táncra kér.

– Nem téved, kedves? – kérdeztem és Tibire, majd a szomszéd asztalnál ülő fiatalabbakra néztem.

– Kérem – mondta mosolyával is biztatva az angyal, és mert bizonyára szárnyai is voltak

az angolkeringő dallamára, mintha elszakadtunk volna a parkettől, úsztunk a levegőben akár a szerelmes tavaszi sóhajok.

Nem vagyok nagy táncos, de Réka varázserejétől, kezdeti megilletődöttségemet leküzdve, eltűnt örökös derékfájásom, a zene belénk költözött és néhány perc múlva méltóság-teljesen lebege, ott találtuk magunkat a táncolók jóvoltából kialakított. számunkra felkínált kör közepén. Nyilván a ragyogó székeség és vénember kettős groteszksége parancsolta a táncolók figyelmes előzékenységét. Nem vettük észre, eggyé forrva, magunkban táncoltunk, magunknak, senki másnak, és csak akkor pattant el a minket bebugyoláló szívárványos buborék, amikor elfogyott a zene, folytatódott a tombola sorsolása.

A fások tánciskolájában tanult módon illedelmesen asztalához kísértem Rékát, köszöntem a táncot és bemutatkoztam társaságának.

A következő tánc kezdetekor Réka újra felkért.

– Tyúha! – csodálkozott Tibi.

– Örömmel – lelkesedtem, és tőlem telhetően repültem Rékával. Kiszáradt ízületeimet a boldogság olajozta. A tangó is nekem kedvezett. Talált minden lépésünk, talált a szó, Réka feje vállamhoz közel, fülembé dalolt valamilyen régi szöveget.

„Ez a tangó egy vallomás...” véltem hallani, nem figyeltem a szövegre, balzsamos hangja szívemig ért. És amikor az illem határán táncolva, finoman, de régi férfiaságom beidegződött szokásait felidézve, magamhoz szorítottam, nem ellenkezett.

– Ki gondolta volna, hogy öregember létemre ilyen ajándékban részesülök? – fogalmaztam az izgalomtól akaratom ellenére a régi nyárspolgárok választékosságával.

Nem firtattam, nem érdekelt mosolyának kétértelműsége. Nyomultam elszántan régi udvarlásaim kifejezéseivel.

– Köszönöm, Réka. Hálám üldözni fog!

– Alig várom! – felelset pajkosan Réka, és majdnem elhitem neki, olyan jól esett.

Milyen az iparos? Mindhalálig hiszékeny.

Harmadszorra én kértem fel Rékát, és táncoltunk elengedett kormányval. Belementem mindenféle rázogatós, incselkedő és lötyögtető fiatalos táncba. És nem bántam meg. Ki is röhögtek volna...

A tombola után, tombolt a bál, roptam én is, mert egymásután táncra kértek a nők.

Valamit láthattak bennem, amit nemcsak a nők, hanem az állatvilág összes teremtménye parancsként hordoz sejtjeiben: Mindenkinek az kell, ami a legkapósabb. Emlékszem a Fások Klubjában is volt egy nagyon szőke, begyes lány, egymás kezéről próbáltuk lecsapni, hullafáradtra táncoltattuk minden táncestélyen. A petrezselymet áruló kislányok irigységükben legszívesebben kanál vízbe fojtották volna a mi „szépségkirálynőnket”

A hatodik kérést kimerültségemre és öregségemre hivatkozva, színlelt sajnálkozással visszautasítottam. Ha okosan számító embernek születtek, a felkínálkozó nők közül egyiket-másikat bizonyára ágyba vihettem volna, képmutató módon megalkudva, ma társaságukat élvezhetném, és a természet adta vágyaimon enyhítve nőhiányos betegségemet tűrhetően kezelem.

De tapasztalnom kellett, hogy az embert nem az ilyen állati vágyak vezérik. Rékán kívül nem akadt nő, akinek társaságában igazán jól érezném magam. Öröm, alázatosság, szolgálatkészség, a nem magamnak szerzett felsőbbrendű gyönyör utáni vágy fogságá-

ban megelégedtem volna Réka közelségével, szavával, pillantásával, mosolyával. Bizonyára ez a szerelem, s betetőzése minél kilátástalanabb, minél lehetetlenebb, minél elérhetetlenebb, annál inkább vágyom reá.

Réka időnként élettársával is táncolt. Mutató szép ember, kivénült focista, műkedvelő versmondóként ismert a magyar egyesületekben, a világhírű Tetra Pak malmói gyárában végzett valamilyen dobozoló munkát. Egy Nógrád megyei faluban talált Rékára, akinek óvónői karrierje a helyi gyermekáldás elsorvadása miatt befellegzett. Elvált asszonyként, nemcsak az új életkezdés reménye vezette Svédországba, hanem anyai érzései is. Fia két esztendeje Koppenhágában próbált szerencsét a számítógépes szakmában, egy Dániában megtelepedett Fülöp-szigeti lány társaságában. Unokájára várva, Réka, egyelőre svédül tanul, és óvodai gyakorlatának megfelelő munkára vágyik.

Üldöztem Rékát.

Elektronikus levelekben írtam neki szépeket, látni mentem a magyar egyesületek rendezvényeire, színházba, istentiszteletekre, bálba. Kilestem, mikor marad magára a külföldre társaságokban. Kávézás közben panaszkodtam a klubban.

– Beteg vagyok – szóltam egyszer szánalmat keltő képpel.

– Tudom – nyugtatott Réka.

– Szóval, tudod mi a bajom?

– Rád van írva...

– Szégyellem.

– Nincs miért.

– Te gyógyíthatsz meg...

– Tudod, hogy nem tehetem.

– Nála jobban szeretlek!

Szemüvegén át két tágra nyitott szeme józanságot sugallt. Pillantása egyszerre volt anyásan kedves, barátságos és nyugtató. Mint, akit lesegítenek a villamos lépcsőjéről, óvatosan visszavitt a nekem való világba.

– Bocsáss meg – szóltam később, hogy hallgatásunkat megtörjem.

És emlékül neki ajándékoztam legszebb görögmintás indákkal sűrűn díszített intarziás dobozomat, amelynek belsejét piros bársonnyal béleltem. Két verseci boglár lelet mintájára készült szív-alakú ezüsthüvely volt a dobozban. Ezt az ősi magyar szerelmi jelképet láthatta, amikor kinyitotta a kezem munkájától forró szépségű dobozt.

Nem tudom, hogyan fogadta búcsúajándékomat, mert amikor a csodálkozásából felpillantott, már nem voltam a klubban.

Kerülöm azóta, leveleire nem válaszolok, a skypen és a facebookon is letiltottam.

Harag nélkül gondolok rá. Mint elvesztett talizmánomra, vagyont érő aranyfibulámra, amellyel megtalálójának akaratlanul örömet okoztam.

*

Felhagytam a svédországi párkereséssel, fapadossal utaztam Pestre, onnan kolozsvári vállalkozó vitt kényelmes kisbuszán szülővárosomba. A Főtérhez közeli szállodában éreztem először, hogy nem haza érkeztem.

Annak, akinek egyetlen ismerőse sem él már szülőhelyén, tudathasadásos perceket okoz ott a sunyin rátelepedő furcsa kettősség. Gyermekkorából ismerős helyeken sétál, az épületek közül rengeteg az ismerős, de a házakban idegenek laknak, az utcák zsongásából hiányzik a biztonságot sugalló saját nyelv dallama, mintha valamely színházi díszletes messzi idegen földön építette volna fel gyerekkora színhelyét, a szereplők, csupa meghívott vendég, akik nagyképűen rég elfelejtettek látogatók módjára viselkedni.

A saját fészkeből kiebrudalt madár szárnyaként verdesett bennem a lélek. A házsongárdi, a kismezői és a kardosfalvi temetőben is, a megtűrtek érzésével bolyongtam, amíg szüleim, apósom, feleségem és barátaim sírját a város hajdani halottaira telepített betolakodók betonparcellái között megleltem.

Születtem volna Mátyás királlyal egy időben, a város lakosainak első összeírásakor őseim, a Joó-k már itt éltek, és többségük nálam rövidebb életében nem látott akkora felfordulást, mint jómagam az ott elkinlódott hat évtized alatt, a reám borított sors, első világháború utáni éveinek nyomorúságában, a második világháború rombolásai után, a reánk telepítettek félévszázadnyi erőszakos „honfoglalás” máig tartó idején.

Születtem a régi román világban, amikor a város német és zsidószármazású lakosaival együtt is magyar volt, s az itt tanuló román diákság ezt nehezményezve ledöntötte a Széchényi szobrot a Széchényi téren, ahova később Mihály vitéz lovas szobrát a Fadrusz alkotta világhírű szobor ellentétéként emelte az elrománosításunkat minden téren vezérlő, magát szocialistának nevező céltotán hazafias hatalom.

Engem még a gólya hozott, pont akkor, amikor leszállt az első utasszállító repülőgép a szamosfalvi réten, és a Reiter-féle gyufagyárat bérbe vette egy svéd üzletember.

És két esztendő múlva, a trianoni békediktátum tízedik évében, a városba telepített tisztviselőkkel és katonasággal együtt, a népszámlálás kozmetikált adatai szerint, a bejegyzett román lakosság akkor a város összlakosságának mindössze harmada volt. Homlokát ráncolva csodálkozik majd a történelem, hogy miként fordult – fordították erőnek erejével – a kocka, s a negyvenes évek elejétől a háború végéig visszkapott magyar idő után, röpké negyven esztendő alatt, amikor a hatszoros népességűre dagasztott városban húszszázaléknyira apadt a magyarság.

Rák sorvasztja ilyen alattomosan az emberi szervezetet.

Bosszankodtam éppen eleget, szóltam is néhány utamba került munkatársamnak, hogy „a múltat nem kellene végleg eltörölni”, a gorombaság kivetkőzteti az embert jóneveltségéből.

Sandu, korombeli oltyán gyerek, akit a bútorgyárból kiemeltek, s jó munkáskáderként mérnöki diplomát is szerzett évtizedekkel ezelőtt, nekem bevallotta, Kolozsváron úgy érzi magát, mintha külföldön élne. Fogadta, hogy innen ökörrrel sem vontathatják el.

Összefutottunk a Jókai utca sarkán, éppen indultam legénykorom szokása szerint tisztelkört tenni a Főtéren. Régi és mostani panaszaimra mélyen hallgatott. Felesége, a diktatúrában megszokott némaságunkhoz szokva, mostanában bátrabban hangoztatott jogköveteléseinket sokallva, sértődötten felcsattant:

– Ce mai vreți voi?! (Ti, mit akartok még?!)

Dühösen feleltem:

– Azt, hogy végleg kiirtsatok szülőföldünkről! És aztán neves költőnk, Arghezi módjára,

sajnálkozva megállapítsátok a fanariota szellemiség magyarokat is sújtó következményeit: „N-avem și noi nemți noștrii.” (Nekünk sincsenek már németjeink.)

A főtéren zsongott, a tülekedő gépkocsiktól csak hosszas várakozás után kelhettünk át a zebrán az Igazságos szobra elé.

– Igyunk sört – indítványozta Sandu. – Az Ursus ízét el ne feledd!

– Melyik pihent agyú ötlete volt?! – mutatott a Sandu felesége a főteret beborító durva gránitkockakövekre, s mert közösen szidhattuk az ismeretlent, magától visszaállt közöttünk a béke.

Segítségére siettem.

– Száz esztendeig koptathatjuk, amíg könnyű lesz rajta járás és patinája régi házsoraink fényéhez idomul.

– Rajtunk ne múljon! Sose halunk meg! – rikkantotta kitanult erdélyiesen Sandu, és a valamikori New York kávéházban, régi szokásomhoz híven „söröket” kértem.

Kellemes nyári napon, a Farkas utcában tombolt a hársfaillat, ráérősen a Györfalvi út végéig sétáltam, és leültem a Doina tömbháza előtti kicsiny parkban egy padra. Jártam már itt, jó két évtizeddel ezelőtt. Egy kék szemű fiúcska labdázott a parkban, a Doina fia.

– Hogy hívnak, kicsiny dák csemete? – kérdeztem viccesen. Óvodásan affektálva válaszolt.

– Pop Ioan Laurențiu!

Akkor hiába vártam, Doina helyett egy móc képű fiatalember vette gondozásába a fiút. Most szerencsém volt, Késő délután volt, amikor, Doina cekkerekétől görnyedten érkezett. Előtem kellett elmennie a tömbház bejáratáig vezető járdán. Nem nézett reám, nem akart észrevenni.

– Doina... – motyogtam. – Csak egy pillanatra...

– Semmi értelme – felelte hidegen. Reám se nézett. Arcán a nekem kedves, halvány szeplőket kendermagossá szürkítették az évek. Termete, lépése fájdalmasan öregasszonyos.

Elálltam az útját.

– A fiam... – nyögtem.

– Nem a fiad! – pofonként csattant a hangja. Kikerült.

– Kérlek, hagyj nekünk békét! – szölt szelíden, és eltűnt a lépcsőfeljáróban.

Hangszínében volt a bizonyosság.

– Bocsáss meg! – szóltam rekedten és könnyeimtől fuldokolva hangtalanul ordítottam – Köszönöm, köszönöm, köszönöm, Doina!

„Persze, hogy az én fiam! Különben miért éppen Laurențiu az egyik keresztnéve. Még akkor is az enyém a gyerek, ha két apától való, s hogy melyiktől azt az anyja se tudja.”

– Ó te jó szagú, piperevilág! – sóhajtottam képzeletbeli kerekas járókám fogantyúja után kapkodva és visszazöttyentem a kopott padra.

– Mit tettem? Mit kellett megélnem?!

Miközben összeszedtem magam, tétován mentegetőztem, hogy ez a világ rendje. Az életünk telein reánk telepített fagyos havazást követő olvadásban a múlt, a jelennel vegyül, és a kavargó, helyét szüntelenül kereső népek egymásba folynak, mindig a na-

gyobb kutyák törvényei szerint alakul sorsunk. Meg kell elégednem azzal, hogy a sors kegyéből, ha titkon is, de van folytatása a városunkat hat évszázada, a saját képére alakító Joó családnak. És ezek tudatában, immár halálomig él bennem a szerelem szereteté sűrűsödő kvintesszenciája, amely föld, víz, levegő, tűz fölött lebegve alakítja világunkat és minket az értelmes élet útvesztőiben is.

*

Régestrég jártam Kolozsváron, de képzeletben egyre gyakrabban. Doinával csak gondolatban találkoztam.

Városomban ilyenformán most is otthonosan mozgok. Falak, kövek, barátaim, ismerősem hangját a messzi távolból is idesorolja az emlékezet.

Doina fiának nevét régi szomszédom leveléből tudom. Rendes ember. Kérésemre utána járt, s kiderítette, a fiú, értelmes és jóképű gyerek, bár szemüveges, a lányok bolondulnak érte, műszaki egyetemet végzett és az egyetemi jégkorongcsapat erőssége.

Nálunk itt hajnali négykor jár az újságos. Rendszerint bokszos képű afrikai vagy halvány tejeskávé bőru ember karikázik ajtóm elé és jól irányzott lökéssel dobja a másfélkilós lapot postaszekrényembe. Leépüléssel jár, hogy már nem olvasok újságot, elég nekem a Google szövegei és a You Tube szegény csinibabákat ruhátlanul mutató filmjei. Visszamondtam a Sydsvenskan Dagbladet, de néha reklámozás céljából ingyen is kapok példányokat.

Milyen az iparos? Na, milyen?

Ha már kiugrasz az ágyból a hajnali lapzöttyenés, behozom, lapozom, nézem a képeket. A sportmellékletben képes riportot látok a IF MALMÖ REDHAWSK idei új szerzeményéről. Apám fiatalkori arcát látom a Malmói Vörös Sólymok angol feliratú sisakos fiú színes képén, alatta képaláírás: Gólkirályunk Pop. I. L.

A lap statisztikája szerint, az Erdélyből származó játékos, a gólszerzők országos listáján máris a kanadai Mcgrath és a svéd Berglund között, a hetedik helyen áll. Hirtelen elhatározással ollót ragadtam, kivágtam és a családi fényképeknek kijáró keretbe helyeztem a képet.

Azóta a Vörös Sólymok minden meccsére elmegyek, kifestem magam, kérlelhetetlen tekintetű műsúlyomfejjel takarom kopaszágom és olyan ricsajt csapok a lelátón, hogy a szurkolók hozzám csatlakozva vörösre tapsolják a tenyerüket, hétköznapokon is felismernek az utcán, és mosolyogva, Hej, pã dei! -el köszöntenek.

– Hej, san! Hejklack! – felelek lefordíthatatlanul svédés jókedvvel és hirtelen kiegyenesedek kerekcs járókám fölött, kezem magasba lendül, hadvezérek mozdulata ez, amilyennel döntő ütközetre vezényelték valamikor a fiukká fogadott honvédeket.

Amikor csapatunk Malmöben 5–2-re kikapott Örebrotól, összeszedtem magam, lementem az öltözőbe, hogy vigasztaljam a fiúkat. Megálltam a Popilnak becézett szomorúképű előtt.

– Nu te supãra, bãiatule! Vor veni și zile mai bune! Capul sus, bãiatule, viața e frumoasă! (Ne haragudj fiam! Jönnek majd jobb napok! Fel a fejjel, az élet szép!)

Felkapta a fejét a román szóra, a szemembe nézett. Intettem, s hogy sírósan el ne áruljam magam, sietve továbbléptem
– Vorbiți românește?! (Beszél románul?!) – kiáltotta meglepődve.
– Și nu numai... Sânt lucruri, care nu se uită (És nemcsak... Vannak dolgok, melyeket nem felejtünk!) – legyintettem elmenőben.

*

Hajnaltól vadnyuszik ablakom alatt. Nyitom az erkélyajtót, beleharapok a friss levegőbe. A nyulak pillanatra felkapják a fejüket az üde zöld pázsitról, isteni nyugalommal figyelnek. Álmos képzeletemben – ha akarom – sok kicsi isten. Egyikük, egy a sok közül. A hajdanán képzelt sokféle titánból, jelentőségteljes szimbólumként, igaznak mondott eggyé tömörülve.

Figyel.

Nem fél, csak figyel. Fülét hegyezi. Ismer. Nincs velem baja.

Aztán szája szapora mozgásából sejtem, hogy kétezer éves szövegeit mormolja szüntelenül és szelíden.

A Golf áramlatnak köszönhető langyos teleken, a hófoltok között, most is csodálatosan üde a gyepek, kövéren zöldell a remény.

A háttérben aszfaltos kerékpárút. Fehér választóvonalak eltűnik az autópálya alatti átjáróban, ahonnan az út túloldalán a megnyugvás ösvényei kanyarognak a fásított műdombok közé.

A hajnali szitáló ködben kocogó alakok sorjázhatnak sejtelmesen, akikben szülővárosom egykori lakóira ismerek. Egy anyám szelídségű, gesztenyebarna hajú lány, Mona Lisa mosollyal visszafordítja őszinteségtől szépült fejét, hogy utoljára, még egyszer, stoplámpa váltásnyi időre némán, szerelmet valljon nekem.

Elszalasztott szelíd nyuszikám.

Jót vagy semmit, ez itt a kérdés.

Most azt mondom: mindent.

Mert azért éltem túl őseimet, barátaimat, kortársaimat, hogy mindent tudjak róluk, minden nekem valót átvegyek tőlük. Bennem élnek és tudom, mire gondolnak, mit éreznek, minek és hogyan örvendtek, ha örvendtek az életnek, amit így vagy úgy, leginkább csak valahogy éltek, hogy bennem továbbmunkálva megelőzzék, javítsák hibáimat, vallanak és bűnhődnek, igyekszem helyrehozni vétségeiket, balfogásaikat.

Sejtem, hogy néha reánk, az utánuk jövőkre gondoltak, mert kevés az embernek az egyetlen, sokszor elfuserált élet. Egész életemben bútorokba faragtam a fák döndülését, akaratos szelek előtt hajladozva, korhadó öregségem titkait lesve, az okosok által kigondolt kollektív tudatra való hagyományozás céljából.

Mindenkor a fától kérek tanácsot. Meggyógyítom a beteg bútorokat, és akár a hálás nők, reám mosolyognak.

Nekem minden egyszerű.

Pillanatra felvillan egy középkorú szemüveges úriember képe is. Túrabakancsban, koptott trencskóban caplat egykedvűen az ösvényen. A gyulafehérvári zsidó divatszabó fia. Nyomában, por és hamu között, néhány regénybe foglalt romantikus történet.

Követni volna jó, gondolom, de az erőfeszítéshez nem érzek elég kedvet magamban.
Időm szeretőimnél hűségesebb, ragaszkodó.
Magamra zárom belülről az üveges erkélyajtót, és tétován visszafekszem.
Reggelig félálomban, szelíd vadnyulakkal barátkozom.

*

Mayer Hella: Várakozás — pác

Pető Tünde

Vasmacska, Hugi és a Festészet

Kemény ember Vasmacska, adott is nekem ennek megfelelő szilárd alapokon nyugvó nevelést és még máig sem hagyta abba, pedig a hajam azóta már őszbe csavardott. Van benne valami Zsófia Főhercegnének, Ferenc József anyjának fenséges tartásából és elszántságából, és ha Zsófia korában született volna, akkor bizony maga a Jó Isten sem menthette volna meg attól, hogy ne az említett főhercegné udvarhölgyeként végezzék valahol Bécsben.

Lágy tekintettel, finoman és légiesen vitte mindig keresztül az akarátát, és mi, akik beleszülettünk, vagy belenevelődtünk Vasmacska uralmába, sosem kérdőjeleztük azt meg. Szerettük, amikor engedte magát szeretni és nem bújta ki az ölelésünkből egy-egy olyan megjegyzéssel, hogy gyűrött a szoknyánk, vagy kócos a hajunk, mire Hugi és én eloldalogtunk szoknyát igazítani, vagy fésülni.

Hugi aztán visszament, hogy hátha mégis... én nem. Talán ez volt az oka annak, hogy Vasmacska megállapította, hogy Hugi simulékony természet, de mellettem nem lesz majd könnyű dolga annak, aki egyszer elvesz.

- Ha elveszi egyáltalán valaki - mondta és tekintetét apámra függesztette, aki komolyan megjegyezte: anyámra hasonlít, neki volt ilyen mélybarna szeme, aztán megfogta a kezemet és bevitt a szobába ahol a nagyanyám képe lógott a falon és megkérdezte, hogy emlékszem-e rá.

Nem emlékeztem, és ha a nagyanyámra gondolok, akkor ezt a festményt látom máig magam előtt, sötét tónusú képen egy egészen világos női alakot, egyik kezében ecsetet tart, előtte készülő tájképen erdei út, sok színes virág. Sokat ültem a kép előtt és egyszer, lehettem vagy tíz éves, megpróbáltam lerajzolni.

Hugi, aki addig ott csetlett-botlott a szobában piros pettyes szoknyácskájában mellém kuporodott és egy kiflivéget majszolva, teli szájjal, áhítattal hajtogatta, hogy „de dö-nő-jű”, mire Vasmacska is vetett egy futó pillantást a készülő rajzra, aztán közölte az ítéletet:

- Milyen kár, hogy nem örökölted nagyanyád tehetségét, csak a szemét. Jobb, ha nem is veszel a kezedbe ceruzát.

Pedig az iskolában volt rajzóra.

Minden vonáson fél órát gondolkoztam mielőtt papírra került volna, mert én nem tudok rajzolni, és a rajzaim nem is lettek kész az óra végére, még osztályozni sem lehetett őket, mert csak félig voltak készek, vagy félig sem. Vasmacska járt apám helyett a szülői értekezletekre, ahol megtudta, hogy nagyon okos gyerek vagyok, de a rajztanár nem fog ötöst adni évvégén, mert kész rajzaim egyáltalán nincsenek, csak félig készek, igazán kár a tiszta ötös bizonyítványt lerontani a rajzjeggyel, de nem tehet mást, mint ad egy négyest.

Nem is vettem a kezembe többet ecsetet mialatt kijártam az iskolát egészen addig, amíg programszervezőként nem kezdtem el dolgozni. Sokféle kurzust szerveztem attól függően, hogy mi érdekelte az embereket és mindig velük együtt végig is csinál-

tam, amit tudtam, ha időm engedte. De ekkor beütött a mennykő. Festészetet szerettek volna tanulni a résztvevők.

„Keressek egy óraadót és gyerünk, csináljuk!” Felállítottam az állványokat, megrendeltem az óraadót és nézegettem a készülő képeket. Aztán egyszer csak azon kaptam magam, hogy szabályszerűen elkezdtem beleszólni abba, amit festettek, tanácsokat adtam, mintha értenék hozzá, pedig már Vasmacska megmondta nekem, hogy nekem kár erőlködnöm.

Egy délután egyedül ott maradtam a teremben élvezni a csendet, és miután felállítottam egy új állványt, kinyitottam egy fotóalbumot, amin ez állt:

„Izland képekben”.

Lapozgattam és egyszer csak megláttam egy fényképet: egy hegy képe a távolban, az előtérben virágok. Nagyon sok virág.

Festettem. Mentek az órák, beszólt a portás, hogy most már menjek haza, mert bezárja az épületet. Többször átfestettem másnap és a következő napokban is a képet; újra kezdtem, nem tetszett, megint újra kezdtem, megint és megint és megint és akkor egyszer csak kész lett!

Hugi akkor vett új lakást. Neki ajándékoztam a képet, magamnak pedig festettem egy kisebbet a hegyről és a virágokról.

Ez már sokkal kevesebb időbe került, szinte egy-két óra alatt elkészült. Erre ráírtam a kisebbik fiam nevét.

Neki szántam.

Néhány hét múlva újra elutaztam Hugihoz, aki izgatottan szaladgált fel-alá az új lakásban és rendezgetett, mert várta Vasmacska és azt szerette volna, ha ő mindent rendben talál, ha most, először meglátogatja az új helyén.

Kimentünk Vasmacska elé az állomásra.

Kifogástalan öltözetben meg is érkezett, leszállt a vonatról, arcát egy pillanatra az enyémhez érintette, majd közölte az ítéletet:

- Mintha egy kicsit sápadt lennél, mikor voltál utoljára orvosnál.

Hugi idegesen összerándult és mondta, hogy siessünk, mert elhül a vacsora.

A lakásba érve Vasmacska elkezdte a szemrevételezést. A fürdőszoba túl kicsi, a hálószoba túl nagy, majd egyszer csak a festményeket kezdte el nézegetni. Nagy részük apám öröksége, komoly festők komoly munkái és ekkor történt a katasztrófa.

Hugiba, az édes Hugiba, aki még soha, senkinek sem ásott vermet, belebújt a kisördög.

- A képeket jól ismered - mondta Vasmacskának -, de van egy új képem is, és rámutatott a festményemre, amelynek virágai a hegygel a háttérben ott virultak két remekmű között.

Vasmacska óvatosan szemrevételezte a képet és azt mondta:

- Drága lehetett, de az én ízlésemnek kicsit sötét. Ki festette?

- Ott áll melletted, aki festette - válaszolta Hugi és kitört mindkettőnkből a mindent elsöprő röhögés.

Nem bírtuk abbagyni, folytak a könnyeink.

A megkönnyebbülés könnyei voltak ezek, egész gyerekkorunké.

Vasmacska pedig ott állt közöttünk, mereven, mintha soha többet nem akarna megmozdulni, míg Hugi végre magához nem tért és ezt mondta:
- Siessünk vacsorázni, mert megjött az étvágym!

*

Pető Tünde önmagáról

1963-ban születtem Sátoraljaújhelyen, ebben a nagy múltú városban, a Hegyalján. A zempléni hegyeknek megtartó ereje van, ezt mi, mindannyian akik a volt Piarista Gimnázium Kossuthosztályába jártunk 1978-1982 között - így tartjuk. Sok helyen megfordultam életem során, az egyetemi tanulmányaimat Várnában, Bulgáriában végeztem nemzetközi idegenforgalom szakon, de életem máig legmeghatározóbb korszaka számomra mégis az Újhelyben eltöltött gimnáziumi évek maradtak, talán azért is, mert egyrészt ebben a korban lehet igazán őszinte barátságokat kötni, másrészt én olyan szerencsés voltam, hogy olyan nagy tudású tanárok tanítottak, mint például osztályfőnökeim, Katona Rezsóné, a Kazinczy-díj kitüntetettje. Nem volt ritkaság, hogy megje-

lent osztályunkban és részt vett a magyar óráinkon maga Péchy Blanka is, a díj alapítója, aki ezt az elismerést azon pedagógusok és fiatalok számára alapította, akik példamutatóan szép nyelvhasználatuk révén sokat tesznek a magyar nyelv ápolásának ügyéért. Sokoldalú emberekkel jártam egy osztályba, többen foglalkoznak ma közülük különböző művészeti ágakkal. Osztálytársam volt többek között Farkas Zoltán zenetörténész, kritikus, az MTA Zenetudományi Intézete tudományos munkatársa, Puczné Mák Éva, akinek Tiffany lámpái több kiállításon is szerepeltek, és akinek sokoldalúságára jellemző, hogy neve a gasztronómia szerelmeseinek sem hangzik ismeretlenül, és velünk járt egy osztályba Nagy-Bozsoky Mária is akinek növény és természetrajzai sok könyvet díszítenek. Ehhez az osztályhoz köthető első irodalmi tevékenységem is, egy Mátyás király korában játszódó bohózatot írtam, amelyért az Országos Diáknapokon Aranyoklevelet kaptunk. 1989-ben kerültem Dániába és a beilleszkedés új hazámba, majd az anyaság és a gyermeknevelés teljesen igénybe vette az időmet, de ma már újra több időm jut arra, hogy gondolataimat leírjam. Főleg a történelmi és filozófiai témák érdekelnek. Kedvenceim közé tartozik Hamvas Béla. Koppenhágában új barátokat a Hamvas Béla Klubban szereztem.

Bengtsson T. Benjamin: Kapu — fotó

Műfordítói díj Jávorszky Bélának

Hír: A Magyar Napló februári számában olvashatjuk: „*A skandináv irodalom magyar tolmácsolásáért és a Fölmagasodik hirtelen – Tizenkét finn költő (Magyar Napló, 2012) című kötetéért Jávorszky Béla budapesti műfordító a Magyar PEN Club Janus Pannonius műfordítói díjában részesült.*

A kitüntetéshez gratulálunk, és további jó munkát kívánunk Jávorszky Bélának!”

Az Ághegy, a gratulálókhöz csatlakozva, a skandináviai magyar irodalom és művészet sajátos antológiájának készítésekor örömmel közli újra neves fordítónk munkáiból a Magyar Naplóban megjelent összeállítást, gyarapítva ezzel is a folyóiratunk műhelyében készült fordításokat.

*

Néhány mondat Tranströmer verseiről

Tomas Tranströmer, korunk legjelentősebb svéd költője 1931-ben született Stockholmban. Pszichológusnak tanult, éveken át börtönpszichológus volt Västerasban. Első, 1954-ben megjelent és mindössze 17 verset tartalmazó kötetével üstökösként robbant be a kortárs svéd irodalomba, azóta minden új művének megjelenése irodalmi esemény. Kevés verset írt, csak végsőkéig kiérlelt munkáit rendezte kötetbe: 12 kötetben publikált eddigi életműve ma sem túl vaskos olvasmány. „Tranströmer a koncentráció mestere”, írta róla egyik legszorgalmasabb fordítója, Mervel Ferenc, „versei intenzív pillanatképek, de váratlan dimenzióikban néha túlmutatnak önmagukon”, majd valamivel később így folytatja: „Versei valahogy *nélkülözhetetlenek*, ami kétségkívül a költői nagyság kritériuma.” Költészete elvont és visszafogott, szikárságában leginkább egyik kedvenc költőjéhez, Pilinszky Jánoséhoz hasonlítható. Itt közölt versei különböző köteteiből való, így szerény „keresztmetszetet” adnak eddigi lírájából. A mába átnyúló történelmi témák (*Carillon*), egy felhőszakadás döbbenetesen érzéki leírása, az őszi táj tapinthatóan konkrét megfogalmazása (*A szabadban*) vagy a legutóbbi kötetében megjelent, az elmúlást idéző szorongás (*Havazik*) – olyan témák ezek, amelyek költészetét időtlenné és elvontságuk ellenére is tárgyiasá teszik. Miután elnyert minden fontos hazai irodalmi díjat, 2011-ben irodalmi Nobel-díjjal tüntették ki. Többször járt Magyarországon, Thinsz Géza segítségével 43 XX. századi magyar verset ültetett át svédre. Szűkre szabott lírája csaknem teljes egészében olvasható magyarul is: a hetvenes években Thinsz Géza jelentetett meg tőle kisebb válogatást, 2001-ben és 2011-ben pedig a Széphalom Könyvműhely adta ki „majdnem összes” versét (*117 vers, illetve Boltívek végtelenje*).

Jávorszky Béla

TOMAS TRANSTRÖMER

Havazik

*A temetések
úgy sűrűsödnek,
akár a közlekedési táblák,
amikor egy városközpont felé közeledünk.
Sok ezer pillantás
pásztázza a hosszú árnyékok földjét.
Az űrbe
lassan
híd emelkedik.*

Fekete hegyek

*A következő kanyarban a busz kivált a hegy hideg árnyékából
és orrát a nap felé fordítva füstölve kúszott fölfelé.
Össze voltunk zsúfolva. Velünk volt a diktátor mellszobra is
újságpapírba csomagolva. Egy flaska járt szájról szájra.
A halál anyajegye kinél lassabban, kinél gyorsabban nőtt.
Odafönt a hegyen a kék tenger beérte az eget.*

Kövek

*A kezünkből kiröppenő kövek kristálytisztán
hullnak keresztül az éveken. Lent a völgyben
a pillanat riadt mozdulatai szállnak
ághegyről ághegyre, hogy aztán a jelenidő ritkás levegőjében
elcsöndesedjenek, úgy siklanak, akár
a fecskék, hegycsúcsról
hegycsúcsra szállva, amíg el nem érnek
a végső fennsíkra
a létezés határán túl. Ott lezuhannak,
kristálytisztán hullnak
cselekedeteink
rajtunk kívül,
a semmi fenekére.*

A tél pillantása

*Előre dőlök, akár egy létra, és arcom bevilágítja
a cseresznyefa első emeletét.
Már bent is vagyok a színek harangjában, melyet a nap kongat.
S hamarabb falom föl a bíbor gyümölcsöt, mint négy seregély.
Ekkor távolról megcsap a hideg.
A pillanat elsötétül,
belém hasít, mint fatörzsbe a fejsze.
Későre jár. Futólépésben távozunk
szemtávolságon túlra, le, le, az antik csatornarendszerbe.
Az alagutakba. Ott vándorlunk hónapokon át,
részben munkakörünk okán, részben menekülve.
Rövid áhítat, valahányszor egy-egy csatornaszem
megnyílik fölöttünk,
és némi fény hull alá.
Felfelé nézünk a lefolyó rácsai közül, fel a csillagos égre.*

A szabadban

1.

*Őszvégi labirintus.
Eldobott üres üveg az erdő kapujában.
Lépj be. Az erdő ilyentájt elhagyott, néma lokál.
Alig hallani neszt: mintha egy csipesszel óvatosan
ágakat mozdítana odébb valaki,
vagy mint mikor sarokvas nyöszörög halkan egy vastag
fatörzs oldalában.
A fagy rálehelt a gombákra: összezsugorodtak.
S most leginkább eltűntek után maradt tárgyakra
vagy ruhadarabokra hasonlítanak.
Megjön az alkonyat. Ideje kilépni
és viszontlátni jelképeinket: a rozsdás szerszámot odakint
a mezőn,
a tó túlsópartján árválkodó házat, ezt a rozsdabarna dobozt,
mely leginkább leveskockához
hasonlatos.*

2.

Egy Amerikából érkezett levél kergetett ki
 eme világos júniusi éjjel a néptelen külvárosi utcákra, emléktelen,
 most született háztömbök közé, melyek hűvösek, akár a rajzok.
 A levél a zsebemben lapul. Nyughatatlan, dühös gyaloglás,
 afféle ima.
 Nátatok a rossznak és a jónak valóban arca van.
 Ami nálunk többnyire harc hangok, számjegyek és napok között.
 Akik a halál dolgában járnak, nem kerülik a napfényt.
 Üvegpalotákból irányítanak. Hangyaként hemzsegnék
 a tűző napsugárban.
 Előrehajolnak a pult fölé, és a nyakukat tekergetik.
 Távol, az új homlokzatok egyike előtt állok meg véletlenül.
 Ablaksor, mely egyetlen ablakká olvad össze,
 s magába szívja az éjszakai ég fényét és a falombok vándorlását.
 Sima, eget tükröző tó, mely fölemelkedik a nyári éjszakában.
 Az erőszakot valótlannak érzem
 egy pillanatra.

3.

Éget a nap. Repülőgép száll alacsonyan,
 hatalmas, kereszt alakú árnya a földre vetül.
 Egy ember ül a mezőn, és valamit ás.
 Közeledik az árnyék.
 Emberünk a másodperc töredéke alatt a kereszt
 középpontjába kerül.
 Láttam a keresztet, mely hűvös templomok boltíve alatt csüng,
 és néha egy heves mozdulat pillanatképehez hasonlatos.

Felhőszakadás a szárazföld felett

Eső dobol az autók tetején.
 Dörög. Észrevehetően lassul a forgalom.
 Fényes nappal van, mégis fölgyúlnak a lámpák.
 A füst visszatorlódik a kémények torkán.
 Aki él, meglapul, két szemét lehunyja.
 Te is magadba fordulsz, s tapinthatóbban lüktet benned az élet.
 A kocsik csaknem vak. Megáll,
 fölgyújtja fényét, enyhén füstölög,
 miközben a víz végigcsorog az ablaküvegen.
 Íme az erdei út, mely oldalt

egy tavirózsában gazdag tó mellett kanyarog
a távoli erdő felé, melyet az eső magába zárt.
Odafenn vaskorszakbeli kövek
hevernek, e táj valaha törzsi harcok színhelye lehetett,
afféle fagyos Kongó,
és a veszély egybeterelt embert s állatot,
morajló tömeggé gyúrta őket a falak,
a bozót és kőhalom mögött a hegy tetején.
Sötét kapaszkodó, valaki
hátára vetett pajzsral kaptat fölfelé,
s töpreng, miközben az autósor várakozik.
Világosodik, letekerheted az ablakokat.
Madár fuvolázik magában
az egyre ritkásabb eső hangjegyei között.
A tófelszín kisimul. A viharos ég
súg valamit a tavirózsákon át a homokdűnének.
Az erdő ablaka lassan kitérül.
Csakhogy a vihar egyenesen belevág a csendbe!
Fülsiketítő csattanás. Utána néma csend,
csupán néhány esőcsepp perdül még a földre.
A csendben közeledni hallod a választ.
Jó messziről. Afféle nyers gyerekhangot.
Dörgés kúszik a hegygerinc felől.
Egybenőtt hangok moraja.
A vaskor belsejéből hosszú, rekedt trombitahang kiáltozik.

Carillon*

A madám mindenkit megvet, aki csak szobát vesz ki
ócska szállodájában.
Enyém a sarokszoba a másodikon: nyomorúságos ágy,
csupasz égő a mennyezeten.
Mehökkenően súlyos függönyök, melyeken negyedmillió
láthatatlan minta masírozik.
Az ablak alatt sétálóutca vezet,
lomha turisták, ürge diákok kószálnak,
munkaruhás férfiak tolják kerékpárjukat.
Ők, akik azt hiszik, megforgathatják a világot, és akik
azt hiszik, hogy majd ők is vele forognak.
De hát ez utca, a mi utcánk, ugyan mibe fog beletorkolni?
A szoba egyetlen ablaka máshova néz:
a Vad Térre,
a forrongó földre, erre a hatalmas, rengő földfelületre,

melyet olykor járókelők népesítenek be, máskor kihalt.
 Minden, ami bennem él, ott ölt testet, minden rettegés
 és minden remény.
 Minden, ami elképzelhetetlen, de ami mégis megtörténik.
 Alacsonyak a partjaim, ha csak két decimétert emelkedik a halál,
 máris ellep, elönt.
 Maximiliánnak hívnak. 1488-at írunk. Itt tartanak bezárva
 Brügge városában,
 mivel ellenségeim tanácstalanok –
 gonosz idealisták, amit pedig a borzalmak hátsó udvarán
 elkövettek, leírni sem tudom, a vér tintává
 nem változik.
 Én vagyok a munkaruhás férfi is, ki csörömpölő kerékpárját tolja
 odalent az utcán.
 Én vagyok az is, akit látsz, a sétáló és időnként megtorpanó
 turista, aki lődörög, aztán megáll,
 és pillantását végigjártatja a régi festmények
 holdsápadt arcain és redőzött öltözékein.

Senki nem határozza meg, hova menjek, legkevésbé én,
 és mégis minden lépésem a helyes irányba vezet.
 A fosszilis háborúkba, ahol mindenki sebezhetetlen,
 mivel halott.
 A poros levéltömegek, lőrészekkel áttört
 ablakok, a kerti sétányok, ahol megkövült könnyek
 csikorognak a cipősarkak alatt...
 Váratlanul, mintha drótba botlottam volna, a harang
 megkondul a nevenincs toronyban.
 Carillon! A zsák varratai szétfeszlenek és
 a hangok szétgurulnak Flandria fölött.
 Carillon! A harangok búgó érce, zsoldár és divatos
 dal, együtt valamennyi, belerajzolva a levegőbe.
 A reszketeg kezű doktor megírta a receptet, amit senki sem tud
 elolvasni, de azért megismerik a kézírását...
 Tetők és terek, fű és zöld lomb fölött
 zúgnak a harangok, élőknek és holtaknak.
 Nehéz megkülönböztetni Krisztust az Antikrisztustól!
 A harangok végül hazaröptetnek.
 Elhallgattak.
 Visszatértem a szállodaszobámba: egy ágy, egy csupasz lámpa,
 függönyök. Fura hangokat hallani itt, a pince
 fölfelé sompolyog a lépcsőházban.
 Kitárt karral heverek az ágyon.

Tar Károly

Szebb jövőre várva

groteszk színjáték öt képben

Szereplők:

Lidia

Joó Jenő

Joó Jolán

I. Helybeli

II. Helybeli

III. Helybeli

IV. Helybeli

Őrnagy

Városi lakosok, felvonulók, katonák. Életnagyságú, arctalan bábuk, amelyek időnként a szereplők közé zuhannak.

Katonazenekar vagy hangszórókból katonazene.

1. kép

A függöny mögül halk katonazene, majd egyre hangosabb, ütemesen pattogó induló hangja. Amikor felmegy a függöny, a szereplők, a közējük zuhanó bábukkal képzelt járdán tolonganak, mozgatják, ütköztetik a bábukat az ünnepeltekre várva. Piros-fehér-zöld zászlóerdő. Az úttest fölött felirat: ÉLJEN NAGY MAGYARORSZÁG! Az utca a színpad háttére felé keskenyül, a háttérben vetített képen múlt századi városkép, kisvárosi főtérrel, templomtoronnyal, amely fölött felhők gomolyognak. A katonazenekar a háttérben elfoglalja helyét, vidám indulót játszik.

LIDIA Rikítóan magyaros öltözetben, maga mutatóan, megjátszott lelkesedéssel énekl.

Édes Erdély itt vagyunk!

Érted élünk és halunk!

Győz a szittyá fergeteg!

A rohanó sereg...

JOÓ JOLÁN *Az előtérben élettársát kérdi.* Ez miért rázza itt a rongyot Jenő?!

JOÓ JENŐ Melyik a sok közül, Jolán?

JOLÁN Melyik, melyik? Hát a Bodokánék lánya. Aki a kukoricásba szokta hívni a fiúkat...

JENŐ Hiányzik neki valami... Nem a párta, Jolán! Mit gondolsz, honnan szerezte az ünneplőjét?

JOLÁN Azt hiszem Szabó nénitől kapta. Az ő lánya bezzeg nem élhette meg ezt a napot...

Hangzavar

I.HELYBELI Fehér lovon érkezik a kormányzó!

II.HELYBELI A lovas tengerész...

III. HELYBELI Pökhendi anyaországi mind...

LIDIA Éljen! Éljen! *Ütemesen* Magyarok! Magyarok! Magyarok! *Sívítva* Horthy!

Csáky, Teleki! Minden oláh menjen ki!

Hangzavar

I.HELYBELI *Ordítva iramodik az út szemben lévő oldalára* Dől a torony! Emberek!

Reánk dől a torony!

A vetített képen a torony fölött gomolygó felhők. A tömeg rémülten menekül. Kavarodás.

Ordító, groteszk fűvőszene. Fokozatosan elsötétülő színpad.

2. kép

Ugyanott, azonos szereplők, a színpadot betöltő lezuhanó bábuk között vörös zászlóerdővel, rendezett sorokban vonulnak a tér felé, a nagygyűlésre. Az induló és hőkölő sorok szélén buzgó sorfelelősök rendezik a sorokat, fegyelmeznek, jelszavakat ordítanak. Minden elhangzott jelszót követően a tömeg hangszórókból felerősített bárgyú éljenzése hallszik. A zenekar munkásindulót játszik. Az utca fölött feliratos táblák:

Éljen a dicsőséges Szovjetunió! ÉLJEN NAGYROMÁNIA!

LIDIA *Sorfelelősként, rikító román nemzeti viseletben, erősen festve, sârba tánclépésekkel illegeti magát.* Éljen a proletárnemzetköziség! Éljen a világ dolgozóinak atyja, a mi drága Sztálin elvtársunk! Le a BURZSOÁZIÁVAL! *Eltűnik a tömegben.*

JOLÁN *Férjéhez.* Jenő, ez már megint itt van! Vajon most mi akar?

JENŐ *Felesége füléhez hajolva.* A sorfelelősök elöl állnak a lakáskiutalások listáján. És a főnökének is sürgős, mert már unja kedvesét az íróasztalra fektetni...

JOLÁN *Felvitte az isten a dolgát!* A pártirodán dolgozik?

JENŐ *Szívvel és testtel...*

Hangzavar

I.HELYBELI *Dúdolva*

Ez a harc lesz a végső...

Fogjunk össze végre hát...

Nemzetközivé válik... ehelyt is... a világ!

II. HELYBELI *Dörgő hangon, ütemesen.* Pauker, Luka Veres! Pauker, Luka Veres!
Pauker, Luka Veres!

III. HELYBELI *Félre* Pauker, Lyuka Veres!

Hangavar

Néhány puskalövés csattanó hangja. A színpad közepén az egyik munkásarcú helybéli, sarló-kalapácsos zászlót tart, a lövéstől lehanyatlik. A tömeg felhőrdül. A sorfelelősök menekülnek. Ütköznek a bábukkal. Kavarodás.

I. HELYBELI *Felháborodva.* Megölték a zászlótartót!

II. HELYBELI *Izgatottan.* A templomtoronyból lőttek...

Kavarodás

I. HELYBELI *Kiemelkedve figyel.* Hozzák a pópát, Ő volt a tettes...

II. HELYBELI *Felháborodva* Gyalázat! Gyalázat!

I. HELYBELI *Vesszen a gyilkos!*

LÍVIA *Piros blúzban, bőrszoknyában, erősen festve, fenyegetően.* Le a burzsoá székértolókkal! Vesszenek a papok! Halál a háborús bűnösökre! Világ proletárjai egyesüljete!

Hangzavar, kavarodás, lassan sötét.

3. kép

Ugyanott évtizedekkel később, karácsonyt váró, szép havazásban, Néhány lyukas román zászló. A tömegből kiválva, néhány felkelő a színpad előterében sortűzre készülő szakasz katona elé áll. Farkasszemet néz a remegve célzó katonákkal.

I. HELYBELI *Le a zsarnoksággal!* Vesszen a diktátor!

II. HELYBELI *Éljen a szabadság!*

III. HELYBELI *Kabátját ledobva, italtól és a forradalomtól mámorosan.* Ide lőjete! Öljeket meg, testvéreim!

IV. HELYBELI *Kilépve a tömegből.* A hadsereg velünk, kicsoda ellenünk!

Hangzavar. A tömeg üzemesen érthetetlen jelszavakat zeng!

ÖRNAGY *Ijedten a szakaszhoz.* Felkészülni!

JOLÁN *Jenőhöz.* Menjünk innen. Ezek vadállatok...

JENŐ *Átfogja a felesége vállát, biztatja a tömeget.* A hadsereg velünk! A hadsereg velünk!

III. HELYBELI *Fehér ingét indulatosan letépvé magáról.* Ide lőjete!

ÖRNAGY *Előkapva pisztolyát céloz.* Tűz!

A tétovázó katonák kezében rendre eldőrdülnek a fegyverek. Fényképezőgépek fénye villan. A fehér inges és még néhányan elesnek. A tömeg menekül. Hangzavar, kavarodás. A zenekar addig halkán játszott forradalmi dala felerősödik.

Hitelen sötét.

4. kép

Az előtérben pad. A háttérben parkrészlet, koraesti szürkületben.

JENŐ *Megöregedve. Pihen a padon. Dalt dúdol, csúfondárosan elnyújtva.*

Szomorú disznószar
De megrepedeztél
Kifújta szádat
A zord keleti szél

I.HELYBELI *Csoszogva közeledik.* Vigadjunk szomszéd! Vigadjunk! Megjött a szebb jövő!

JENŐ Mindig volt valahogy... Látom, maga sem hisz benne, esténként, ha nem felejtett volna el Brassait utánozva számolni, tudná, hogy hányat lépett. Vajon lépett már eleget? Vigyázzon, nehogy úgy járjon, mint papago indián...

I.HELYBELI Hááát miért?! Az hogy járt?

JENŐ Tudja azt maga is!

I.HELYBELI Lehet, hogy tudtam... Rég volt, igaz sem volt...

JENŐ Az pedig úgy járt, hogy nagy nehezen kilencig számolt. És összeesett!

I.HELYBELI Miért?

JENŐ Talán a fáradtságtól. Tud jobbat?

I.HELYBELI *Leül a padra.* Kétezer után már nem számolom. Elég nekem ennyi... Ki gondolta volna, hogy ezt is megérvük...

JENŐ Megérni megértük. Megérni kellett volna... De erről elfeledkeztünk a nagy rohanásban. Szegény jó feleségem, Isten nyugosztalja, megérdemelte volna legalább még ezt az évtizedet...

I.HELYBELI Magára viszont nem jellemző a nagy sietség. Ezen a padon üldögél, ha nem tévedek legalább húsz esztendeje. Vagy évszázada? Tudja a fene, úgy rohan az idő. Mit csinál itt tulajdonképpen?

JENŐ Ülök.

I.HELYBELI Azt látom. Szóval ül. Mások is ültek éppen eleget...

JENŐ Ülök és gondolkozom.

I.HELYBELI Kipiheni magát, ugye?

JENŐ Akad mit kipihenni. De a fúrás nem kenyerem...

I.HELYBELI Ezt nem szokás bevallani. A besúgást sem. Lehet, hogy az már nem kifizetődő. Mostanában is bemocskolhatnak akárkit a törtetők. De azért becsületesebb világ ez, legalább ismerhetjük a rágalmazóinkat. A régi besúgókat már soha...

JENŐ Ezen egy percig sem gondolkodom. A világ amúgy sem úgy megyen, ahogy álmunkban látjuk. Mással foglalom el magam. Esténként kiülök ide, figyelem, hogy hányféle fehér-fekete árnyalattal lopakodik fölém az este. Az a képtelenség foglalkoztat, hogy a fekete változatai összeszámlálhatók, értékei vetekednek a szivárványszínekkel.

Az emberi lélek, ha van ilyen, bizonyára hasonlóképpen rejtőzik.

I.HELVBELI Volt egy öreg nagynéném, szelíd anyóka. A belvárosi udvarok hőmérsékletkülönbségeit tanulmányozta kevés szabadidejében. Különböztetett misékre járt, hajnalban kelt, késő éjjelig virrasztott, mert a plébános iránti vágyakozását kellett neki leveleznie. Kerti hőmérővel járta az udvarokat és éveken át statisztikát vezetett méréseiről. Napsütött udvarunkon mindig csodálkozott, hogy néhány fokkal mindig melegebbet mér. Pajzán gyerek voltam, elhittem vele, hogy mi fűtjük az udvarunkat.

JENŐ Hogy jön ide ez a történet?

I.HELVBELI Csak úgy, hogy a bogárgyűjteményekben is furcsán különböznek az egyedek. Maga a szürkeséget bámulja, a vénkisasszony pedig egész életében melegségre vágyott mindaddig, amíg maga is kihűlt. Vigyázzon, szomszéd! A szürkeség ragályos lehet, unalmas lesz tőle az élete...

JENŐ Maga csak ne féltsen engem. Papagájszínű itt az élet. Csak ilyenkor, estefelé hoz némi nyugodtságot fekete-fehéren a gondolat. Ilyenkor szinte maguktól elválnak egymástól a jó és rossz dolgok, az árnyalatokat mi erőltetjük, hogy könnyebben elviseljük kudarainkat. Mindnyájan győztesként szeretnénk kikerülni összeütközéseinkből. Hegy hegygel is találkozik, összeborul, összeverődik, hát még ember az emberrel! A koccanások elviselhetőek, az egymásnak feszülésekkor a kiszorítottság félelme ösztönöz örökös egymással szembeállásra. Sokan nem férnek a bőrükbe, nyúznak másokat, nyagatnak, lökdösnek gyengébbeket a gyorsabb elmúlásba.

I.HELVBELI Sötétedik!

JENŐ Egyre korábban. Korábban, mint szeretnénk. *A színpad háttérére felé figyel.* Az hiszem a színházban vége az előadásnak. Jönnék! Jönnék már...

5. kép

II.HELVBELI *Futva érkezik a közben kivilágosodó színpadra.* Jönnék! Jönnék!

II.HELVBELI Érkeznék!

IV.HELVBELI Itt vannak!

Bábuk zuhannak a színre, betódulnak a szereplők. Sokféle zászlót lengetnek. Feliratot táblákat hoznak:

Szebb jövőt! Jövőt!

Katonazenekar masírozik. Vörös futószőnyeget gurítanak a színpad előterébe, mögötte jobbra figyelő várakozók gyurakodó tömege kíváncsian várja az érkezőt, az ünnepet... A zene fokozatosan halkul.

JOÓ JENŐ SZELLEME *A színpad előterének baloldalán hófehéren lebegve.* Emberek! Halljátok a diktátorok dalát:

Hozzánk imádkozik az Úr!
 Leborul az ember előtt,
 aki semmiből teremtette őt.
 Vétkeiért bocsánatunkért esedezik,
 imája olvasóján számolhatatlan.
 Mantrája zúg, imamalma pereg szüntelen,
 füstölőt lóbál, zsolozsmát mormol,
 tömjénnel teli a levegő, üres
 áldozni való kincseinek kosara,
 bánatában megtörve, fénypalástjában
 halni készül. És fél nagyon:
 mert nem szerethet egyformán mindenkit,
 nevető arcát nem leled a Bibliában.
 Őrszolgálatában ismételten elaludt,
 eltúrte véres háborúinkat, felkentjeit,
 midőn ölni buzdítottak, s elnézte
 rablott kincseinket, semmibe vette
 ölelésre tárt karunk sugaras melegét.
 Őt hívjuk alantas vágyainkban, fondorlatos
 álmainkban, törtéteinkben, agyatlan
 harcainkban, amikor egymásra hágva
 egyre magasabb polcokra kívánczunk,
 s még focimeccseken is, ha gólokkal
 tönkreverni akarjuk ellenfeleink.
 Bűne, hogy már nem eszik a tudás fájáról
 friss gyümölcsöt, s ezért paradicsomunkban
 helye nincs. Hitetlen kerubok kószálnak
 az Édenkert mélyén, kíváncsian feszítik
 a Frigyláda megkövesedett fedelét:
 a teremtés titka – univerzális USB-én – ott hever.
 Hallgassuk imáját, fogadjuk hódolatát!
 És csakazértis: „Szeressük egymást, gyerekek!”

Az erősödő majd halkuló EU Himnusz üteméhez igazodva a szereplők rendre bábukhoz hasonló mereven bámulva várakoznak a vörös szőnyeg mentén. A kitarított állókép végén nagyon lassan félig ereszkedik a függöny. A néma csendben zöldre festett arcú, háromkerekű nyikorgó biciklin kislány érkezik lassan lopakodva. A színpad közepén leszáll a kerékpárról, kezét szemellenzőnek használva a nézőteret vizsgálja némán. Aztán hirtelen, a nézőtéren át kacagva kiszalad a teremből. Miközben lemegy a függöny a zenekar groteszk ütemváltásokkal a Radetzky indulót játssza kifulladásig.

Sall László

Strindberg év – magyar szálakkal

A nagy emberek rólunk halandókról szóló tudásának lehetnek – sőt, minden bizonnyal vannak is – olyan apró részletei, amelyek hozzásegíthetnek nemcsak e zsenik, de önünk jobb megértéséhez, tán „megváltásához” is.

August Strindberg – vagy ahogy Adynk őt nevezi, Ágoston – halála után száz évvel adódik az alkalom, hogy mindezt egy kicsit körbejárjuk. Strindberg irodalmi tudatunk szerkesztője. Mai szemmel és ésszel szinte felfoghatatlan, hogy például Ady mennyire jól ismerte a svéd gondolkodó-óriás munkásságát. De tőle tudjuk azt is, hogy Strindberg maga járult hozzá Az apa című drámájának nagyváradi bemutatójához. A címzett dr. Kurländer Ede.

„Igen tisztelt doktor úr!

Fölöttébb hízogató rám nézve, hogy a távol Magyarországon is akadt férfiú – mint leveléből olvasom –, aki megértette és méltányolta írásomat, amely ellen a színpadok konzervatív lovagjai oly ádáz harcot folytatnak. Igen fogok örvideni, ha egy véleményen lesz önnel a nagyváradi közönség, s csak természetes, hogy kész örömmel adom beleegyezésem ahhoz, hogy színműveim közül a legmegfelelőbbet lefordítsa és a nagyváradi színházban előadhassa.

Öszintén üdvözli

Strindberg Ágoston.”

(Nagyváradi Napló, 1902. augusztus 1.

Forrás: <http://mek.oszk.hu/00500/00583/html/ady32.htm>)

Aztán a beígért gyors bemutatóból nem lett semmi, habár a Magyar színházművészeti lexikon (<http://mek.oszk.hu/02100/02139/html/sz16/113.html>) ezt mondja „Mo.-on itt láthatta először a közönség Strindberg Az apa és Ibsen: A vadkacsa c. drámáját.”

Azonban „A FŐVÁROSI KISSZÍNHÁZAK MŰSORA. A Tháliától a felszabadulásig 1904–1944” (Színháztörténeti Füzetek 56., Budapest, 1974) szerint Az apa (Ford. Moly Tamás) bemutatójára a Várszínházban került sor 1905. március 12-én. Így Nagyváradnak a második hely jutott, Az apát 1907. február 7-én mutatták be. De amint Dutka Ákos is megjegyzi remek kritikájában, az érdem, hogy magyar deszkákra került a darab, valószínűleg mindenképpen – a Sas palotát is építettő – Kurländer Edéé.

Másik nagyváradi barátunk, akitől sokat tudhattunk meg Strindbergéről, az újságíró, író, költő, szobrász és éremművész Antal (született Adler) Sándor (Nagyvárad, 1882. nov. 28. – koncentrációs tábor, 1944.). A Holnap első antológiájának megjelenése előtt távoztott Nagyváradról, és egy kisebb európai út után Stockholmban telepedett meg, s élt ott öt évet. 1908. szeptember 14-i keltezésű, Osvát Ernőhöz intézett levelében azt írja: „A napokban megkeresem Strindberget, ha valamit beszélgetnénk, megírnám.” (Nemeskéri Erika közlése: Antal Sándor levele Stockholmból Osvát Ernőhöz, Várad, 2008/7.). Hogy valóban találkozott-e Strindberggel, nem tudom. Azonban Strindberg Svédországban címmel nagyszerű esszét írt. Igaz, nem a Nyugatban jelent meg, noha az írást Osvátnak ígérte volt, hanem a Huszadik Század 1910. évi 3. számában. Hadd idézzek két rövid részletet az írásból, amely rávilágít, hogy Antal mennyire jó ismerője volt a svéd törté-

nelemnek, társadalomnak, kultúrának és nem kevésbé a svéd népléleknek. „Strindberg jelentőségével foglalkozva, haladjunk el a le nem írott írói Én előtt, mert Strindberg könyveivel és nem emberi mivoltával lett fontos tényezője a svéd kultúrának. Könyvei révén olyan nemzeti értéket adott Svédországnak, mely elidegeníthetetlen, kamatozó, éppen mint a trollhättani vízesés.” (325.) „A nagy magánosság odaidomította a Strindberg szemét, hogy az élet problémáit – a matematika lebecsülése dacára – olyan egyenletekké próbálja tömöríteni, melyeknek csak egy megoldásuk van. Ez az egy, halálosan biztos megoldás végez az Apa, Haláltánc és hasonló ilyen darabok hősével. Ezek a darabok feltétlenül megráznak, de a katarzisz elmarad. A nép itt sikoltva menekült ki e darabok előadásakor a színházból. A nép érzi, hogy az élet eme egyenletei nem igazak. Tudja, tapasztalatból, hogy nagyon sok megoldás van. És a nép nem fogadta el ezeket a darabokat.” (339.) Mint látjuk, Antal ismerte Az apa című drámát, sajnos azt nem tudjuk, hogy látta-e a nagyváradai előadást. Csatlós János (1920, Rákosszentmihály – 1993, Stockholm) viszont, aki az eddigi legátfogóbb magyar Strindberg-életrajz szerzője, nem tudott Antal Sándor fent említett esszéjéről. Sem a Kritikai művek, sem a Strindberg fogadtatása Magyarországon fejezetekben nem említi. De még a Strindberg darabjainak magyarországi bemutatóinál sincs nyoma Az apa nagyváradai bemutatójának. Ám ebből a rövid felsorolásból is látszik, hogy Csatlós „könyve” egy igazi esszé-dokumentumregény, illetve regényes dokumentum. Strindberg egész életét nyomon követhetjük. De miért az idézőjel? Mert a kézirat nem jelent meg. Csatlós – barátja, Thinsz Géza mellett – egyike volt azoknak, akik 1956 után a legtöbbet tették a magyar irodalom svédországi megismertetése terén. Az akkori magyar kánon legnagyobbjaitól fordítottak svédre, svéd költőbarátaik segítségével. Kultúraközvetítő munkássága kétirányú volt, magyarra fordította például Ingmar Bergman, Artur Lundkvist, Tomas Tranströmer, Sven Delblanc, Sara Lidman, Karl Vennberg, Lars Gustafsson és Torgny Lindgren műveit. Utolsó nagy művében, amely a legkiválóbb magyar műfordítók közreműködésével készült, a svéd rokokó világhírű mesterét hozta el hozzánk (Carl Michael Bellman: Fredman episztolái és dalai, 1993). De ő fordította magyarra a két klasszikust, a Nyolcvan nap alatt a föld körül és A három testőrt is. Fordítói tevékenységéért kétszer is kitüntette a Svéd Akadémia. Szerintem igazi nagy műve mégis ez lehetett volna, ez a soha meg nem jelent Strindberg világa. Igaz, hogy a Nagyvilágban (1989. 10. sz.) megjelent August Strindberg zaklatott élete című írása, de ez egy másik műfaj. Valamikor 2002-ben Gulyás Miklóssal minden bizonnyal épp arról beszélgettünk, hogyan és milyen anyagokkal fog megjelenni a következő Két évszak időszaki folyóirat. Egyszer csak kiderült, hogy Csatlós Jánosnak van egy írása, amely már jó egy évtizede ott porosodik az Európa Kiadónál. Még a rendszerváltás előtt juttatta el a kiadóhoz, de a kiadás valamiért elakadt, elfelejtették. Ám szerencsére el nem vészett! Megkértem budapesti barátomat, Pálinkás Györgyöt, nézzen utána, megkaphatnánk-e a kéziratot. Ezzel egy időben Gulyás Miklós Csatlós János családját kereste meg azzal a kéréssel, hogy közölhessük az esszé-regényt a Két évszak következő számaiban. Mindkét helyen megkaptuk a segítséget. Pálinkás György és felesége, Deszk Erzsébet eljuttatták a kéziratot a budapesti svéd követségre. Onnan Acke Oldenburg, Nemes Endre tanít-

ványa, aki éppen pécsi kiállításáról tért vissza Svédországba, hozta el. Csatlós Éva pedig hozzájárult a szöveg közléséhez.

A 45 fejezetnyi anyag meg is jelent elektronikus formában. Ezt a hatalmas mennyiségű anyagot Gulyás Miklós gépelte be. Gulyás Miklós 56-ban jött Svédországba, Óbudáról. De haza, irodalmilag, Erdélybe ment, főleg a Látóban való közlései, a Mentor és később a Noran kiadóknál megjelent könyvei által. 1985-ben a Svéd Könyvtárszövetség az évente átadásra kerülő Bengt Hjelmqvist-díjjal tüntette ki, amelyet a kiemelkedő könyvtárosi munkásságért osztanak ki. Svédországban több, főleg a könyvtáros szakmával kapcsolatos könyvet adott ki. Az egyik alcíme: „barangolások és beszélgetések August Strindberggel”... Róla pedig Lena Lundgren adott ki egy könyvet: Gulyás Miklós – könyvtáros a világ közepén.

Az UNESCO Strindberg-évvé nyilvánította 2012-t. A svédországi eseményeket is átfogó hivatalos honlappból (<http://www.strindberg2012.se>) kiderül, hogy Magyarországon egyetlen rendezvénnyel sem csatlakoztak a megemlékezésekhez. Bukarestben a 22. Országos Színházfesztivál keretében több előadással is adóztak a nagy svéd írónak, és 12 eddig románul meg nem jelent könyvét jelentették meg új, korszerű fordításban. Strindberg Ágoston halálának 100. évfordulója remek alkalom arra is, hogy saját nagyjainkra emlékezzünk, említsük őket. És arra is, hogy számadást végezzünk: a Csatlós-féle Strindberg-könyv nem jelent meg a centenáriumon sem, de remélem, talán e közlés ha-

tására felfigyel rá még valamelyik kiadó. Ha mást nem, Az apát újra be lehetett volna mutatni Váradon. De nem késő még! Talán a váradi bemutató 110. évfordulóján (2017). S tán lennie kell valahol Nagyváradon egy Strindberg által saját kezűleg írt levélnek, amelyet Kurländer Edének küldött. Antal Sándor születésének 130. évfordulója pedig már a jelen.

Olyan ez most, mintha majd valaki, Tomas Tranströmer halálának 100. évfordulóján arról olvasna, amikor én vele Stockholmban találkoztam...

Az apa – keveredő költészet és élet

Az író felesége, Siri nemcsak férje ateizmusa miatt szenved: joggal érzi sértve magát a Házasodjunk második részének igazságtalanságai miatt is. Strindberg azonban egyre mélyebbre merül mániákus nőgyűlöletében. Úgy érzi, kizsákmányolják: ő halálra dolgozza magát, Siri pedig „otthon (mármint a folytonos ide-oda költözgetés folytán hol ebben, hol abban a panzióban) nyaral”, s még a háztartás gondjait is leveszi válláról a velük utazó szobalány. Hogy a külföldi kaland nem Siri ötlete volt, azt nem veszi tekintetbe. Ingerült cikkeket ír a nők emancipációja ellen; támadja a nő igényét, hogy a házasságon belül saját vagyona lehessen. Azt viszont elfelejti, hogy Sirinek egy szava sem volt, amikor házasságuk elején az ő hozományát elkönnyelműsködté. A távolság egyre nő közöttük. „Mellesleg megjegyzem – írja egy 1887 januárjában kelt levelében, ahol felpanaszolja, milyen pokollá tette házaseletét Siri az írásaiban elkövetett »bűnei« miatt –, hogy nejem már soha nem olvassa írásaimat, részben saját kérésemre, részben mert nem érti őket, és amiről írok, az őt nem érinti, miután mint feleségnek és anyának megvan a maga munkaterülete.” A strindbergi logikának viszont megvan a maga sajátos menete; amikor Siri – Strindberg ösztönzésére – színésznő lett, akkor elárulta női hivatását, amikor pedig női hivatását teljesíti, akkor csak szüklátókörről tesz tanúbizonytságot. Legjobb lett volna, ha Siri valóban nem olvassa férje írásait, mert az ekkoriban egész sorozatát indítja meg a műveknek (az imént említett színdarabokról van szó), melyek a nőgyűlölet – és a modern drámairodalom – csúcsteljesítményei közé számítanak. De csúcsteljesítményei ezek egy léleknek is, melyet a patológikus féltékenység és a sértett férfihiúság a felbomlás szélére juttatott.

Siri kétségbeesésében orvoshoz fordult, hogy véleményt kapjon férje állapotáról.

Strindberg – mint életrajzában is céloz rá – ebben annak bizonyítékát látta, hogy felesége figyelgeti, és elmeorvosintézetbe akarja csukatni. Hogy miért, azt a maga módján magyarázza: Siri megcsalta, és fél a következményektől; szabadulni akar tőle, hogy szeretőjével éljen férje műveinek honoráriumából.

Ez a gyanakvás a forrása Az apa című drámájának, melyen 1887 januárjában dolgozik, most már Németországban, a Boden-tó melletti Lindauban. Brandeshez írt levelében leszögezi szándékait a darabban: rá akar világítani, hogy „a nő természeténél fogva anyagi és ösztönösen aljas, bár mi, koslató kanok, ezt eddig nem vettük észre... Tíz év múlva, amikor a sok szar néember már a nyakunkra ült szavazójoggal s minden egyébbel, akkor majd a letaposott férfiak előássák darabomat, bár előadni nem merik.”

Strindberg az önmegfigyelés és emberismeret mestere akkor is, amikor nem teljesen ura idegeinek. Beteg lelkű hősei is ezért hatnak olyan lebilincselőnek és igaznak műveiben.

A klasszikus dráma fűriái, melyek könyörtelenül üldözik áldozatukat, nála ettől fogva sokáig a nő képében jelennek meg.

Kezükben a bizonytalanság a korbács: a férfi soha nem tudhatja, apja-e a gyermekeknek, akiket nevel. A feleség hiába esküszik – a beteg férfileleknek szinte jobb volna, ha tudná, hogy a gyermekek nem az övéi, mert ez legalább bizonyosság volna. Ebből az időből származó egyik levele részben önvallomás, részben újabb adalék a mű és a szerző életének viszonyához: „Úgy érzem magam, mint az alvajáró; mintha összekeveredne a költészet és az élet. Nem tudom, Az apa költészet-e, vagy életem volt az, de lehet, hogy egy hamarosan bekövetkező pillanatban tisztába jövök vele, s akkor vagy tébolyodottan roskadok le, vagy öngyilkos leszek. A túl sok költészettől árnyéklétté vált az életem. Mintha már nem is a földön járnék, hanem céltalanul lebegnék az űrben, melyet nem levegő tölt ki, hanem sötétség. Ha fény jut ebbe a sötétbe, lezuhanok, és összeroncsolodom.

Furcsa módon gyakran azt álmodom éjszaka, hogy súlytalanul repülök; egészen természetesnek találom, éppúgy, mint azt, hogy elmosódnak bennem a helyes és helytelen, az igazság és hazugság fogalmai, és hogy bármi történik, bármily szokatlan is, érzésem szerint mind helyénvaló.

De hát ez a logikus következménye az új világnézetnek, az interdeterminizmusnak, és én talán csak azért ámulok és félek, mert mindez még túlságosan új nekem.”

Siri aggályai nem voltak alaptalanok sem férje lelkiállapotát, sem anyagi helyzetüket illetően. Strindberg odáig ment a megalázkodásban, hogy ötszáz koronáért odaadta volna Az apát Bonnieréknek, mégpedig egy korábban írt darabjával egyetemben, de a kiadó így is visszautasította. Végül egy jelentéktelen délsvéd kiadó fogadta el és nyomtatta ki 1887 szeptemberében – ingyen! Így indult útjára ez az egyik leghíresebb és később legtöbbet játszott darabja.

Bizonyosan annál jobban esett neki a nagy ellenfél, Ibsen elismerése. „Strindberg megfigyelése és tapasztalatai – írta Ibsen a könyvkiadónak egy hónappal a darab megjelenése után – nem egyeznek a magaméival. Ez azonban nem lehet akadálya annak, hogy ebben az új műben is el ne ismerjem a szerző hatalmas és megragadó erejét. Az apát hamarosan előadják Koppenhágában. Ha úgy fogják játszani, ahogy kell, azzal a könyörtelen realizmussal, akkor megrázó hatása lesz.”

Ibsen jóslata valóra vált. A darab, melyet nyomtatásban csaknem egyöntetű felháborodás fogadott, nagy színpadi siker lett, nem csupán Dániában. A könyvkiadó gyorsan piacra dobott egy második kiadást, ötszáz példányban, s ezúttal fizetett is Strindbergnek – száz koronát.

Az apát fűtő indulatokat nem kis mértékben Strindberg válságba jutott házassága magyarázza. Az asszonyi intrika felmorzsolja az erős férfit, akiben itt sem nehéz felismerni Strindberg álmainak Übermensch-alteregóját. De ha a dráma hősébe belefojtja is a szót a női ravaszság és kíméletlenség, alkotója annál kevésbé hagyja elnémitani magát. A Lindauból írt levelekből a sértett férfiónérzet harsonái szólnak. 1887 januárjában, fellelkesedve német környezetének férfiasan harcos közszellemétől, szinte ujjongva írja Heidenstammak: „Németország!... Patriarchátus és férfifegyelem: három rőf magas, pufók regruták; Franciaország abszint volt és onánia; Svájc matriarchális szenvelgés. Itt

még van vér a férfipucákban. Csodálom Bismarck beszédeit. Ő a realista, a modern szellem. Ha már egyszer van Állam és Társadalom, akkor legyen komolyan, az istenségit! Ha továbbra is kellene nemzetek, akkor gárdisták is kellene, ha már vannak gárdisták, lakjanak kaszárnában, és egzecirozzanak reggel öttől este nyolcig! Aztán pedig a »ceterum censeo«: nagyon helyes, hogy Németországban a nők nem járhatnak egyetemre!

Az év derekán teljes a kavarodás Strindberg érzelmeiben. Egy évvel azelőtt írt vígjátékát, az Élősdieket, mely élesen nőellenes csattanóval fejeződik be, egy Sirihez való átmeneti közeledés és békülékenység periódusában egy munkatársával happy endre dolgoztatja át, címét is Pajtásokra változtatja, de nőgyűlölete hamarosan újból felülkerekedik. Szinte átmenet nélkül újabb önéletrajzi írásba kezd, mely A cseléd fiánál sokkal inkább regényírói lelemény, mint dokumentum; az Egy örült védőbeszédéről van szó, hírhedt munkájáról, mely kíméletlenségben és elfogultságban messze felülmúlja a Házasodjunk második részének legagresszívebb novelláit is.

Énjének józanabb része ebben a kavargásban is belátja, hogy ezzel az írásával minden hidat feléget a svéd közönség felé: nem is svédül írja, hanem franciául. Ehhez hasonló mű megjelenésének reményeit eleve elvágta Albert Bonnier levele 1887 júliusából.

Olyan könyvet kér Strindbergtől, „mely nem Önről szól, sem az ön barátairól, vagy ellenségeiről, vagy a nőkérdésről”. Pedig ebben az időben Strindberget ennél jobban semmi nem érdekelt, és a kiadó levelének nem is lett nagyobb hatása, mint hogy néhány hónappal később fogott hozzá az Egy örült védőbeszédéhez. De pénzre volt szüksége, így nagy kelleetlenül beletörődött, hogy előbb olyan művet ír, amit a kiadó is elfogad.

Így keletkezett egyik, mai napig is legnépszerűbb könyve, A hemsöiek, ez a derűs színekben festett, fordulatos regény a Stockholm környéki szigetvilág életének motívumaiból. Bonnierék lelkesen fogadták, azonnal fizettek, ami egy időre eloszlatta Strindberg anyagi gondjait. A végletek találkozásának és a tűrőképességnek igazi csodája, hogy zaklatottsága egyik mélypontján, Az apa és az Egy örült védőbeszéde között is volt ereje ilyen kiegyensúlyozott művet alkotni. Mindamellet egész lénye berzenkedett a feladat ellen, és kezdettől fogva kételyekkel nézte új regényét, éppen mert kényszer alatt írta, és a mű – számára váratlan és visszatetsző – sikere csak fokozta rosszkedvét, mert a kiadó újabb életképeket kért tőle a szigetek népéről.

1888 májusában ezekkel a novellákkal van elfoglalva, és dühösen írja Heidenstamnak: „Most még A hemsöieknél is agyalágyultabb idilllen dolgozom. Részben kénytelenségből, hogy aztán elő nem adott darabokat és ki nem nyomtatott regényeket írhatnak.” Ez a novelláskötet (Életképek a szigetvilágból) szintén siker volt, anyagilag is.

A két írás tehát teljes fényében mutatja Strindberg alkotói vitalitását. 1883 ősze óta idegen földön él, azóta tizenháromszor költözött városról városra, országról országra.

Lindauban, német nyelvi környezetben, az Alpok csúcsai alatt, egy francia nyelvű regény megírása után – mert közben elkészült az Egy örült védőbeszéde – részben emlékeire támaszkodva varázsolja elő imponáló hűséggel és realizmussal az otthoni tájakat és típusokat. De – másik jellemzője munkamódszerének – amikor élményi alapjait elégtelennek találja, Svédországból kér dokumentációt: egyrészt ma már teljesen elfeledett kortársak regényeit, hogy az otthoni hangulatot maga köré idézze, másrészt kimerítő

szakirodalmat az orgonaépítésről, amire egyik novellájához szüksége van. Így őrlődik a házassági krízis és az alkotói – és valamelyes anyagi – sikerek között. Legszívesebben gyökeresen megváltoztatná egész életét. Levelezéséből megtudjuk, hogy 1887 decembere és 1888 májusa között, miközben családotul újra felkerekedett, és Dániába költözött, a kilakoltatás veszélye fenyegette, megpróbálta pénzzé tenni könyveit, újságot alapítani Brantinggal, aki persze elutasította. Kereskedelmi levelezői tankönyveket kért Svédországból, hogy tisztviselőnek képezze át magát, s bár épp májusban folyik be egy ezerkoronás honorárium, kétségbeesetten közli Heidenstammal, hogy új revolvert vásárolt, és öngyilkossági terveket forgat fejében, mert megveti önmagát, amiért áruba bocsátotta tehetségét. Kétségbeesése nem egészen indokolatlan. Miközben novel-lákon dolgozott, már mögötte voltak Az apa körüli megalázó alkudozások. Sebeire csepegtetett ugyan némi írt a darab színpadi sikere az ősbemutatón, 1887 novemberében Dániában, de a színház hamarosan csődbe ment, Strindberg pedig olyan nevettségesen kevés honoráriumot kapott, hogy kénytelen volt elzálogosítani értékesíthető ingóságait, és a kemény decemberi hidegben családjával egy üresen álló nyaralóba költözni Koppenhága kertvárosában, Klampenborgban. Pogyászát már nem is tudta kiváltani a pályaudvarról.

Megjelent a Várad 2013/1 számában

A alábbi meghívó árulkodik arról az örvendetes stockholmi előadásról, amelynek jelentőségét nem győzünk hangsúlyozni. Minden ilyenfajta tevékenység valóságosan szolgálja a magyar egyesületek vállalt köteleességét a nyelvünkben és kultúránkban aló megmaradást közösségi célját, ugyanakkor pedig azt a nemes hídépítést, amivel a befogadó országnak tartozunk. A Magyar Ház egyesületeinek rendezvényére tényfeltáró íráskban érdemes lesz visszatérnünk.

MEGHÍVÓ

Szeretettel hívunk kedves családdal együtt a Magyar Ház egyesületeinek közös rendezvényére 2013. február 10.-én, vasárnap délután 16.00 órára a Magyar Házba (Lövåsvågen 12. Bromma, T-bana Stora Mossen)

Százéves, aki kilépett az ablakon és eltűnt

Vidám történet két részben, Jonas Jonasson Hundraåringen som blev genom fönstret och försvann” című regénye alapján. Színpadra alkalmazta Szentkirályi Csaga.

Szereplők:

Allan Karlsson a Százéves.....	Móra Kálmán
Julius Jonsson, öreg tolvaj.....	Tittenberger József
Benny Ljungberg, művelt kolbászárus.....	Török Ernő
Gunilla Björklund, "Szépségem", elefánttulajdonos..	Vigh Anna
Bosse Ljungberg, "óstermelő" és bibliaárus.....	Lauber István
Per Gunnar Gerdin, "Gåddan" a Főnök.....	Jenei István
Erik Bengt Bylund "Csapszeg" MC-ligás.....	Balogh Péter
Henrik Mikael Hultén "Vödör" MC-ligás.....	Végh Norbert
Aliz nővér.....	Feldtő Ágnes
Községi tanácsos.....	Árpádfy Zoltán
Pénztáros.....	Móra Ildikó
Aronsson rendőrnnyomozó.....	Végh Norbert
Az Expressen újságírója.....	Sántha Hanga
Az Aftonbladet újságírója.....	Feldtő Ágnes
Buszsofőr.....	Végh Norbert
A bevezetőt mondja.....	Jenei István
Súgó.....	Török Enikő
Berendezés, feliratok.....	Szentkirályi Gábor
Hanghatások, (elefánt).....	Árpádfy Zoltán
Ügyelő és segédrendező.....	Móra Ildikó
Rendező.....	Szentkirályi Csaga

A szünetben kávét, süteményt árusítunk. Előadás után minden kedves nézőnket szívesen látjuk egy közös vacsorán (hasonlóan a korábbi rendezvényeinkhez).

Az előadásra a belépés díjtalan. Kosarazni fogunk kiadásaink fedezésére, valamint jótékonyági célra. Kérjük továbbítsátok a meghívót, mivel postán nem küldünk takarékoság okából. Mindenkit szeretettel vár a Magyar Ház! Az előadás a stockholmi Studieförbundet Vuxenskola-val közös rendezvénye.

Deák Csaba zeneszerző estje a Nagykövetségén

Helyszín: Magyarország Stockholmi Nagykövetségén,
Dag Hammarskjöldsväg 10, 115 27 Stockholm
(Bejárat a főkapun, a Berwaldhallen felőli oldalon)

Időpont: 2013. március 19-én, kedden, 18 órai kezdettel

Magyar motívumok egy svédországi magyar zeneszerző műveiben

Közreműködtek: Práda Kinga (fuvola), Solveig Andersson (hegedű)
Jacob Moscovicz (zongora)

Az előadás során Deák Csaba zeneszerző magyar motívumok különféle változatát illusztrálta a saját művei néhány szemelvényével. „Mik ezek a magyar motívumok? Szűkebb értelemben véve zenei motívumok, a magyar népzeneire jellemző dallami vagy ritmikai fordulatok. De szintén magyar motívum lehet például egy zeneműhöz kötődő írói, költői alkotás, egy történelmi esemény, stb. Így számos összefüggést lehet találni, ami egy zeneművet magyar vonatkozásává tesz.”

Deák Csaba 1932-ben született Budapesten. Zenei tanulmányait 1949-ben, a budapesti Bartók Konzervatóriumban kezdte, ahol klarinétot és zeneszerzést tanult, majd 1955-ben a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán, Farkas Ferencnél folytatta zeneköltői tanulmányait. 1957-ben érkezett Svédországba. Stockholmban magánúton, Hilding Rosenbergnél tanulta tovább a zeneszerzést. Az iskola zenei igazgatója volt. A Danshögskolánnal párhuzamosan, 1971-től 1974-ig Göteborgban is tanított az egyetem zenei tagozatán, a Särskilda Ämnesutbildning i Musik (Különleges Zenei Tárgyképzés, SÄMUS) keretein belül. 1985-ben vendégzeneszerző (Composer in Resident) volt a Swedish Concert Institute-nél (Svéd Koncertintézet), valamint 1989 őszén a minnesotai Gustavus Adolphus College egyetemen.

A komponálás és tanítás mellett a zene- és táncművészettel kapcsolatos szervezetek munkájában is részt vett. 1977-től 1987-ig a Svéd Zeneszerző Szövetség volt vezetőségi tagja, illetve mai napig tagja a Swedish Concert Institute fúvószenei tanácsadó bizottságának. 1981-ben részt vett Manchesterben a World Association for Symphonic Bands and Ensembles (Szimfonikus Zenekarok és Együttesek Világszövetsége, WASBE) megalapításában, melynek svédországi tagozatának azóta is vezetőségi tagja. 1989-1995 között elnökhelyettes volt a Samtida Music kortárs kamarazene társaságnál, emellett volt vezetőségi tagja az International Guild of Musicians in Dance (Zenészek a Táncművészetben Nemzetközi Műhelye, IGMID) svédországi tagozatának is.

Deák Csaba 1989-ben elnyerte az USA-beli Gustavus Adolphus Fine Art Award szépművészeti díjat, valamint 1992-ben a svéd Atteberg-díjat. Zeneszerzői tevékenység-

ge, mely a hangszeres és a vokális zene csaknem minden ágára kiterjed, az utóbbi években leginkább a szimfonikus fúvószenére irányul.

Az előadáson elhangzott, vagy említésre kerülő művek:

- Air (hegedű és zongora), 1961
- Danaiderna (vegyeskar és narrátor), 1964
- Fyra ungerska folkvisor (vegyeskar), 1965
- En mening om tyranniet (Rádiószínház), 1966
- Fäderna (kamaraopera), 1968
- Piri (vegyeskar ütőhangszerekkel), 1973
- Verbunk (rézfúvóshatos), 1976
- Ungerska danser (fúvósötös), 1977
- Vivax (szimfonikus zenekar), 1982
- Ad Nordiam Hungarica (kamaraegyüttes), 1991
- Glória (vegyeskar), 1996
- Vindpuszt all' ungherese (szaxofonkvartett), 2008

A zenszerző munkái:

Andante and Rondo for flute and piano (2008), Divertimento (2007), Pair play (2007), Trio jubilee (2006), Det sanna ljuset (2005), Concerto for flute and string orchestra (2004), Recollection (2003), Symphony no 2 (2001)[3], Brassnance (2000), Fuvola (2000) Mayinka (1999), Sax appeal (1999), Octet (1998), Fanfar (1997), Gloria (1996), Gratulatio (1995) Memento mare (1995), Symphony (1995), Novem (1994) Anémones de Felix (1993), Magie noire (1993), Concerto for clarinet and wind orchestra (1992), Ad Nordiam Hungarica (1991), Etyd nr.1 - Sempre staccato (1991), Etyd nr.2 - Senza misura (1991), Etyd nr.3 - Scherzo (1991), Quartet for tubas (1990), Concerto Maeutro (1989), Gustadolphony (1989) Quintet for alto saxophone and string quartet (1988), Quartet for saxophones (1986), Mässallians (1985), Farina Pagu

HALLGASSUK EGYÜTT!

Maros Miklós
operáját

Negyven évvel ezelőtt alakult a Stockholmi Operastúdió. Számunkra ennek egyik érdekessége, hogy a három alapító tag közül az egyik a magyar operaénekes, rendező és pedagógus Kundler Miklós volt. Az évek során igazi világnagyságok kerültek ki a Stúdióból, mint Birgitta Svendén, vagy Nina Stemme. A 40. évfordulót néhány napos fesztivállal ünnepelték. Egyik este a visszalátogató hírességek adtak nagyszerű gálaestet, a másikon egy fiatal zeneszerzők számára rendezett jubileumi zeneszerzőverseny eredménykiosztóját rendezték, ahol színpadra került a három döntőbe jutott mű, jelenlegi növendékek előadásában. Engem pedig felkértek, hogy komponáljak rövid kis darabot, amit ugyancsak az ünnepi napok keretében állítottak színpadra. Az új kisopera mindössze 18 perc, gondoltam, most ezt hallgassuk együtt.

A svéd szó, PÅLSEN magyarul A bunda. Vagyis a szörmekabát.

Hjalmar Söderberg a 20. szd első felének talán legismertebb svéd írója. 1898-ban Historietter címen adott ki egy novellagyűjteményt, apró, rövid történetek, historiettek. Ezek közül talán a legismertebb ez a BUNDA, szinte minden svéd olvasta, ebből készített szövegkönyvet Lassa Zilliacus, aki előző operám, a Kasztráltak librettóját is írta.

A három énekes szólistát egy kamaraegyüttes kíséri, amelynek az összeállítása fuvola, két hegedű és cselló, valamint két zongora, az utóbbi kettő kivételével a hangszeres szólamok könnyűek, fiatal muzsikuskok számára készültek. A bemutató előadáson is négy zenei gimnazista működött közre.

A történet röviden a következő:

Két férfi és egy nő, Gustaf, John valamint Ellen régi barátok. Ifjú korukban mindkét férfiú Ellenbe volt szerelmes, de a nő nem tudott közzüllük választani. Viszont családot szeretett volna és így végül Gustafot választotta, mert John nem akart nősülni addig, amíg tekintélyes mennyiségű pénzre nem tett szert.

Gustaf orvos lett, a család három gyerekkel szaporodott, de az orvosi fizetés a család növekedésével ellenkezőleg alakult. A sok munka és a kevés pénz Gustaf egészségét is kikezdté. Munkája eredményeképp viszont a páciensek egyre egészségesebbek lettek, így aztán az orvosi honorárium egyre csökkent.

Ezzel ellentétben John saját vállalatát igazgatja, de sok pénzével egyedül maradt.

A régi barátok továbbra is barátok maradtak, minden Karácsonyt együtt ünnepeltek.

Hideg tél van. Az opera első jelenetében John irodája előtt áll Gustaf, fázva, szakadt kabátban. A karácsony előtti teendőket intézte, siettében nem nézett maga elé az utcán, megcsúszott a jégen és egy épp akkor elhaladó lovaskocsi kereke beleakadt a kabátjába. Szerencséjére nagyobb baja nem történt, de öreg kabátja szétszakadt. Most várja, hogy John ajtót nyit neki. Addig pedig panaszkodik, mert fázik, éhes, úgy érzi, hogy beteg is. Lehet, hogy nem is él már sokáig. És szegényszemre pénzt kell kölcsönöznie régi barátjától Karácsony előestéjén. Eközben visszaidézi a délelőtti történeteket. Így hallhatjuk Ellent, aki a szemére hányta, hogy bizonyára elfelejtette meghívni Johnt vacsorára, meg hogy biztosan a gyerekeknek sem vett még ajándékot. Igyekezzen hogy minden el legyen intézve, mert hat órákor találja a vacsorát.

Gustaf válaszolgat a kérdéseire, de leginkább azt szeretné, ha Ellen egy percre átölelné, erre azonban Ellennek nincs ideje. Inkább siessen Johnhoz, nehogy ő Karácsony este egyedül maradjon.

Gustaf áll az iroda előtt és csak ismételteti magában, hogy ez bizony egy rossz év volt. Ekkor nyílik az ajtó, John betessékeli Gustafot, meglátja szakadt, piszkos kabátját, mire Gustaf elmeséli a történeteket, majd konstatálják, hogy szerencsére nem lett nagyobb a baj. John azonban látja, hogy ilyen hidegben ebben a kabátban nem lehet utcára lépni, felajánlja, hogy vegye fel az ő bundáját, ő majd küld valakit egy másikért. Szivarral kínálja, de Gustaf inkább mást szeretne, kölcsönre van szüksége, hogy a karácsonyi ajándékokat meg tudja venni. És természetesen szeretettel várják a vacsorára, Ellen külön lelkére kötötte, hogy adja át az üdvözlését. John ugyancsak küldi üdvözlését és visszagondol a régi időkre: mondván, hogy néha sajnálja, hogy nem kérte ő meg Ellen kezét. De hát ő erre nem tudott gondolni addig, amíg nem gyűjtött össze 10000 koronát. Gustaf erre csak annyit tud mondani, hogy ez neki még máig sem sikerült...

Az operában itt egy duett következik.

John irigykedik, hogy Gustafnak szép felesége és három gyereke van, akik szeretik és szép családi életet élhetnek, ő bezzeg egyedül van.

Gustaf viszont azon gondolkodik, hogy ha annyi pénze lenne, mint Johnnak, akkor vehetne szép bundát a feleségének is, több ideje lenne a családi életre is és talán felesége is jobban szeretné.

Mindketten a másikat látják boldognak és még irigylik is a másikat.

<http://www.parlando.hu/2013/2013-1/Palsen.mp3> 0'00" - 8'49"

Az utcára érve Gustaf a bundától szinte újjászületett. Régi paciensek nem ismerik fel, nem is gondolják, hogy ő a szegény doktor. Ugyanakkor úgy érzi, ha egy doktor bundában jár, akkor annak nem illik olyan alacsony honoráriumot adni, mint amennyit ő kap. Ha előbb gondolt volna erre, talán vehetett volna egy bundát kölcsönre és biztosan nagyobb kereslet lenne az ő tudományára. De most már késő, hiszen hamarosan meg fog halni. Vagy lehet, hogy téved és mégsem annyira beteg, mint gondolná?

Ellen régen csúfolta Johnt, de amióta mindig kis ajándékokkal jön hozzájuk, és meghívja az Operába, azóta nem csúfolódik... Lehet, hogy ha bundában járhatna, akkor megint ugyanúgy szeretné őt mint régen? 8'50" - 11'15"

Vásárlásból hazaérve boldogan látja Gustaf, hogy az előszoba sötét, a takarékos feleség

nem gyújt villanyt, ha nincs rendelés. És be el is viheti az ajándékokat anélkül, hogy meglátnák. De izgatottan várja a fogadtatást, miután először látja Ellen őt bundában. Ellen ki is szalad elé, a nyakába ugrik és boldogan fúrja az arcát a bunda gallérjába. Bevallja, hogy még soha nem várta ennyire a Karácsonyt és hogy mennyire boldog, hogy megjött. Gustaf is egyre jobban szorítja magához és egy rövid időre két boldog emberrel találkozunk. A duett végén azonban Ellent halljuk, aki azt mondja, hogy Gustaf még nincs itthon. Gustaf rájön, hogy a szerelmi vallomás nem neki szólt, hiszen Ellen azt hitte, hogy a bundában John érkezett meg. Belátja, hogy csalódnia kellett. Csak annyit válaszol, hogy „de itthon van, Gustaf itthon van”. 11'17" - 14'28"

A vacsora után vagyunk. John töri meg a csendet. Kérdezi, hogy mi a csend oka, talán a szétszakadt kabát sorsán gondolkodnak? Nem, válaszol Gustaf, inkább a bundán. Meg azon, hogy valószínűleg ez volt az utolsó Karácsony, amit együtt tölthettek. Úgy érzi, hogy nincs már hosszú ideje hátra ezért meg akarja köszönni Johnnak a barátságot, amit felé és felesége felé mutatott. John még utóljára megpróbálja visszafordítani a szót, hogy hátha nem is olyan vészes a helyzet, Gustaf talán rosszul látja helyzetét, de ő nem tágít. Még azt akarja megköszönni, hogy kölcsönkaphatta John bundáját. Az tette lehetővé, hogy még pár pillanatnyi boldogságot tudott kapni az élettől. 14'29"- végig (18'13")

A szereplők:

Ellen – Malin Lindström

Gustaf - Jon Nilsson

John – Thomas Lander

Az együtttest vezette: Martin Hellström

Maros Miklós (Pécs, 1943. november 14.) Svédországban élő magyar zeneszerző, a Svéd Zeneszerzők Szövetségének elnökségi tagja, majd alelnöke, 1998 óta a Svéd Királyi Zeneakadémia tanára. Főbb művei: 4 szimfónia, 8 versenymű, kamaraművek, kórus-, vokális és elektronikus darabok.

Ismerjük meg zenei világunk magyar származású művészeit

Szeretettel és tisztelettel meghívunk a Peregrinus Klub soron következő találkozójára!

Helyszín: Magyarország Stockholmi Nagykövetségén,

Dag Hammarskjölds väg 10, 115 27 Stockholm

(Bejárat a főkapun, a Berwaldhallen felőli oldalon)

Időpont: 2013. április 16-án, kedden, 18 órai kezdettel

Ladislus Horatius: „Egy magyar Svédországban”

Ladislus Horatius előadása a zene és a filozófia világáról egy nem tudományos, svéd-magyar nézőpontból, zongoramű-illusztrációkkal.

Ladislus Horatius (valódi nevén Horváth László) klasszikus zongorista, zeneszerző, filozófus, író és kritikus 1954-ben született Magyarországon. Fiatalként költözött Svédországba, ahol a stockholmi Királyi Zenefőiskolán (Kungliga Musikhögskolan) tanult. Színházi területen dolgozott zongorista, hangszerelő és zeneszerzőként. Filozófiai és zenéről szóló cikkeket és könyveket ír, leggyakrabban a két területet összekötve.

Könyvei:

Bättre provsjungning (Jobb feléneklés, Det allvarliga förlaget, 2012)

Det bästa gömstället (A legjobb búvóhely, Det allvarliga förlaget, 2003)

Offensiv nostalgi (Offenzív nosztalgia, Nya Doxa kiadó, 1993)

Néhány cikke és esszéje az Interneten:

<http://etjanst.hb.se/bhs/ith/2-98/lh.htm>

<http://theharmoniousblacksmith.org/bibliotek>

<http://allnyckel.se/diarium>

További honlapjai:

<http://1993-2013.com/>

<http://provsjungning.se/>

<http://interligentsia.net/>

<http://melosophia.net/>

<http://filo.nu/>

Találkozónkat szokás szerint kötetlen társalgás követi a nagykövetségen.

Minden klubtagot és további érdeklődőt nagy szeretettel és tisztelettel várunk!

A Peregrinus Klub nevében a szervező:

Fényes Gábor, titkár, Peregrinus Klub, Stockholm

Nagykövetségi kapcsolattartó:

Biróné Gulyás Katalin, konzul, Magyarország Stockholmi Nagykövetsége

Székely Péter

Loki a bennünk élő démon archetípusa

Bevezetés

Szinte közhely számba megy, hogy mindenki 'álarcot' visel. Sokáig nem értettem, hogy miért erőltetik ezt a nézetet, holott saját magunkat eredendően nem tudjuk meghamisítani. Úgy gondoltam, hogy mindenki úgy cselekszik, ahogy az adott helyzet megköveteli, s annak a tudásnak a felhasználásával, amit eddig tapasztaltunk. Tehát saját szellemünk szerint tesszük a dolgunkat, mivel az a tudásanyag, amit használunk a sajátunk. Így számomra nem volt világos, hogy akkor hogyan cselekedhetünk álarcok mögött?

Majd elmentem dolgozni, s itt nap mint nap szembesülök ezzel. Mindenki játsza a szerepét, s valódi énjéből korán sem mutat olyan sokat, mint azt eredetileg hittem. Azért, hogy jobb színben tűnjön fel a többiek előtt, eltitkolja valós véleményét bizonyos dolgokról, s azt mondja, amit a többiek hallani szeretnének. Mindenkinek fontos a státusza, image, a róla kialakított kép, hogy a többiek, hogyan vélekednek róla, s ezekért sokan képesek álarcot húzni. De mi rejlik az álarc mögött?

Itt most ezt próbálok bemutatni egy ősi isten segítségével, ki ezt a titkolt archetípust képviseli. Ez az isten Loki, ki később szerepéhez méltón démonná degradálódott, ám az archetípus, amit képvisel szinte megkövetelte ezt a változást. Ő az északi mitológia bajkeverő istene, ki miatt az istenek sokszor kerültek szorult helyzetbe, de sok esetben ki is húzta őket ebből. Az emberekhez hasonlóan az istenek is úgy gondoltak Lokira, mint egy olyan személyre, ki kínos nekik, de szükségük van rá. Loki egy olyan archetípust, ősi mintát hordoz magában, mely minden emberben benne van, de nem szeretne tudomást venni róla. Ő az, aki visszanéz ránk, ha benézünk az álarc alá. Azonban az embereknek miért kell álarc alá rejteniük valódi énjüket? Ennek oka a társadalomból ered.

A mindennapi életben, a dolgos hétköznapokban, az egyénnek sokat kell alkalmazkodnia. Ez gyakran azzal jár, hogy elnyomja saját feltörő érzelmeit, azonban ez a záloga annak, hogy szociálisan beilleszkedjék, s céljait elérje. „Az az alkalmazkodás, amelyet a mai patriarchális kultúra megkövetel... [az emberektől], a görög mitológiában Prokrusztész ágyához hasonlatos. Az Athénba tartó utazókat ráfektették erre az ágyra. Ha túl rövidek voltak, megnyújtották őket, ha pedig túl hosszúak, egyszerűen levágtak belőlük, hogy megfelelő méretűek legyenek. Néhány férfi pontosan belefér a prokrusztészi ágyba, ahogyan léteznek férfiak, akiknél a sztereotípa (azaz külső elvárások) és az archetípa (azaz belső hajlamok) egybecsengenek... A sztereotípiákhoz való alkalmazkodás azonban igencsak nagy szenvedést jelent annak a férfinak, akinek az archetipikus mintája eltér attól, aminek 'lennie kéne'.”

Ez történik minden nap az emberekkel. Nem csak belső valónkat kell úgy alakítanunk, hogy másnak megfelelően, hanem folyamatosan féken is kell tartani magunkat, kerülve a hirtelen és intenzív érzelmi megnyilvánulásokat. „Az érzelmek kontrollálásának képessége, amely egy szempontból nagyon kívánatos dolog, egy másiktól megkérdőjelezhető

teljesítmény, mivel a társas érintkezés változatosságát, színét, melegét csökkenti.” Így a napi rutin egy olyan dolgot erőltet ránk, aminek nem szívesen engedelmesszünk, de muszáj. A cél szentesíti az eszközt, még akkor is, ha saját magunkat béklyózzuk meg miatta. De mi ez a cél? „...Az emberek mindenekelőtt boldogok szeretnének lenni, s legtöbbször azt gondolják: akkor leszek boldog, ha mindent megkapnak, amit csak akarnak. Ha azonban a kívánságok számosak és túl nagyra vágyók, akkor a hajkurászásukra rámehet az egész élet, anélkül hogy az ember valaha is boldognak érezné magát. Egyszerűen képtelenség mindent megszerezni, amit az ember kíván...” Ahhoz azonban, hogy mindent megszerezzen, dolgoznia kell folyamatosan. Ez azt eredményezi, hogy a munkájához fog ragaszkodni, mivel csak ezzel látja biztosítva a boldogságának zálogát: a pénzt. Ebből akarja megvenni a boldogságát...

A cél érdekében uralkodnunk kell magunkon, érzelmeink túlzott megnyilvánulásai felett, azonban az elnyomással ezek nem tűnnek el. Bennünk maradnak, s időben eltolódnak, s majd várják a pillanatot, mikor kitörhetnek a tudatunk kontrollja alól. Ezek az elfojtott érzések, gondolatok felhalmozódnak tudat alatt, s egy olyan belső feszültséghez is vezethet, melyet a tudat már nem tud uralni. Hatással lesznek a tudatos gondolkodásra, s így teljesen el is szakadhat az egyén a realitások talajáról, vagy ami még rosszabb egy hirtelen dühkitöréssel az egész felszabadul. Ez az egyén számára akár tragédiába is torkolhat, ki is rúghatják emiatt. A legtöbb embereknek ez oly nagy kudarc, hogy sokan emiatt zuhannak súlyos depresszióba. Ekkor a megszokott rutin, mely béklyóként nehezedett az emberre, de egyben biztonságot és állandóságot is biztosított, elvész, s helyette nem marad más, mint a bizonytalanság. Ilyenkor szokták hangoztatni, hogy végre azt csinálhatja, amit akar, de ott a probléma, hogy sokan nem is tudják igazán: mit is akarnak. Ez a függetlenség ugyan tele van lehetőségekkel, azonban az ember ezt nem így éli meg. Legtöbbször megrázkódtatásként fogja fel, s igyekszik visszaállítani a rutin biztos bilincset. Így nem marad más választás, minthogy végsőkéig ragaszkodni a saját állásához. Ezzel megkíméli magát a szabadság kínzó magányától és a vele járó stressztől.

Ezzel azonban szentesíti az elfojtást, aminek akár súlyos következményei is lehetnek. Súlyosabbak, mint egy munka feladása, hiszen olyan tünetek képződhetnek ilyen elfojtott indulatok esetében, melyek komolyan veszélyeztethetik az egyes ember életét is. Már a múlt század elején felfigyeltek arra az orvosok, hogy bizonyos tünetek szimbolikus jelentéssel bírnak. „A tünetek képződése – az álmokhoz hasonlóan – egyik módja a tudattalan psziché megnyilvánulásának; és mindkét megnyilvánulási mód egyaránt szimbolikus.” Az olyan ember, ki úgy érzi, nem tudja ’lenyelni’ a vele történeteket, nagy valószínűséggel nyelési görcsei, nyelési zavarai lesznek. Jung egy másik páciensénél, akinél rendszerint asztmás rohamot tapasztal, kiderült, hogy otthon ’nem jut levegőhöz’. Egy harmadik esetben, aki úgy érzi, hogy a ki nem mondott sérelmek miatt majd megfullad, nem ritka a köhögő görcs illetve a légzési nehézség. Tehát a frusztrált, elnyomott, de fel nem dolgozott konfliktusok könnyen olyan súlyos fizikai tünetekhez vezethetnek, mint a bénulás, fuldoklás, emésztési zavar, pánik betegség és egyéb komoly betegségek. Mind azért, mert nem tudjuk feldolgozni ezeket a konfliktusokat, így elfojtjuk azokat. Ha ezeket nem kezeljük megfelelőképpen, akkor komoly problémáink lehetnek, „...mert a kórokozó helyzetekben képződött indulatok természetesen folyásá-

nak útja el volt zárva, és hogy a betegség lényege abban állott, hogy aztán azok a 'bennrekedt' indulatok rendellenes munka végzésére használódtak fel."

Tehát az elfojtás nem oldja meg a problémáinkat. Egyetlen megoldás marad csak, ha ezt a túlnyomást apránként feloldjuk. Sokszor annyi is elegendő, ha kibeszéljük magunkból sérelmeinket. Erre valók a gyóntató székek, barátokkal való beszélgetések azokban a bizonyos romkocsmákban és Freud talking-cure (csevegés kúra) módszere.

Freud vezette be az elfojtás fogalmát leelőször a pszichológiai illetve orvosi terminológiába, azonban magát a jelenséget már korábban is ismerték. Már a mítoszok is írtak erről a jelenségről, csak nem épp oly egyértelműen, mint Freud. Többnyire szimbolikus történetekkel próbálták meg leírni ezt, így nem olyan egyszerű feltérképezésük. A legtöbb mítosz és mese ezeket a belső démonokat megszemélyesítette, s mint élő organizmusok hatottak az emberre. Ők testesítik meg legbelsőbb félelmeinket. Ők azok, kik az árnyékokból visszabámulnak ránk, miközben attól rettegünk, hogy mikor csapnak le, örületet hozva reánk. Holott, ha ismernénk természetüket, nem az árnyékok közt keresnénk... hanem a tükörben. Démonokra tekintve legtöbbször saját vonásainkat ismerjük fel. Ez sokakat elborzaszt, s ezért olyan félelmetesek.

Akár isteneink, démonaink mindig velünk lesznek. Nem zárhatjuk ki egyiket sem, hiszen kiegészítik egymást. A skandináv mitológiában Odin és Thor mellett mindenki ismeri Lokit. De miért éppen Loki az, akit megemlítenek az emberek, ha észak istenei szóba kerülnek? Az világos, hogy Odin és Thor képviselik azt, ahogy viselkednünk kellene, de Loki – aki a pusztulást hozta sajátjaira – hogy jön ide? Elvileg ellenségek, ám ez nem volt mindig így. Kezdetben vele együtt építették fel azt a világot, amit később elpusztított. Hogyan lehet ez, hogy mégis előbbre való az emberek szemében, mint Frey, Baldur vagy Heimdall? Ezekre a feleletet mítoszainkban találjuk.

Ma azért lehetnek fontosak ezek a mítoszok, mivel az emberi gondolkodás alapján véve nem változott az elmúlt 2000 évben. Így, ami akkor értéknek számított, az ma is az. A filmekből megismert karakterek köszönnek vissza ezekben a mítoszokban, s isteneink olyan példaként szolgálnak a mindennapi ember számára, ami egyszerűsítheti az életét. „Mindannyiunkban élnek istenek és istennők. Rajtuk keresztül az önmagunkba tekintés pillanatában valami összekapcsolódik, amit már ösztönösen is éreztünk magunkról. Olyan ez, mint a tükör, amiben először látjuk meg magunkat. A felismerés pillanata megvilágosítja számunkra, hogy mások mire is reagálnak bennünk, és ezáltal tisztább képet kaphatunk magunkról...” Ez azonban démonainkra is egyaránt igaz és Loki egy közülük.

Jean Shinoda Bolen írt egy könyvet, mely a bennünk élő istenekről szól, itt azonban a bennünk élő démonokról lesz szó.

Testvér - Loki és Odin

1.1 Loki származása - Óriásnő Sarja

Loki is olyan isten, kinek alakja az idők folyamán változott a kor igényeihez igazodva. Tehát itt nem csak egy Lokiról lesz szó, hanem valamennyi változatáról,

1. ábra: Ismeretlen művész: Edda illusztráció – Loki 17 századi kéziratból AM 738 4to, 41r, BW Loki (1680)

kezdve az eredeti mítoszokban szereplő család északi istentől, Wagner által megálmodott Logen keresztül a mostanság igen népszerű képregényes feldolgozásig, marveli Lokiig. Mindannyian valamelyest különböznek egymástól, de alapvető személyiségük mégis egybeköti őket. Ahhoz, hogy őket jobban megértsük, szükség van visszamenni egészen a gyökerekig, hiszen mindegyik változat végső soron az őseredeti Lokiig vezethető vissza (1. és 2. ábra). Azonban ahhoz, hogy Lokiról, illetve személyiségéről érdemben lehessen beszélni, be kell mutatnom azt a világot, amiben ő fogant. Ehhez az Eddákat hívom segítségül. Így nem kizárólag az Eddákban szereplő történetek alapján határozom meg alakját, hanem az úgynevezett északi mítoszok utóéletét is nagyító alá veszem.

Loki nem volt oly népszerű isten, mint Odin (a skandináv panteon főistene) vagy Thor (a vérbeli harcos). Talán ezzel magyarázható az is, hogy nem rendelkezett annyi megnevezéssel, mint az előbbieik. Olyan kultusza sem volt a nép körében, viszont egyes kutatók feltételezik, hogy a vasárnap (laugardagr – tisztálkodás napja) eredetileg neki volt szentelve.

Nevével kapcsolatban módfelett érdekes, hogy egy-két névváltozattól eltekintve – ami főként csak az Eddákban szerepel – helyi változatai nincsenek. Míg Odinnak számos neve volt

csakúgy, mint Thornak és a többi istennek, addig Loki neve meglehetősen egyezményes. „Nevének eredeztetése is alig magyarázható. Talán az indoeurópai *leug és a germán *luk ’hajlít (hajlékony, ravasz)’ esik hozzá legközelebb; esetleg az ugyanebből származó izlandi lúka/ljúka ’bevégez, befejez, lezár’ ige (főképp eszkatologikus értelemben a világ pusztulásánál).” Akárcsak Odinnál itt is leíró névvel van dolgunk, amelyben valamelyest személye tükröződik, illetve az eddikus történetekben elfoglalt helyére, szerepére utal.

Származását meglehetősen homály fedí. Ködös utalások vannak csak eredetével kapcsolatban, azonban mindenki egyetért, hogy egy igen ősi családból származik. Apja Fárbauti óriás - vagy jégóriás – volt, anyja pedig Laufey (Nálként is hivatkoznak rá) óriásasszony volt. Óriás származásához tehát nem fér kétség, ezt bizonyítja Loki egy másik névváltozata: Hveðrung vagy Hvedrung, ami azt jelenti, hogy Óriásnő Sarja. Loki szüleiről ennél többet nem lehet tudni. Tehát annyi bizonyos, hogy az óriások

2. ábra: Ismeretlen művész: Edda illusztráció – Loki
(NKS_1867_4to_93r_Loki)

nemzettségéből származik, s effektív rokoni szál nem köti a Fényes Istenekhez.

Lokinak akad két testvére: Býleist (Býleistur) és Helblindi. Őt néhányan önálló óriásként vagy istenként tartják számon, azonban nem lehet szó nélkül elmenni afelett, hogy ez a név ugyan az, mint a Seregvakító (Herblindi/Helblindi/Helblind), ami Odin egyik neve. N. Balog Anikó azonban máshol találja meg a két isten közötti rokonságnak a bizonyítékát. „Ezt a nézetet a Verses Edda szövegein kívül a skald költészetből is ismert kenning is alátámasztja, miszerint Ódinn=Byleistr; Loki=Byleistr fivére.” Ez a kapcsolat sok mítoszkatatóknak feladta a leckét, s viszonyuk mai napig sem tisztázott. Azonban az bizonyos, hogy Odin és Loki között vérszövetség volt, de erről később.

Loki nem élt oly kicsapongó életet, mint Odin. Neki felesége, Sigyn mellett csak két szeretője volt Angurboða (Bánathozó) és Glut óriásasszony. Meglepő módon Loki nem volt házasságtörő, hiszen első felesége Glut volt majd őt követte Angurboda még Asgardba érkezése előtt volt a párja, míg Sigyn utána. Azonban mindhárom feleségétől voltak gyermekei: Gluttól két lánya született (Einmyria és Eisa) Angurboda-tól a Világszörnyek, míg Sigyn-től Narfi, Nari és Váli. Gyermekeiről is bővebben kitérek később.

Loki tehát Asgardba Odin révén került, s nem születés jogán. Így ő az egyik legöregebb istenség az északi panteonban, azonban nem a legérettebb. Szíporokázó jelenség, akár maga a tűz (Logi/Loge), azonban oly zabolátlan is egyben.

1.2 Vidraváltság

A mítoszok nem mesélnek el mindent. Vannak olyan történetek, melyekre csak utalnak és vannak melyek feledésbe merültek. Azonban ezek az események nem múltak el nyomtalanul. Sok esetben olyan helyeken lapulnak meg, ahol általában úgy érzi az olva-

3. ábra: Alex Fantalov: A világ teremtése; Oroszország, 20. század vége

só mintha kihagyták volna valamiből, vagy épp kissé zavaros. Loki és Odin kapcsolata is ilyen. Kapcsolatuk semmi esetre sem mondható szeretet teljes testvéri köteléknek, inkább amolyan kutya-macska barátságának. Arra azonban nem derül fény, hogy miért is. Emiatt feltételezhető egy olyan esemény, mely egy életre lekötözte Mindennek Atyját.

Mint már fentebb kifejtettem egybecsengő nevek alapján Odin és Loki akár testvérek is lehettek. Igaz Odinnak sok neve volt így nem zárható ki az sem, hogy Loki két testvére Býleistr

(Býleistur/ Byleistr) és Herblindi (Helblindi/ Helblind/ Seregvakító) egy azon személyt jelöl, mégpedig magát Odint. Azonban itt nem édestestvérekről van szó, hiszen mindkét istennek más-más volt az anyja és apja. Vértestvérek voltak ők, ha úgy tetszik vérszövetség volt köztük. „Emlékszel-e, Ódin,/ vérünket mi valamikor/ elvegyítettük örökre./ Sört soha el nem fogadsz,/ így ígérted,/ ha nem kettőnknek hozzák.” Tehát ahol Odinnak hely jut ott Lokinak is. Az, hogy hogyan esett meg ez a szövetség, homályba vész.

Ide tartozik egy történet, mely ugyan későbbi lejegyzésű, mint az eddig tárgyalt mítoszok, azonban valamiféle megoldást kínál a két isten ily szoros kapcsolatára. A történet azért keltette fel a figyelmemet, mivel Odin, Haenir és Loki állnak az események középpontjában, csak úgy, mint az első emberpár teremtésénél az idők kezdetén (3.ábra). Így okkal feltételezhető, hogy a két esemény időrendben egymáshoz közel állt. Különösen azért, -mivel Haenir az Asz-Ván háború békekötésekor a Vánokhoz került, s később vezetőjükké választották.

A történetben Odin, Loki és Haenir a világ kezdetén sokat vándoroltak. Egyik vándorútjuk során Loki megölt egy vidrát, aki – mint később kiderült Hreiðmar fia volt vidra álcában. A gazda két fiával (Fáfnir és Regin) elfogatta a Fényes Ászokat, s vérváltságot követelt. Mivel Loki ölte meg Oturt, a vidrát, ezért neki kellett kiváltania a barátait. Loki elment Andvari törpéhez, aki éppen hal képében úszkált a vízben. Kifogta, s életéért

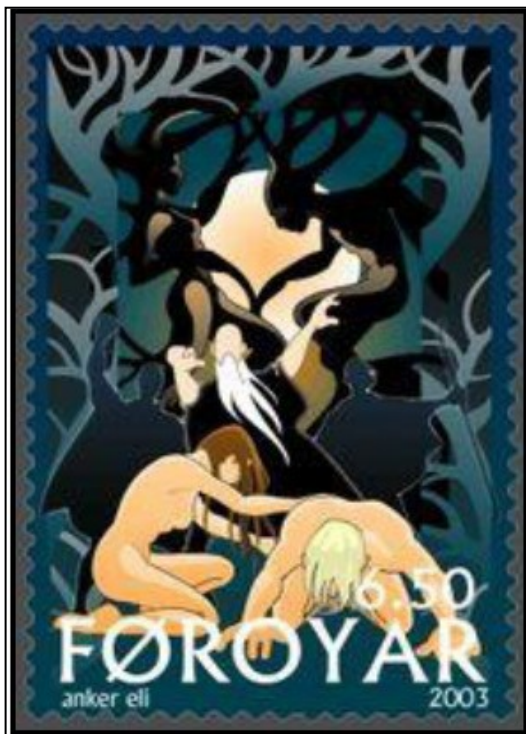
váltságot kért. Andvari adott annyi aranyat, amivel megváltotta saját életét, azonban egy gyűrűt meg akart magának tartani. Loki viszont ezt nem engedte. Andvari megátkozta a gyűrűt, hogy tulajdonosát elveszejtí. „Mít tőlem raboltál,/ A ragyogó arany/ Két fivérre hozzon/ Hirtelen halált,/ Nyolcz királynak szerezzon/ Szörnyű veszedelmet!/ Kincsemnek soha/ Ne örüljön senki!” Loki mindezek után visszament Hreiðmarhoz megváltani a társait Andvari aranyával. Otur lenyúzott vidrabőrét meg is töltötték arannyal, azonban a bajusza kilógott, s a gyűrűvel kellett befedni azt, amit pedig Loki megtartott volna. Így esett meg, hogy Loki megmentette Odin életét.

„Elég hát az aranykincs,/ bő váltságot nyertél/ fejemért cserébe...” Itt láthatjuk, hogy az északi népeknél lényegében a gyilkosságot meg lehetett váltani, ez a vérváltság. Az eredeti szemet-szemért elv érvényesül itt is, azonban saját halálát megválthatta a közösség előtt az áldozat családjának ’kártalanításával’. „A gyilkosság és az erőszak büntendő cselekedet volt náluk [vikingeknél és a germán törzseknél is], és szigorú normák szerint éltek. Az emberölésért nagy összegű bírságot kellett fizetni. Egy forrás szerint egy gazda gyilkosát 189 marhafejre büntették. Az ilyen súlyos bírságok, azzal együtt, hogy a gyilkos egész családján számon kérhetik a bűnét, elrettentésül szolgáltak. A gyilkos tönkretrethette az egész családját.”

Loki követte el a gyilkosságot, így neki kellett kiváltania az elhunyt értékét. A történetből egyértelműen kiderül, hogy nem tudta valójában kit ölt meg, csak akkor, mikor felvilágosították. Ő azt hitte egy közönséges vidrát terített le, így saját fejét kellett megváltania, s addig túszként ott maradtak Hreiðmarnál társai, Odin és Haenír. Ezzel biztosította a gazda a váltság kifizetését.

Ez mindenképp arra utal, hogy Lokit a másik két isten igenis testvérének tartotta, mivel túszként addig ott maradtak, kockára téve életüket, amíg Loki össze nem szedte a vérváltságot. Odin itt az életét bízta Lokira.

Látható, hogy az Arany Ászok nem mindenható istenek, hanem nagyon is emberiek. Ugyanazok a normák kötik őket, mint az embereket. Ez azonban nem azért van, mert nem állna hatalmunkban, hanem ezzel is példaként szolgálnak az embereknek. Ha valami vétséget elkövettél, igenis vállalnod

4. ábra: Anker Eli Petersen: Ask and Embla; Postverk Føroya bélyege 2003.

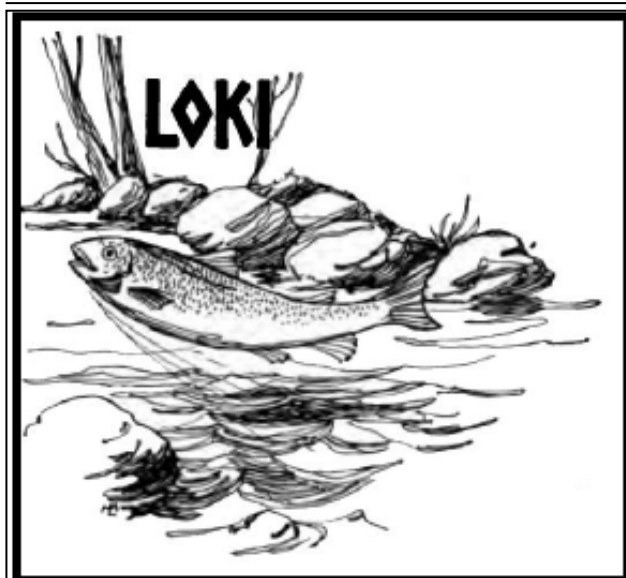

5. ábra: Lorenz Frölich: Loki in flight, Edda-illusztráció XIX. század vége

kell a következményeket, s akit megbántottál, megsértettél vagy kárt okoztál, helyre kell hoznod. A család pedig – bármit is követtél el – mögötted kell, hogy álljon, ahogy Loki mögött is ott állt Odin és Haenír.

1.3 „Legfőbb, mit nyerhetsz, a férfibarátság”

Loki és Odin között szoros kötelék van. Sokszor kísérték el egymást útjaikon, s sok kalandon vettek részt együtt. A legtöbb mitozkutató úgy véli, hogy kettejüknek meglehetősen mély előtörténetük van, ami sajnos az Edda művekbe nem került lejegyzésre, viszont utalnak ezekre. Csak néhány történetet ismerünk ezekből, s valószínű, hogy sok történet végleg elveszett a történelem homályában. Viszont arról a férfibarátságról, amit később vérszövetséggel pecsételtek meg, nem csak közös történeteik mesélnek. Egyéb képességeik is az irányba mutatnak, hogy több van köztük, mint egyszerű kötelék. Személyiségük és cselekedeteik a legtöbb esetben azonos sémát követ. Mindkettejüknek volt része száműzetésben, részt vettek az ember teremtésében (4. ábra), s sok esetben mindketten kultúrístenként jelentek meg – Odin megalkotta a rúnákat, ellopta a méhsert; Loki feltalálta a hálót, csellel megszerezte az istenek fegyverzetét. Néhány kutató megkockáztatja azt a feltevést is, hogy ők ketten ikrek, így valódi vérrokonság is áll fent köztük. „...Loki Ódin kozmikus dublóre a kozmológiában, démo-

**6. ábra: Foster Mary H: Loki as a salmon;
1901. Asgard Stories- Tales from Norse
Mythology**

nikus ellenfele az esckatológiában. Mindkettőjükben vannak sámánisztikus vonások, de Loki sámánútjának határt szab a horizontális vetület, míg Ódin alakja szorosan kapcsolódik a világfához...” Sámán képességeiknek egyik jellemzője, hogy különféle állatok alakját képesek felölni. „Csak alszik ő, a durva hős,/ a rőt-szakállú vén hadúr,/ mint óriás Imír, az ős,/ a száz testet váltó Lodur,/ Fenris, Midgard, a pikkelyes,/ Thor, a villám, a félkezű,/s minden mi vad és egyszerű/ és hősi és kezdetleges.” Weöres Sándor is úgy ír Lokiról, mint valami alakváltó istenségről. Odin például sas alakban szerezte meg Gunnlödtől a méhsert, míg Loki sas-alcában kereste

meg Trym óriáskirályt, ki ellopta Thor kalapácsát (5.ábra). Máskor pedig lazaccá alakult, hogy elmeneküljön társai elől (6.ábra), s még sorolhatnám. Az ő esetükben az állattá alakulás után is megtartják a beszéd és gondolkodás képességét, így nem vedlenek át azzá az állattá. Inkább amolyan beszélő állatok lesznek, kikre a ravaszság és gyors felfogó képesség csakugyan jellemző, mint a népmesék beszélő állataira.

Az állati alak nem minden esetben jelenti azt, hogy visszasüllyed az értelmé. „Állati aspektusa sem a primitívek, sem a tudattalan számára nem jelent értékcsökkenést, hiszen bizonyos értelemben az állat az ember fölött is áll. Az állat még nem veszett bele saját tudatába, és még nem állította szembe dacos énjét azzal a hatalommal, amely élte, hanem szinte tökéletesen eleget tesz a benne uralkodó akaratnak...” Tehát teljesen összhangban van saját magával és a környezetével. Ezt azonban csak úgy érheti el, ha engedelmeskedik ösztöneinek. Így az állati alak a legmélyebb tudattalant szimbolizálja, aminek természetes közege az érintetlen, sötét vadon. Az osztatlan egész. A természeti népeknél még a mai napig tartja magát az az elképzelés, hogy az embernek van egy ’bokor-lelke’, ami egy vadállatban vagy növényben inkarnálódik. Ebben az esetben az ember azt a vadállatot amiben inkarnálódott a bokor-lelke testvérének tekinti. „Jól ismert pszichológiai tény, hogy az egyén rendelkezhet ilyen, más személyekkel vagy tárgyakkal kialakuló tudattalan identitással.”

7. ábra: Ask och Embla; Sölvesborg

Tehát ez a fajta állati alak, vagy épp ’bokor-lélek’ nem a tudati kontroll teljes hiányát jelenti, hanem egy olyan ősi bölcsességet, mely egyidős a világgal. A legtöbb mitológiában a teremtés koronája az ember, így az állatok már jelen voltak a világban. Így érthető, hogy ők többet tudnak a világ dolgairól, mint az ember, s sokkal jobban alkalmazkodtak a környezethez, mint az ember, ki inkább a környezetet próbálja megváltoztatni igényeinek megfelelően. Odin és Loki tehát oly ősi bölcsességgel rendelkeznek, mellyel a többi isten nem versenyezhet. Ez a tudás is összekapcsolja kettejük személyét, s ki is egészítik egymást.

Kettőjük mélyebb kapcsolatáról maga Odin, mint Fenséges vagy mint Világjáró is beszámol: „Voltam ifjú is egykor,/ egymagam éltem,/ utam el-elvéttem;/ társat találtam,/ hozzám hasonló férfit,/ szívem gazdagon szárnyalt.” Odin múltját is fedik sötét foltok, akárcsak Lokiét. Ilyen a száműzetése, mely hol önkéntes volt – mint itt hangsúlyozza – hol pedig egy cselekedetért büntették így. A vers tanulsága szerint sokat vándorolt a világban, s útjain egyáltalán nem kísérték el. Így érthető, hogy igencsak szívesen gondol vissza Lokival való találkozására, ki egy ’hozzá hasonló férfi’. Ez viszont csak a Tandori-féle fordításban egyértelmű, a Bernáth-félében már nem. Bernáthnál már minden ízben egy általános és ősi bölcsellett van dolgunk, amibe már nem fér bele Odin és Loki kapcsolatának leírása.

„Lódurtól meglódultak” – Az első emberpár

A mítoszok általában rólunk szólnak, még akkor is, ha maga az ember nem is szerepel benne. Azonban minden mítoszban a világ teremtésének végeztével az ember megalkotása következik. Nekem olybá tűnik, hogy maga a világ létrehozása is inkább egy másodlagos jelenség, a lényeg az, hogy legyen helye az embernek és ne lebegjen a semmi-

8. ábra: Robert Engels: Ask Embla

ben. Tehát az egyik legfontosabb esemény a mítoszokban az első emberpár életre keltése. Ez minden esetben a legtiszteletreméltóbb istenek teszik, hol segítséggel, hol anélkül. Itt Odin lesz az kit emiatt is hívnak Emberistennek vagy Mindennek Atyjának.

„Mindaddig, míg hárman/ közeledtek a kíséretből,/ jóságos erős ázok/ jöttek a házhoz;/ találtak a tenger partján/ két kezdete-fát,/ egy kőrist, egy szilt,/ szabad sorsú sarjakat./ Lelkük nem lélegzett,/ szavuk nem szóltat,/ maguk nem moccantak,/ ép színük elapadt./ Lett lélegzetük Ódintól,/ szavuk szóltat Hönirtől,/ Lódurtól meglódultak/ s ép színük éledt.” Így teremtették meg az első emberpárt Askot, azaz Kőrist és Emblát, vagyis Repkényt (7. ábra).

Meglepő módon nem az istenek alkották meg az ember testét, hanem találták. Mondhatni, hogy készen megvolt az üres porhüvely. Ők csak életet adtak. A Bibliában az Úr alkotja meg

teljesen az embert, s életet is ő ad neki, azonban a skandináv mitológiában az ember életre keltéséhez három különböző isten együttes cselekedete szükséges, s három különféle dolgot ad az embernek. Az életet adó lehetet így három részből tevődik össze. Ez lényeges különbsége a lélekfelfogásnak a kereszt-

9. ábra: Spanielf (-d4oub3y): Odin, Hahnir and Lodur; Deviant.com
XX. század vége

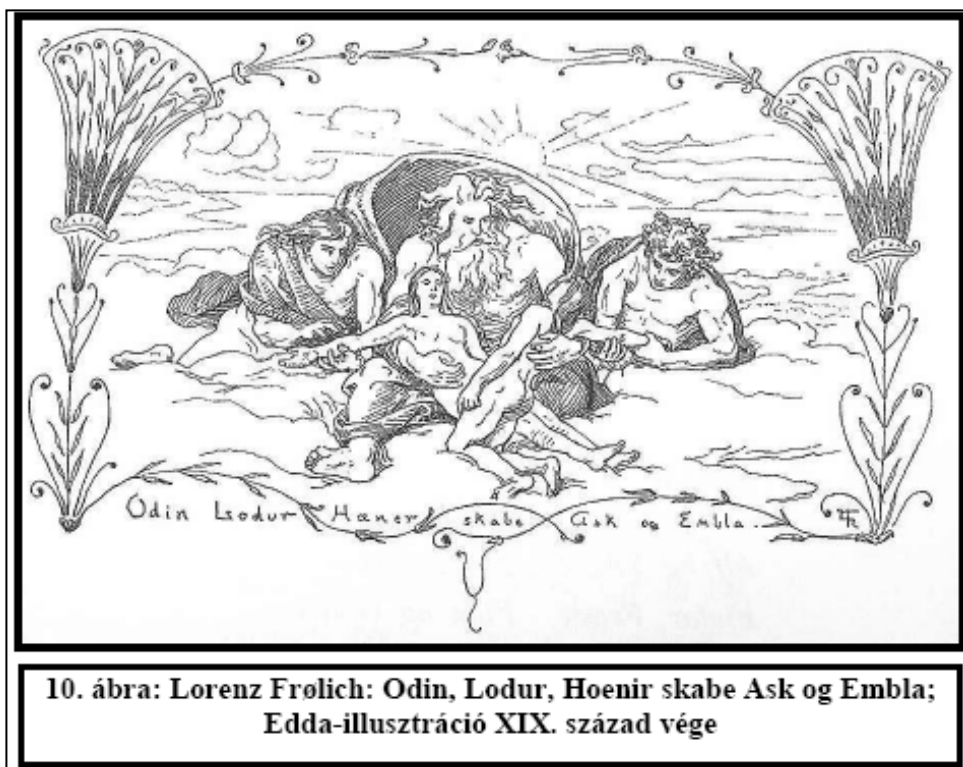
tény szemlélethez viszonyítva. Tehát az ember három alkotóelemtől éledt fel, így az északiak hite szerint a lélek, vagy psziché három részből tevődik össze.

Odin az embernek szellemet adott (8. ábra). A szellem felelős az életért, s szél természeténél fogva lehet páráként, levegőként is említeni, maga a lélegzet pedig egy olyan szél, amely magából az emberből árad. Így ezek a fordítások ugyan mind más nézőpontból közelítették meg, de ugyanazt írták le. Odin az embernek szellemet adott, ihletet, amiből meríthet. Ez a szellem, azonban nem csak egy ember szelleme, hanem az egész közösségé, tehát a csoportos beállítódás, mely hatással van az egyes ember gondolkodására. Művészetben ezt preformációnak nevezik, de ezt Jung kollektív tudattalannak hívja.

„Loki a tagadás ősi szelleme, minden rossznak kútfeje, az emberben, a természetben és az elemekben. Az Ázok (istenek) közül rendszeren Odinnal és Hönnirrel együtt lép fel, így p. o. az emberek teremtésénél is, melyhez ő az érzékiséget adja.” Én Lokit nem minősítem, van jó és rossz oldala kétségtelen. Ugyanezt más fordítók másképp írták le, én most ezeket mutatom be. Lódurtól ’meglódultak’ és ’lett ép színük’; ’színt adott orcájuknak, elültette bennük az érzelmeket és a beszédre való képességet’; ’kiformálta arcukat, s megtanította őket látni, hallani és beszélni’; vagy éppen ’színt és vért’ kaptak; illetőleg ’mozdulatot’ adott és ’jó színt’; máshol pedig ’hőt és hamvas arcot’. Átnézve ezeket a kifejezéseket majd mind kiemeli a színt és a mozdulatokat, ami magában hordozza a nonverbális kommunikáció minden jellemzőjét (gesztusok, érzelmek kifejeződése az arcon). Bernáth István azonban konkrétan megnevezi azt, amire a többiek csak utalnak: ’vért’ (9. ábra). A vér nem termelhet hőt, de ha zavarban vagyunk, akkor lángolhat az arcunk; ha remegünk a dühtől, akkor felrobbanhatunk, s ezekre rendszerint azt szokták mondani, hogy heves vérmérsékletű. Tehát a vér itt a vérmérsékletre illetve magukra az érzelmekre, a bennünk rejlő sokszor tudattalan folyamatokra utal.

Magukat az érzelmeket a tudat egyáltalán nem tudja befolyásolni, legfeljebb titkolni meglétüket. Például ha valakire haragszunk, de tudjuk, hogy volt oka megcselekedni azt, amiért rá most mérgesek vagyunk. Saját érzelmeinket nem tudjuk átállítani, de megértéssel tudunk felé közeledni. Am a mély érzelmeket nem hiába hívják így, hiszen a tudatunk legmélyéről kúsznak be a tudatunkba, s sokszor el sem lehet nyomni őket, legfeljebb sok gyakorlással. Az érzelmek lényegében tudattalan viszonyulás valamire vagy valamivel szemben. A személyes tudatalattink sokszor nem képekkel és nem formákkal informálja a tudatot, hanem érzelmekkel. Így az adott személyhez úgy fogsz közeledni, ahogy azt az érzelmeid diktálják, azonban az okok sokszor nem tudatosak. Nem tudod, miért van hirtelen jó kedved, vagy épp lehangolt. Ezek mind a tudatalattinkból törnek fel. Am az itt említett példa is megvilágítja, hogy általában egy bizonyos dologhoz több érzelmi beállítódás is kapcsolódhat, s ilyenkor a tudat határozza meg a dominánst... ha tudja. Tehát „...az érzelmek motívumok, és mint ilyenek, az organizmust valamilyen tevékenység lefolytatására készítetik.”

Az érzelmek értéke azonban nagyon ellentmondásos. Egyfelől a „férfiaktól elvárják, hogy kordában tartsák érzelmeiket... hogy rezzenéstelen arccal túrjenek mindent.” Másfelől erénynek számít, ha valaki empatikus vagy épp szenvedélyes. Egyszerre lehet hatalmas teher, ha épp gyászolunk, s lehet a felszabadulás forrása. Sok olyan információt dolgoz fel az agyunk, ami nem jut el a tudatunkig, azonban érzelmeink hüen tükrözik a

**10. ábra: Lorenz Frølich: Odin, Lodur, Hoenir skabe Ask og Embla;
Edda-illusztráció XIX. század vége**

feldolgozott információt. Ha például valakinek a viselkedése zavar, s ettől nem túl jó érzésünk támad, azonban az okát nem tudjuk; vagy például egy helyzet kiértékelése is hasonlóan érzelmi benyomások alapján határozható meg legteljesebben. Csak visszagondolva, vagy mások beszámolóí alapján tudhatjuk meg legtöbbször, hogy mi is zavart minket, vagy miért értékeltük úgy az adott szituációt, ahogy. „...A világóceán partján talált farönkök./ akiknek az elmúlás késével metszett arcára/ Loki, a cselszövő varázsolt idvezült/ mosolyt.”

Tehát Lokinak köszönhetjük érzelmeink sokaságát, melyek sokszor oly csapongóak, vagy visszafogottak, akár maga Loki. Hol segít, hol akadályoz bennünket. Hol lobog, mint a tűz, hol hűvös, mint a hó. S ha valaki figyelmesen hallgat rá, sok mindentől megóvhatja magát és jobban viszonyulhat a környezetében élőkhez. Nem véletlen, hogy Richard Wagner tüzszellemként írta le Logét, hiszen a Ring-tetralógiában is olyan csapongó a szelleme, mint az eddikus művekben.

Haenir az embereknek 'akaratot' adott, 'megajándékozta őket értelemmel és a mozgás tudományával', hol meg 'lelket' kaptak. Az akarat és értelem teljesen egyértelműen a tudatot reprezentálják, vagyis azt a kontrollt, mely az előbbieket – kollektív és személyes tudattalant – korlátozza egy cél érdekében. A célokat azonban sok esetben ezek a tudattalan tartalmak határozzák meg. Ha a freudi modellt nézzük, ez a felettes-én. „A felettes-

én, mondja Freud, erkölcsi képződmény, amelyben (és most tessék figyelni az eleganciára), a szülők közvetítésével tudásunkra hozott, de igazából a nagyszülőkre valló erkölcsi elvek, normák, szabályok tiltások vannak jelen...”

Összegezve nem véletlen hogy a három istent ilyen sorban mutattam be, s szerintem már látszik is az a rendszer, mely szerint először a kollektív tudattalan (Odin) szállta meg az embert. Ezt követte a személyes tudattalan (Loki), mely főként vágyakat, érzéseket tartalmaz, s sokszor ellentmondóak egymással is. Utóbbi azonban rendkívül szoros kapcsolatban áll a tudattal, a lélek tudatos részével. Hiszen tudatos érzelmi beállítódást képes oda száműzni, s fel is tudja onnét hozni, tudatossá tenni. Mindkettő tudattalan, de amíg a személyes tudattalan főként érzelmi beállítódásokat és okokat tartalmaz,

addig a kollektív tudattalan olyan sémákat, mintákat, amik azt mutatják meg, hogy hogyan boldogulhat jobban a szociális világban. Olyan mintha egy DNS láncot vizsgálnánk. Míg a kollektív tudattalan a DNS lánc rendszere, addig a személyes tudattalan az atomok, melyből felépül. Mindkettő rendkívül ősi, így végtelenül bonyolult is.

Ezekre az irányíthatatlannak tűnő erőkre ül rá a tudatos akarat, az értelem, mely Haenir adománya. Ez azonban csak szabályozza, s nem uralja ezeket a rendszereket. Igencsak „...úgy tűnik, hogy a jelenségek közül az értelem a fiatalabb, mert bizonyos mértékben joggal feltételezzük, hogy mi magunk alkotjuk meg, s mert éppen ilyen joggal hisszük, hogy a nagyvilág fennmarad anélkül is, hogy értelmeznénk... Értelemadásunk formái történelmi kategóriák, melyek visszanyúlnak egy ködös régi korra, amellyel általában nem számolunk. Az értelemadás bizonyos nyelvi címkék felragasztásával jár,

11. ábra: Elmer Boyd Smith: A harmadik ajándék, egy hatalmas kalapáccsal (1902)

amelyek a maguk részéről szintén ősi képekből származnak. Bármely oldalról közelítjük is meg ezt a kérdést, mindig a primitív csodavilágba visszavezető nyelv- és motívumkutatás területére érkezünk.”

A különböző népi hiedelmekben a gyermek születésénél általában három sorslény határozza meg annak sorsát, s főként halálát. Majd minden esetben ezek a sorslények női figurák, de nem ritka a férfi vándor sem. Ahogy itt kiszabták Ask és Embla 'sorsnélküliek' sorsát azzal, hogy életet adtak és szaporodásra serkentették őket; Odin, Loki és Haenir is valamelyest sorslényként jelenik meg (10.ábra).

Az ember teremtésének mélyebb elemzése azért fontos, mert benne rejlik az emberi psziché sokfélesége, valamint remek példaként szolgál arra, hogy több ezer évvel ezelőtt is fellelhető a mítoszokban az ember lelkének, pszichéjének leírása. Mindezek pedig még ma is ugyanolyan érvényesek, mint akkor. Mindent összevetve „...a pszichológiai típusú kérdések felvetése nem köthető szigorú értelemben véve az önálló lélektan megjelenéséhez; jóval korábról kell vennünk az érv- és példaanyagot akkor, ha hitelesen szeretnénk bemutatni a lélektan által máig respektálható eredményeket.”

Felebarát - Loki és Thor

2.1 Istenek Fegyverzete

A legtöbb skandináv istennek vannak nevezetes fegyverei, amik későbbiekben jelképeivé váltak. Thort általában kalapácsával szimbolizálják, míg Odint lándzsájával. Sifet aranyhajáról lehetett leginkább felismerni, s Odin legendás gyűrűje, Cseppentő is jelképevé lett és még sorolhatnám. Azonban ezek a tárgyak nem voltak mindig birtokukban.

Loki egyik legjelentősebb tette az, hogy sikerült a törpékkel elkészíttetnie ezeket a mágikus eszközöket. Azonban nem jó szándékból tette, hanem azért, hogy jóvátegye egy csínytevését. A történet előzménye ugyanis az, hogy Thor feleségének, Sifnek tövig levágta gyönyörű szőke haját. Thor, mikor ezt meglátta éktelen haragra gerjedt, s követelte, hogy Loki adja vissza Sif aranyhaját. Loki ezt megígérte, hogy mentse életét.

Az, hogy itt mi volt Loki motivációja, nem derül ki, azonban sokan ezt az örökös csínytevéséi közé szokták sorolni. Itt úgy viselkedett, akár egy éretlen gyerek, aki azt hiszi, mindent megtehet büntetlenül. Levágta Sif szőke haját, mert 'jó poénnak tűnt'. Valószínűsíthetően félt attól, hogy magára hagyják és elfelejtik, így mindent megtett, hogy a figyelem középpontjában maradjon, s ne felejtse el. Tetteivel ebbéli félelmét próbálta leplezni. Ugyanakkor azért is, hogy a többiek elfogadják, s csínytevéseim ők is nevesselek, osztozzanak egy közös mókás élményen. Valódi indítéka mellett alighanem irigység is közrejátszott tettében, ezért esett a választása Sifre, Thor feleségére. Viszont tettei következményeit rosszul, vagy épp egyáltalán nem mérte fel. Kissé szeleburdi, kapkodó és meggondolatlan, de nem rossz szándékú. Ebbéli vonásaiban hasonlította össze Jan de Vries többek közt az észak-amerikai mítoszok tricksterjéhez (Trükköshöz).

Visszatérve a történethez, Loki elment a legügyesebb kovácshoz, Ivaldi műhelyébe. Előadta kérését, s a törpe mester rendre el is készítette Szíf aranyháját, Gungnir lándzsa és Skíðbládnir névre hallgató csodálatos hajó mellett. „Loki hát megkapta, amit kért, és békével távozhatott volna. De hát – nem olyan bordába szótték, hogy akárhonnán is békével távozzék.”

A törpék nemzettségénél volt egy másik kiváló kovács, Szindri. Az Ármányos felkereste őt is. Fogadott a saját fejében, hogy nem tud jobb eszközöket készíteni, mint az előbbi mester. Szindri állta a fogadást, s nekilátott dolgozni testvérével Brokk-kal. A kovácsmester meghagyta öccsének, hogy folyamatosan fújtasson, mert csak így tud olyan eszközöket elkészíteni, ami túlszárnyalja a rivális kovács munkáit. Brokk így fújtatott folyamatosan, de Loki légy alakban megpróbálta megzavarni háromszor is. Ez nem sikerült, s így készen lett az Aranysörényű Vadkan, egy csodálatos gyűrű, a Cseppentő, és a Mjöllnir (11. ábra).

A kész holmikát Asgardba vitték, hogy a Fényes Ászok tegyenek igazságot a fogadás ügyében. Brokk javára döntöttek, mivel mindenki úgy látta, hogy a legcsodálatosabb fegyver Mjöllnir, ami Thor kezében végzetes fegyver. Ezzel megvédheti a teremtett világot a Ragnarökig. Így Loki elvesztette a fejét, azonban kikötötte a törpének, hogy nyakához nem érhet, mivel az nem volt az alku tárgya. „Brokk s tagadhatta, hogy ebben igaza van, hát beérte kisebb büntetéssel: fogott egy jó erős szíjat, és összevarrta a száját. Ezt a fényes ászok se bánták, örültek, hogy egy darabig nyugságuk lesz Loki gonosz és hazug nyelvétől.”

Loki élve megúszta, s saját leleményének köszönhette életét – amibe saját maga folytán került bele. Minden isten megkapta azokat a fegyvereket, amik később jellemezték, s jelképeikké váltak. Loki személye tehát az északi mitológiában nélkülözhetetlen, mivel ő az az istenség, aki sziporkázó személyiségével olyan előnyhöz juttatta társait, ami biztosította hatalmuk megszilárdítását.

Loki légy alakja nem önkényes, így személyiségének egy részét reprezentálja. Mindig ott van, ahol nem kéne, s többször hozza ki társait a sodrúkból, ami miatt ő az egyetlen isten, akit folyton folyvást halállal fenyegetnek. Loki így szemtelen és idegesítő volta miatt hozható rokonságba a léggel, illetve a történetben helyesebben böggöllyel. Nem véletlen hívják Legyek Urának. Csipkelődő magatartása a Lokasennában is ezt erősíti. Ugyanakkor személyiségében meghúzódó gonosz erőket is szimbolizálja, hiszen sok kultúrában a legyet a bűnnel, ördögi erővel hozzák összefüggésbe, s a holt álatok körüli rajzása miatt a halál megtestesítői. Loki esetében a halál sem áll távol tőle, hiszen ő Hel atyja.

Ezért is olyan ellentmondásos a természete. Először 'tréfájával' árt a társainak, de mikor jóvát teszi az elkövetett bűnt, a többieket is kárpótolja. Megváltja bűneit. Mintha a barátságukat, elismerésüket megpróbálná 'megvásárolni'. Más mítoszokban, például a görög panteon isteneinek fegyvereit egy közülük való nagytehetségű isten, Héphaisztosz kovácsolta nekik, ki emiatt hatalmas tiszteletnek örvendett. Itt azonban Loki megítélése nem változott oly nagymértékben, mint tettei engedni sejtének. Kétség sem fér hozzá, hogy kultúrhérosz jelleggel van felruházva, ugyanakkor elismerést e miatt nem kap. Kirekesztésének oka talán a nem túl érett viselkedésében keresendő, hiszen a többi isten mind

12. ábra: Collingwood: Thrym's Wedding-feast (1908.)

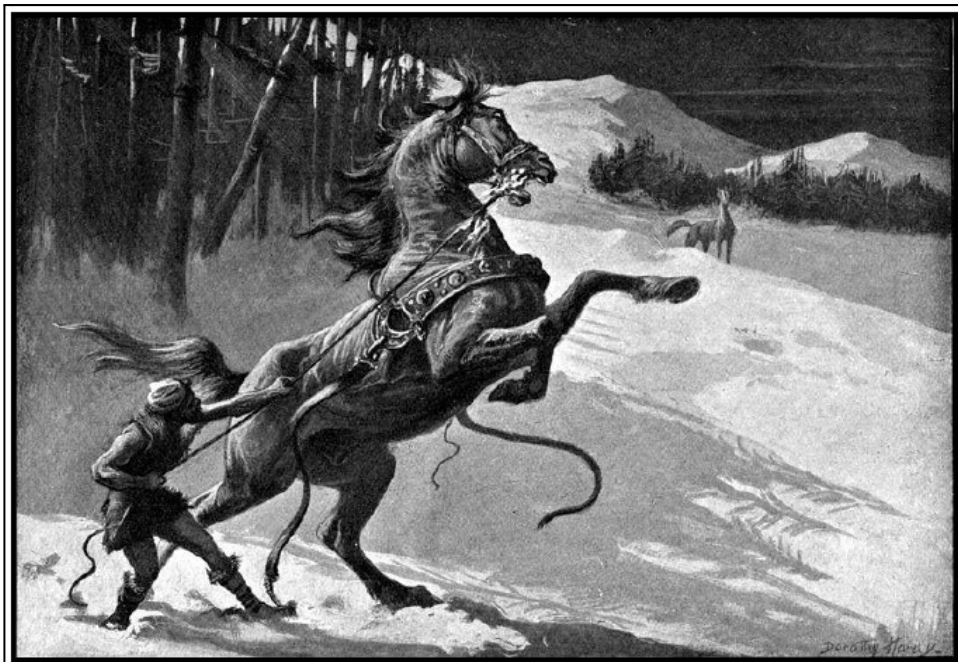
13. ábra: Elmer Boyd Smith: Ah, what a lovely maid it is! (XIX. század vége)

nagyon komoly szerepeket töltenek be, ahol a tréfa és a vicc nem kapott helyet. Odin, az istenek vezetője, tipikus apa figura, akárcsak Thor. Mindketten komolyak, s tekintélyt parancsoló viselkedésükkel példát mutatnak. Frey pedig a hős szerelmes, ki mindent megtesz a szeretett lányért. Egyikük profiljába sem fér bele az a játékoság, ami Lokit jellemzi, s ezért kívülállóként kezelik őt.

2.2 'Elfajzottnak mondanak...'

Az előbbieken láthattuk, hogy Lokinak végül is sokat köszönhetnek a Fényes Ászok, mindezek ellenére kívülállóként bánnak vele. Azonban nem ok nélkül, hiszen Loki személyének van egy olyan aspektusa, mely feszéjezi, sőt mi több, zavarba ejti a többi istent is. Hasonlóan reagálnak az északi istenek, mint a vikingek vagy mi, mikor ezzel a kérdéskörrel találkozunk.

„Egy férfi állt előtte, aki szebb volt, mint az a lány, akit szeretett. Arany hajfürtök hullottak a vállára. Sötétkék szeme gonosan csillogott. Furcsa szabású ruhát viselt. Az anyagba szőtt

14. ábra: Dorothy Hardy: Loki and Svaðilfari (1909.)

varázsminták mozgás közben fel-felvillantak...” Loki külleméről általában így szoktak írni, minden esetben feltűnően – már-már nőiesen – szép férfi. Ez azonban nem igazán férfiúi erény, hiszen főként a nőket írják le ezzel a jelzővel. Ez azonban nem véletlen, s nem a túlfűtött költői fantázia terméke.

Nem egy történetet ismerünk, ahol nőnek álcázta magát. Ezek közül az egyik legismertebb történet a Trym-ének, ahol a címszereplő király ellopta Thor kalapácsát, s váltsággul Freyát kérte. Ebbe nem mentek bele az Arany Ászok, helyette azt javasolták, hogy Thor menjen el a Mjöllnirért Freyának álcázva magát. Loki maga ajánlkozott, hogy elkíséri Mennydörgőt udvarhölgynek öltözve, s segíti Thort a szorult helyzetekben. El is kélt a segítség, hiszen Nagyerejűt hangja bizonyosan elárulná, így Loki fog beszélni helyette. Mikor megérkeztek már esküvői fogadás várta a két álruhás istent. Loki, ígéretéhez híven Thort háromszor is kiségette körmönfont szavaival (12. ábra), s így Trym – bár észrevette az apró jeleket – megnyugodott. Ekkor hozatta a kalapácsot, hogy a frigyet megáldják, azonban Thor a kalapácshoz jutva végzett az egész násznéppel.

Ez a történet lényegében magyarázatot kínál a tél eljövetelére – mikor a jégóriások egyik királya, Trym ellopja a Mjöllnirt – majd a tavasz kivirulására – mikoris Thor visszaszerezte kalapácsát. Télen ezért nincs mennydörgés és villám. „A szerencsésen visszaszerezett kalapácsban a tavasszal visszatérő jótékony esőket látni: a zivatarok véget vetnek a déróriások hatalmának, amikor nyolc hónapos skandináv hideg után Thor hazatér Asgardba.”

Mácsik azonban felhívja a figyelmet arra, hogy itt tetten érhető a mítosz egy mélyebb rétege, hiszen Thrym, avagy Dübörgő eredetileg olyan természet óriás volt, ki az Arany Ászok eljövetele előtt őrizte a mennydörgést és a villámot. Neve is ezt támasztja alá, hiszen Thrym a 'mennydörgés', 'dübörgés' a skandináv 'thruma' szavából ered. Hiedelem szerint a mennykövet nem elrabolták, hanem a föld alá süllyedt – nyolc mérföld mélyre -, s minden hónapban egy mérfölddel kerül feljebb.

A történet annyiban egyedül álló, hogy olyan kérdést feszeget, mely igencsak tabunak számított akkor is és most is. Ugyanis két tisztelt férfi istenség női ruhát öltött, s ezt a cselet kihasználva szerezték vissza jogos tulajdonukat. Thor és Loki viselkedésében azonban alapos különbség van. Láthatóan Thort nagyon zavarta a helyzet (13.ábra), s ennek hangot is adott. „Még majd nőnek/ néznek az ászok/ ha menyasszonyi fátylat/ kötök fejemre!” Tehát tartott tőle, hogy a társai hogyan fognak ezután róla vélekedni, s kevésbé vagy egyáltalán nem fogják ezek után tisztelni. Egy tetterős férfi női ruhában nemhogy tiszteletet ébreszt, hanem olyan komikussá válik tőle, hogy az addig kivívott tiszteletet is semmissé teheti. Ugyanazzal a helyzettel állunk szemben, mint mikor egy sikeres üzletember – kinek tekintélye van mások szemében – éjszakánként női ruhát ölt. Az ilyen férfiak rendszerint titkolják ez irányú érdeklődésüket, hiszen könnyen válhatnak a gúny célpontjává.

Loki esetében azonban erről szó sincs, hiszen őt az istenek gyűlésén nem kötelezték semmire, s ki is maradhatott volna az egészből, de ő maga ajánlkozott, hogy segíti Thort. Őt egyáltalán nem feszéjezte a női öltözék. Ugyan neki a tisztelet hiánya miatt nem fájhatott a feje, hiszen Asgardban eddig sem tisztelték. Ez azonban megmutatja Lokinak egy olyan oldalát is, ami miatt a többieket feszélyezte a társasága. Ő egyáltalán nem titkolta ezt az oldalát a többiek előtt. Nem egy ilyen eset fordult elő, hogy ő nőnek álcázta magát – Þökk óriásasszony -, vagy épp nőként viselkedett. Nyíltan vállalta ezt az oldalát, nem törődve a többi isten rosszálló pillantásával.

Egy másik történetben még inkább kiviláglik Loki nőies oldala. Mikor az eddikus mítoszokban Asgard falát egy hegyóriás építeni kezdte Svaðilfari csődörrel, Loki úgy hátráltatta az építkezést, hogy kanca képében elcsábította a csődört (14.ábra). „Az ármanyos skandináv isten, Loki passzív homoszexuálisként gyermeket szül.” A történet szerint az éjszaka elteltével Loki vemhes lett a csődörtől, s megszülte Sleipnirt, azaz Suhanót, akit később Odinnak adott. Tehát Loki nemcsak külsőségekben azonosult a női nemmel, hanem át is lényegült, mikor úgy kívánta meg a helyzet. Loki igen érdekes kivételt jelenít meg, amivel a többi istenség közül teljesen kilóg, hiszen tetszés szerint tudja változtatni a nemét.

Ez a jelenség azonban nem csak itt fordul elő, hanem más népek mítoszaiban is. Általában a nő teremtése előtti helyzetből adódik az egész, hiszen ebben az esetben is kell nemzeni utódokat, s így ez a feladat a férfiakra hárul. A mítoszok tanulsága szerint a férfi minden esetben belehal a szülésbe. Eszerint eredendően a férfi homoszexualitás nem nemi identitás kérdése volt, hanem a mitikus időkben a fajfenntartást szolgálta a nő teremtése előtt.

Ez a kérdéskör tehát az északi népeket is éppoly mélyen érintette, mint a XX. század emberét. Ennek megítélése a századok folyamán – bármiféle egyenjogúsági törekvések

ellenére – hasonló maradt. Ma is valamiféle tabuként kezelik – annak ellenére, hogy meglehetősen erős sajtót kapott -, s akkor is akként kezelték, mivel a homoszexualitáshoz a férfiatlanság jelzője párosult. „...Izlandon – és máshol is – a férfiatlanságot szégyenletes dolognak tartották, és ezt leginkább olyan férfiakban látták, akik tétlen eltűrték az anális behatolást.” Mai napig járja nálunk is hasonló mondás a melegeket illetően. Itt lényegében a hagyományos patriarchális társadalomszemlélet ütközik a liberalizmus eszméjével, s ez szinte feloldhatatlan konfliktust okoz. „A kultúra alakítja mindenkinek az értékeit és hitét, amelyeket aztán visszatükröznek a törvényeink, a szokásaink, és amelyek befolyásolják a hatalom eloszlását, az érték és a státusz meghatározását. Egy patriarchális társadalomban a nőknek nincs igazán jó sorsuk. A férfi sztereotípiák azonban a férfiakon is uralkodnak, bizonyos tulajdonságokat elismernek, míg másokat elutasítanak, és ezzel behatárolják, hogy kik is lehetnek.” Ennélfogva a férfiatlanságot és nőiességet is elítéli a társadalom, azonban nem teheti semmissé ezt a dolgot. Egyetlen dolgot tehet: szemet huny felette, ahogy ezt tették régen és teszik a mai napig.

Azokban ez egy olyan dologra hívja fel a figyelmet, ami minden férfit érint, mégpedig minden férfi lélekben igenis lakik egy nő. Ez a nő pedig aktívan befolyásolja a férfiakat, akár tudomásul veszik, akár nem. Loki esetében ez kendőzetlenül meg is mutatkozik, s elég gyakran felszínre is tör. Jung ezt animának nevezte el. „Ez a ’női’ rész oly alapvetően alsórendűbb a környezethez, és kiváltképp a nőköz viszonyítva, hogy az ember, annak meglétét mind mások, mind pedig maga előtt titkolni kényszerül. Másként megfogalmazva, bár az egyén látható személyisége teljesen normálisnak tűnhet, mások előtt – sőt maga előtt is – eltitkolhatja a ’benne élő nő’ sajnálatra méltó helyzetét.” Így láthatjuk, hogy meglehetősen ellentmondásosan viszonyulnak az emberek a férfiban lakó nőhöz. Mindenki titkolná, de egyben ez az út a teljesség felé is.

Jung fogalmaival élve az anima egy archetípus a tudatalattinkban, azonban az egyik legerőteljesebb. Ez az archetípus teljesen független a tudattól és akarattól, azonban ezek hatására változik is. „Önmagában élő, amely éltet minket; élet a tudat mögött, amelyet nem lehet maradéktalanul integrálni a tudatba, hanem ellenkezőleg: a tudat belőle keletkezett. Hiszen végső soron a pszichés élet nagyrészt tudattalan, s minden oldalról körbeöleli a tudatot; olyan gondolat, mely egyszer csak felbukkan, amikor az ember egyszer számot vet vele... Bár úgy tűnik, mintha az anima a lelki élet összessége lenne, mégis csupán egyetlen archetípus a sok közül... Ő győz meg arról, hogy ne foglalkozzunk a tudattalannal, amely széttöri az erkölcsi gátakat, és olyan hatalmakat enged szabadon, amelyet jobb lett volna a tudattalanban hagyni...” Loki teljesen ezt a férfibe oltott nőt képviseli, hiszen jelenvolt a teremtésnél, megalkotta a szabályokat, amiket ő hág át először. A többi isten e miatt az erő miatt tart vagy helyesebben kifejezve fél Lokitól. Tudják, hogy mire képes, s nincsenek olyan kötelékek – legyen az szabály vagy valós béklyó – melyek féken tarthatják csapongó jellemét. Megcselekszi, amit akar, s akkor, amikor akarja. Sok esetben jóvá is teszi, ha ártott valakinek, de az idő előrehaladtával fokozatosan ráébred a benne szunnyadó erőnek, s az istenek ellen fordul. Látható, hogy azok a normák, amiket a többiek képviselnek, őrá nincsenek hatással. Thor iszonyodott a gondolattól is, hogy nőnek öltözzön, pedig az összes Arany Ász közül ő a legerősebb,

azonban ugyanez a helyzet Lokit a legkevésbé sem zavarta. Ez az, ami miatt a többiek félnék tőle, s emiatt rekesztik ki, fenyegetik folyamatosan halállal, ha nem teszi jóvá csínytevéseit. Csak ezzel a fenyegetéssel képesek hatni rá, mással nem.

Mai fogalmainkkal élve biszexuális, azaz mindkét nemhez vonzódott egyaránt. Ugyanakkor ez a biszexualitás jellemző volt az első dóróriásokra is. „Ymir kétnemű volt: magától nemzett egy emberpárt. A biszexualitás, mint tudjuk, a teljesség elsőrendű kifejeződése. Az ősi germánoknál az őseredeti teljesség eszméjét más mitológiai hagyományok is megerősítik, amelyek szerint Ymir, az istenek őse démonikus óriásokat is nemzett...” Tehát Loki egy olyan isten, aki magában foglalja mind a két nem tulajdonságait, azaz olyan ősi mitológiai lény, ki egymagában képviseli a teljességet. Ez alapján ki lehet jelenteni, hogy a skandináv panteon egyik legöregebb istenével van dolgunk, ki még azt az őszállapotot képviseli, mikor a nemek még nem váltak külön, s a jó és a rossz még nem képviselt külön etikai kategóriákat.

Ezzel ugyanakkor tanítja is gyermekeit, az embereket. Igenis minden férfinak szüksége van a benne lakó nőre, hogy időnként hallgasson rá. E nélkül nem lehetnének igazi társai a nőknek, s nem érthetnének meg indokaikat sem. Szükség van arra, hogy egy ember több nézőpontból is ki tudja értékelni a helyzetet, s Loki megmutatja, hogy a másféle nézőpont vagy hozzáállás nem szégyenletes dolog. Igenis mindenkinek fel kell vállalnia azt aki, s nem szabad leplezni, titkolni illetve szégyellni, akik vagyunk. Az ember csak ezzel válik igazán bölccsé, nem véletlen, hogy Odint is vádolták azzal, hogy az idők kezdetén női ruhában varázsolt. Azonban ez szükséges ahhoz, hogy valaki igazán bölcsé váljon, s teljes rálátása legyen a világra.

A görög mítoszokban is jelen van ez az üzenet, hiszen ott az ember eredendően mindkét nemmel rendelkezett egyszerre, s csak később választotta szét Zeusz az embereket nőkre és férfiakra.

Félelem – Loki problematika

3.1 A kiközösített

Asgardban az istenek nem viszonyultak oly bizalommal Loki felé, mint másához. Úgy gondolom, hogy egyrészt Loki sziporkázó egyénisége és csínytevései számlájára róhatók, azonban ez nem magyaráz meg mindent. Sok esetben az az érzése az embernek, hogy sokkal mélyebb dolog is meghúzódik ebben a kiközösítésben. Ahhoz, hogy mindezt világossá tegyem Loki származását kell jobban körülnönnöm, hogy ki is ő valójában. Mint már korábban említettem szüleit tekintve ő is óriás. Egy névváltozata egyértelművé is teszi számunkra: Hvedrung (Óriásnő Sarja). „A fondorlatos tűzisten azután született, hogy az óriás Fárbaui tüzes pálcával érintette Laufey óriáslányt...” Így Loki megítélését alapján befolyásolja az, hogy a Fényes Istenek hogyan viszonyulnak hozzájuk.

Az Arany Ászok, s lényegében a teremtett világ ellenségei a jötünök, vagyis az óriások. Oly ellentét feszül a két nemzettség között, hogy totális pusztuláshoz vezet mind a két oldalon. Ragnarök idején egymást pusztítják majd, s kevesen élnek túl a tűzvihar.

15. ábra: Arthur Ranckham: Odin, Thor, Frigg és Loki; Richard Wagner: The Ring of the Nibelung – The Rhinegold illusztráció (1910)

A skandináv mítoszokban olybá tetszik, hogy itt nem az a klasszikus óriás képzettel van dolgunk, mint akikre egyébként van ember – mai fejfel – gondolna. Az itteni óriások lényegében sok mindenben hasonlatosak az istenekhez: nagy hatalmuk van, ügyes építőmesterek, nagy lexikális tudással is rendelkeznek és nem utolsó sorban ravaszak is tudnak lenni. Termetük nem túlságosan tér el az Arany Ászokétól, hiszen nem egy esetben az isteneknek viszonyuk volt szépséges óriás asszonyokkal is. Tehát legegyszerűbben úgy tudnám összefoglalni az óriások nemzetségét, hogy ők olyan népek, nemzetségek, akik nem tartoznak a Fényes Ászokhoz. Az óriások változatosságából ítélve, ők nem egy konkrét ellenséges mitikus csoportosulás (jégóriások, déróriások, hegyóriások, tűzóriások stb.), hanem egyszerűen csak nem Asgardban élnek. Sokan úgy vélik, hogy egy ősi isteni panteont képviseltek a Vánok és az Ászok eljöveteleig. Így az ősi istenek törvényszerűen az újabb istenek ellenlábasai lettek, s ez odáig fajult, hogy egyenesen gonosznak is titulál-

ják őket mindenféle magyarázat nélkül. Ebből adódik eredetileg ellenséges voltuk is, hiszen a teremtő istenek nem lehetnek gonoszak, csak jók. Így az óriásokat tették meg az ászok ellenpólusaivá. „A háború lelkiállapota világosan hangsúlyozta ezt a körülményt: minden, amit saját nemzetünk művel, jó, és minden, amit mások tesznek, rossz. Minden aljasság középpontja mindig néhány kilométerrel az ellenséges vonalak mögött van.”

Így minden, ami erény az ászokhoz kapcsolódik, azonban minden, ami gonosz és romlást hoz a világba, az óriásoknak tulajdonítanak. Így az isteneknek – különösen Thornak – szinte kötelessége irtani a jötünöket, még ha nem is cselekedtek ellenük. Ezt bizonyítja Asgard falának építésére felfogadott jötün ’fizetsége’ is. „...Az ászok pedig, ahogy rájöttek, hogy voltaképp egy hegyóriást fogadtak volt fel, akivel szemben nem köti őket semmiféle megállapodásuk, elüzentek Þórért, aki azután nyomban ott is termett. És magasba lendült kalapácsa, a Mjöllnir, kiosztva ezzel az építőmester fizetségét... lehetetlenné téve neki azt is, hogy Óriáshonban élhessen tovább, mert már az első csapás ízzé-porrá

16. ábra: Lorenz Frølich: A depiction of Lokasenna (1895.)

zúzta a koponyáját, és leküldte őt Niflheimbe.” Azonban a mítosz sehol sem tér ki arra, hogy mi is váltotta ki az istenek ellenszenvét az óriásokkal szemben. Ez a tett már előre vetíti az Fényes Istenek bukását, hiszen itt volt szó az első esküszegésről, s innentől kezd hanyatlani az az Aranykor, melyben az istenek uralkodnak. Egy-két történet szól arról, hogy hogyan is próbálták meg fellépni az Arany Ászok ellen, azonban mindig kiderül, hogy ez már egy reakció a Fényes Istenek viselkedésére. A mítoszok kínálnak választ az

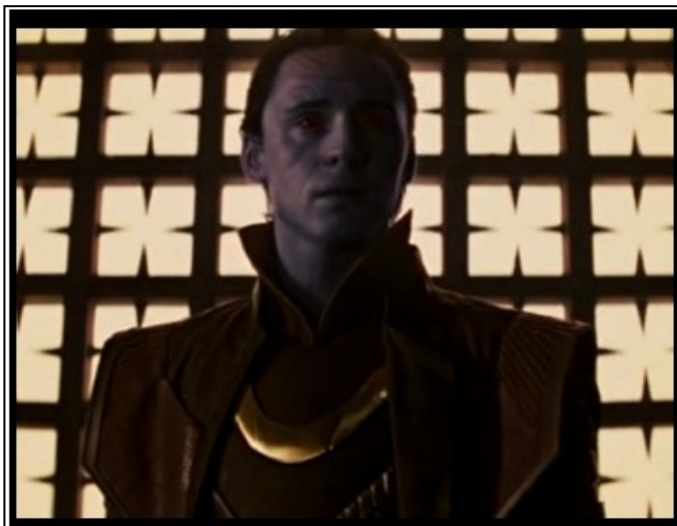
óriások gonoszságának forrására, hiszen Ymir egy mérgező fagyos vízből származott, s ez utódain is meglátszik. Érdekes megjegyezni, hogy voltaképp az asgardi Istenek is az ő leszármazottai, azonban náluk nyoma sincs ennek a gonoszságnak.

Ez a kis kitérő szükséges volt ahhoz, hogy rávilágítsak az istenek és óriások közti kapcsolatra, így sok tettükre magyarázatot adva. Sok esetben ekképp viszonyulnak Lokihoz is, mintha ő is egy óriás lenne, s nem egy közülük. Az eddiki mítoszokban csak sejteni lehet, hogy indítékait részben ebben kell keresni, de konkrétan sehol sem emlegetik fel származását. A többi isten részéről Loki származásától való ellenérzések mindinkább kiközösítésükben érhető tetten, talán Thor és Odin ez alól kivételek. Ez a kiközösítés jelent meg a marveli Loki illetve Loge esetében is, s mint látjuk az eddikus mítoszoknál is.

Minden civilizációban a legsúlyosabb büntetésnek a kiközösítés és száműzetés számított. „Gyakran hangoztatott vélemény, hogy a törvényen kívüli lét volt az, ami minden északi népnél a lehető legteljesebb elszakadást jelentette az egyén számára a közösségtől... ahol a sérelmet csak a felelős férfiak csoportjai között kötött megállapodásokkal lehetett orvosolni, ott a felelőséget nem vállaló gaztevő joggal számíthatott arra, hogy

17. ábra: Thor, Odin, Loki; Kenneth Branagh [rend.] THOR Marvel Entertainment 2011.

18. ábra: Loki ráébred valódi származására; Kenneth Branagh [rend.] THOR Marvel Entertainment 2011.

valaki megöli, vagy hogy kikerül csoportjának – ebben az esetben családjának, rokonságának – védelme alól.” Ez a jelenség ma is tetten érhető az iskolában a gyerekeknél, ahol a legnagyobb büntetés az, ha nem játszhat a többiekkel, ha kiközösítik osztálytársai.

Láthatjuk tehát, hogy Asgardban Loki ’kilóg’ a sorból, de mégis aktívan befolyásolja lakóit. Mivel a fentebb tárgyalt okok miatt egyszerre félnek tőle, mások pedig tartanak személyétől, így

19. ábra: „Tell mee!” (Mondd el!) Loki kérdőre vonja atyját, származását illetően; Kenneth Branagh [rend.] THOR Marvel Entertainment 2011.

aki teheti, kerüli őt. Ezzel azonban Lokit kirekesztik a társaságukból, sőt a Fényes Istenek társadalmából is. Őt csak megtűrik, mivel Odin ragaszkodik személyéhez. Wagner-nél úgy jelenik meg ez a problematika, hogy Loge nem is isten, hanem tüzdémon, ki már az istenek előtt körbejárta a világot (15. ábra). Itt még nem teljes kirekesztésről van szó, hanem úgynevezett részlegesről, hiszen Thor oldalán sok esetben ott látjuk Lokit, s az istenek tanácskozásán is rendszeresen helyet kap.

Ennek köszönhetően jelenik meg Loki esetében a szeparációs félelem. Fél, hogy azok a kapcsolatok, melyek eddig biztosították a túlélését, elvesznek, s maguk az istenek fordulnak ellene. A Lokasenna-ban Loki itt a többi istent gúnyolja ki, azonban nem alaptalanul (16. ábra). A gúny forrása az a normarendszer mely szerint élniük kellene, azonban az istenek ezeket áthágták. Loki csak szembesíti őket. „Az egyén azzal kényszerül a normák betartására, hogy megszégésüket nyilvánossá teszik, s ennek a gúny az eszköze.” Ezzel azonban saját magát próbálja védeni, hiszen ha szembesítik a többiekkel azokkal a normákkal, melyeket mindannyian elfogadtak, őt is ismét maguk közé fogadhatják. Azonban ez nem így történt. Ezzel csak elmélyítette azt a szakadékot, mely közte és a többi isten között volt. Ezek után mégannyira sem keresték társaságát, mint azelőtt. Ugyanakkor gúnyolódása folytán nevezik Hazugságok Atyjának, pedig ő az, aki a hazugságokat akkor leleplezi.

Ez a kirekesztés azonban nemcsak hátránnyal és megbélyegzéssel jár együtt, hanem annak a lehetőségével, hogy ő kívülről jobban meg tudja ítélni társait. Nem véletlen, hogy Wagner Loget nem istenként hanem egy ősi szellemként mutatta be. „LOGE: Mennek ők a halál elé,/ noha azt hiszik, rajtuk az nem fog./ Már bánom is,/ hogy vesződtem velük./ Bár lehetnék újból/ mi azelőtt voltam/ lebke, libbenő láng,/ hogy felfalhatnám/ a volt uraim,/ mert hiszen dőre,/ vak valahány,/ ha még olyan isteni lény is./ E terv nem bolondság!/ még meggondolom:/ ki tudja, mi lesz?”

3.2 Apáink bűnei

Loki archetípusának jobb megértése végett nemcsak az eddikus történetekben játszott szerepe alapján elemzem személyét, hanem későbbi mítoszváltozatait is nagyító alá veszem. Ezeknek azonban az az érdekessége, hogy sokszor ráépül az előző forrásokra, így lényegében egy másik mítoszváltozattal vagy éppen annak folytatásával kerülünk szembe. Ezekben a történetekben ugyanakkor önálló más személyiségekkel ismerkedhetünk meg annak ellenére, hogy ugyanarról az istenről van szó. Azonban mindnyájukban ugyanaz az archetípus munkálkodik, ami természetesen a legelső forrásban jelenik meg legtisztábban.

Itt Marvel által prezentált Loki motivációit próbálom meg feltárni a 2011-ben bemutatott egészestés játékfilm (THOR) alapján, s remélem, ez segít megérteni az eddikus Loki által megjelenített őstípust is. Ebben a történetben Loki, Thor testvére és Odin fia – legalábbis ez az alaphelyzet (17.ábra). Thor és Loki szereti az apját, s mindenben meg akarnak neki felelni. Mivel Thor az elsősülött, ezért ő Asgard trónjának várományosa, s ez irigységgel tölti el a fiatalabb testvér szívét. Csínytevései is ennek a számlájára róhatók.

Maga a cselekmény onnan indul, hogy Loki rájön valódi származásának titkára, mikor Thort elkíséri a jégóriásokhoz, Jötünheimbe. A déróriások az asgardiak egyik fő ellenlábasai, s kölcsönös gyűlölettel viselkednek egymás iránt. Jung úgy magyarázza ezt a fanatikus gyűlöletet az ellenséggel szemben, mint saját magunk gonosz oldalát vetítjük ki rájuk, így mi mentesülünk ettől a tehertől. „Az olyan ellenség reális létezése, akinek az ember minden gonoszát a nyakába varrhat, félreismerhetetlen könnyebbedést jelent a lelkiismeret számára. Az ember legalábbis kijelentheti, hogy ki az ellenség, vagyis az ember tisztában van azzal, hogy a szerencsétlenség oka kívül van, nem pedig például saját beállítódásában.” Esetünkben az istenek bűneit egyszerűen az óriásokra vetítik át, illetve az ellenük elkövetett bűnök nem is igaz bűnök, hiszen azok óriások, a gonosz erői és a káosz gyermekei. Legalábbis a legtöbb asgardi így vélekedik.

Loki ebben a közegben ébred rá, hogy voltaképp ő is egy déróriás (18.ábra), kiket eddig egész életében megvetett. Ez olyan belső konfliktushoz vezetete, mely alapvetően meghatározta jövőbeli cselekedeteit. Azt azonban tudta, hogy ezt a titkot apjának is ismernie kell, így kérdőre vonta. Ez a beszélgetés azonban nem volt mentes szélsőséges érzelmektől, hiszen Loki haraggal és gyűlölettel volt teli – ez Tom Hiddelston játékából egyértelműen kiderül (19. ábra). Mindez először a felszín alatt munkálkodik benne, majd felszínre tör, ahogy felfogja, hogy apja miért is hozta magával. Loki: „Tehát én is csupán egy lopott ereklye lennék lakat alatt, míg hasznom nem leled?” Úgy véli rájött, hogy miért

volt mindig háttérben, s miért kivételeztek Thorral egész életében. Thor iránti irigysége tehát jogosnak bizonyult, s ez csak elmélyítette a testvére iránti gyűlöletét. Odin közvetlenül mindezt be is ismerte, de ez a szembesítés, a múlt vétkei hirtelen tonnás súllyal nehezdedtek rá. Ezért is vesztette eszméletét, s merült 'odin-álomba' és lett Loki Asgard királya.

Itt jelentkezett számára azonban az igazi dilemma. Tudta, hogy jégóriásnak született, de vér szerinti apja Laufey, a jégóriások jelenlegi királya magára hagyta. Saját vérei elhagyták, s az ellenség királya nevelte fel fiaként. Így bár gyűlölte hazugsága miatt Odint, de egyben hálás is volt életéért, s mindenben továbbra is meg akart felelni neki. Így Asgard trónján végre elég hatalma volt ahhoz, hogy bevégezze azt, amit sok száz esztendővel korábban Odin elkezdett, s Thor is folytatni kívánt. Elpusztítani a szörnyek világát, Jörünheimet. Ehhez azonban egy súlyos háborús ok kellett, s ezért 'szövetkezett' végül is Laufey-val. Vér szerinti apját használta fel arra, hogy legitimálja helyzetét a trónon, s biztosítsa az asgardiak támogatását, egyben bosszút is állt rajta. Akkor tört igazán lándzsát sajátjai mellett, hiszen a végkifejletben Odint nevezte meg valódi apjának. Ott nyert igazi értelmet a sok színjáték.

Igazság szerint ugyanabba a hibába esik, mint fiatalkori nevelőapja, aki azonban addigra már belátta, hogy az a háború hiba volt. Fiait pedig abban a szellemben próbálta nevelni, hogy a békét nem mindenáron a félelem és a fegyverek kényszerítő erejével kell fenntartani. Ezért száműzte Thort Midgardra, s ezért utasította el Loki tetteit, aki pedig mindezt Asgardért, s apjáért tette.

Loki tehát mindenben apja kedvében akart járni, annak ellenére, hogy tudatalatt gyűlölte. Így ő ugyanúgy cselekedett, ahogyan fiatalkori Odin, így ugyanazt az utat járta volna be, mint nevelőapja. Azonban mindez ellentmondott a jelenlegi Odin személyével és tanításával, mivel Odin látta, hogy mindez milyen áldozatokkal jár. Thor – rövid Midgardban eltöltött útja során – erre rájött, s Jötünheimért akár saját testvérével is harcba szállt mások védelméért.

Mivel Loki mindenholon visszautasítást kapott, s senki nem ismerte el tetteinek jogoságát, került szembe egész Asgarddal. Ezért küzdött meg Thorral, ki minden ízében érettebb királyként kezdi majd uralkodását, mint Odin egykoron. Ezért szállt szembe később mindenkiel, ki addig fontos volt számára. Úgy érezte, hogy mindenki elárulta, s senki sincs mellette. Kirekesztetté vált, száműzötté, kit a többiek megvetnek. Ez később megkeményítette szívét, s ezért vette célba később Midgardot, azaz a Földet, egy idegen hadsereggel. Hiszen eredetileg Odin ezért a világerért szállt harcba a jégóriásokkal, mi lenne nagyobb csapás Asgard számára, hogy elveszítik ezt a világot?

Akárcsak az eddikus mítoszokban marveli Loki személye itt is kettős, mivel minden jó szándéka ellenére ő válik Asgard valódi ellenfelévé. Mintha csak a Raganarök előestéjén lennénk. Szelleme itt is sziporkázó, s elengedhetetlen, mivel hazugsága hatalmas lökést adott Thor érzelmi fejlődésének, s ennek a segítségével lett az a hős, aki a Földet, s a Kilenc Világot védelmezi. A végén saját élete kockáztatásával képes volt megvédeni Midgard egy falujának lakosságát, s képes volt bocsánatot is kérni fivéréől az elkövetett sérelmekért.

Annak ellenére, hogy Loki itt ellenfelévé válik Thornak, mégis kitetszik mitikus segítő oldala, hiszen Thor általa válik azzá, akinek lennie kell. Az ő hazugságai azok, amik egy olyan valóságot mutatnak be Thornak, hogy mi lenne a legrosszabb helyzet, ami tetteit követné. Így a hős megjárja a poklokat, s erősebben tér vissza, mint valaha. Loki nélkül ez nem történt volna meg.

Folytatása következő számunkban

Jegyzetek

1. Jean Shinoda Bolen, M. D.: Bennünk élő istenek; Pilis-Print Kiadó, Nyíregyháza, 2007. (19.oldal)
2. Carl Gustav Jung: A tudattalan megközelítése IN: Carl Gustav Jung: Az ember és szimbólumai; Göncöl kiadó, Budapest, 1993. (22.oldal)
3. Ruediger Dahlke: Mitől beteg a világ?: A modern mítoszok a jövőnket veszélyeztetik; Magyar Könyvklub, Budapest, 2002. (14.oldal)
4. Purebl György: A munkanélküliség munkarendje – Újrakezdés a munka elvesztése után /Forrás: Mindennapi pszichológia honlapja <http://mipszi.hu/cikk/120614-munkanelkuliseg-munkarendje-ujrakezdes-munka-elvesztese-utan>
5. Carl Gustav Jung: A tudattalan megközelítése IN: Carl Gustav Jung: Az ember és szimbólumai; Göncöl kiadó, Budapest, 1993. (23.oldal)
6. Carl Gustav Jung: A tudattalan megközelítése IN: Carl Gustav Jung: Az ember és szimbólumai; Göncöl kiadó, Budapest, 1993. (23.oldal)
7. Egyik ismerősöm erre az élő példa, mivel meglehetősen sok ki nem mondott dolgot kell magában tartania, s ettől köhögő rohamok törtek rá. Amióta viszont jógázik tünetei enyhültek.
8. Sigmund Freud: Pszichoanalízis; Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1990. (24-25.oldal)
9. Sigmund Freud: Pszichoanalízis; Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1990. (13.oldal)
10. Jean Shinoda Bolen, M. D.: Bennünk élő istenek; Pilis-Print Kiadó, Nyíregyháza, 2007. (11.oldal)
11. „A skandináv mítoszokat főként a két Eddából ismerjük. Ez egyiket úgy is nevezik, hogy Edda-versek vagy Verses Edda, amit 1260 körül írtak és egy bizonyos Sæmund írásának is tartanak – Bernáth szerint helytelenül. A másikat Próza-Eddának hívják és valamikor 1220 és 1230 között készülhetett – bizonyíthatóan – Sturla-fia Snorri által (Snorri Sturluson).” /Forrás: Székely Péter: Ász-Thor az európai művészetben; Ághegy: Skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyam, 35. szám (4657-4858), 2011. (4727.oldal)
12. Loki egyéb nevei: Hveðrung, Hvedrung (Óriásnő Sarja), Lód, Loft (ur), Lóður, Lodur, Loptr, Lokke, Locke, Lokje Wagnernél Loge és Nail Gaimannál Világúr és Low Key Lyesmith.

13. „Talán öhozzá tartozott a hét utolsó napja, a skandináv laugardagr (mosás-fürdés napja), mely régebben Logadagr vagy Lokadagr lehetett.” Forrás: Mácsik Gábor: *A skandináv mitológia*; Szerzői kiadás, 2012. (66.oldal)

14. Számos magyar fordításnak köszönhetően 170 névváltozattal rendelkezik. Ezek közül legalább 10-15 helyi változat, a többi leíró – beszédes – név. Forrás: Székely Péter: *Odin az európai kultúrkörben*; Ághegy: Skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyam, 36-37. szám 2012. (4985.oldal)

15. Bernáth István: *Skandináv mitológia*; Corvina kiadó, Budapest, 2011. (320.oldal)

16. Verses Eddában és a Próza Eddában szereplő történeteket együttesen hívom eddikus történeteknek.

17. Kenneth Branagh rendezte THOR (2011) című filmben Laufey a jégóriások egyik királya, s ott Loki atyja és nem anyja. Ugyanakkor jellemezheti ez a jégóriások kétneműségét is amire lesznek példák az eddikus történetekben.

18. Gulyás Pál: *V. HEIMDALL MEGFÚJJA A VÉGÍTÉLET KÜRTJÉT IN*; Keresztúry Dezső [szerk.]: *A német irodalom kincsháza*; Athaneum kiadása, Budapest (16.oldal)

19. „Ezek az emberalakú istenek, az azok [ászok], vagyis a világegyetemnek tartói, oszlopai. Velük szemben állanak a régibb istenek, kiknek neve csak a skandinávoknál maradt meg, a tivá-k. (égiek) vagy wán-ok (ragyogók).” /Forrás: Latkóczy Mihály: *Óskeletalí, germán és szláv mythologia. A magyarok mythológiája. IN: Csiky Gergely: Görög-római mythologia*; Franklin-társulat, Budapest, 1911. (297.oldal)

20. Bernáth István: *Skandináv mitológia*; Corvina Kiadó, Budapest 2005. (307.oldal)

21. Bernáth István: *Skandináv mitológia*; Corvina Kiadó, Budapest 2005. (315.oldal)

22. Bernáth István: *Skandináv mitológia*; Corvina Kiadó, Budapest 2005. (329.oldal)

23. N. Balog Anikó: *Loki, a gúnyolódó kulturhérosz IN: Istvánovics Márton [szerk.] Kriza Ildikó [szerk.]: Előmunkálatok a magyarság néprajzához I.: A komikum és humor megjelenésének formái a folklórban*; MTA Néprajzi Kutató Csoport, Budapest, 1977. (204.oldal)

24. Mácsik Gábor: *A skandináv mitológia*; Szerzői kiadás, 2012. (66.oldal)

25. Fényes Istenekek lakhelye a skandináv mítoszokban.

26. Mácsik Gábor: *A skandináv mitológia*; Szerzői kiadás, 2012. (66.oldal)

27. Hel, az alvilág úrnője; Fenrir farkas, Jörmungand, a Világkígyó.

28. Odín egyik közkeletű neve.

29. Loki csúfolódása 9. vers N. Balog Anikó és Tandori Dezső fordítása /Forrás: Tandori Dezső: *EDDA – Óészaki mitológiai és hősi énekek*; Budapest, 1985. Internetes forrás: <http://mek.niif.hu/00300/00377/html/index.htm> (belépés: 2008.02.12)

30. „Ezek az emberalakú istenek, az azok, vagyis a világegyetemnek tartói, oszlopai. Velük szemben állanak a régibb istenek, kiknek neve csak a skandinávoknál maradt meg, a tivá-k (égiek) vagy wán-ok (ragyogók). A két istentábor kemény harcokat folytatott egymással, melyeknek emléke még a pogány-keresztény korszak irodalmi műveiben is nyomott hagyott, de végre a délgermán törzseknél a kereszténység elől lassankint kiszorult a népek emlékezetéből.” Forrás: Latkóczy Mihály: *Óskeletalí, germán és szláv*

mythologia. A magyarok mythológiája IN: Csiky Gergely: Görög-római mythologia; Franklin Társulat, Budapest, 1911. (297.oldal)

31. Bernáth István: Skandináv mitológia; Corvina Kiadó, Budapest 2005. (313.oldal)

32. Ez a történet lényegében a Siegfried mondakörhöz tartozik, mintegy mitológiai előzmény. A történet végén a Hatalom Gyűrűje Fafnirnál, a sárkánynál köt ki, kit később Siegfried győz le, s szerzi meg a kincset. Innen kezdődik a Siegfried-mondakör.

33. Sok mitikus teremtmény – istenek, óriások, törpék, álfok stb. – fel szokták venni állatok alakját. Ilyenkor a forrásokban többnyire úgy utalnak rájuk, mint valaki ennek az állatnak az álcájában. 34. Legismertebbek: Fafnir, sárkány álcája, Odin sas álcája, Loki sólyom álcája, stb.

34. Ez a gyűrű illette a Nibelungok Gyűrűjét (Richard Wagner) és az Egy Gyűrűt (J. R. R. Tolkien) is. Eredetileg Andvaranant-nak hívták, azaz Andvari-ajándéka.

35. Gábor Ignác: Edda-dalok; A Kisfaludy Társaság 1903-ban megjelent kiadásának reprintje, Fekete Sas Kiadó, Budapest, 1998. (45.oldal)

36. Az aranyat ezért hívják vidraváltságnak (oturgjöld), az ászok szükségpénzének illetve viszályfémnek.

37. Bernáth István: Skandináv mitológia; Corvina Kiadó, Budapest 2005. (129-131.oldal)

38. Mácsik Gábor: A skandináv mitológia; Szerzői kiadás, 2012. (171.oldal)

39. Richard Rudgley: A barbárok: A sötét kor titkai; Gold Book Ktf., Debrecen (223.oldal)

40. Az északi népeknél volt egy írott törvény, amit Alfréd király és Guthrum közötti szerződés volt 880 körül. Ebben kifejtik, hogy minden embernek van egy meghatározott értéke ezüstben, amit a gyilkosnak kell megfizetni az áldozat rokonainak. Ez az összeg nagymértékben függ az illető státuszától, s a kereskedőnek garanciát vagy túszt kellett adniuk a kifizetésig. Aki nem tudott fizetni, azt törvényen kívül helyezték, ami azt jelentette, hogy sem jogai sem kötelezettségei nem voltak többé a közösségre nézve, s száműzetésbe kellett vonulnia. Az ilyen embert büntetlenül meg lehetett ölni. /Forrás: Eric Christiansen: Vikingek; Szukits könyvkiadó, Debrecen, 2008. (227-228.oldal)

40. A Világjáró szózata 19. vers G. Beke Margit fordítása /Forrás: G. Beke Margit: Északi istenek; Móra Könyvkiadó, Budapest, 1973. (81.oldal)

42. Sz. A. Tokarev [főszerk.]: Mitológiai enciklopédia I.; Gondolat, Budapest, 1988. (567.oldal)

43. Weöres Sándor: Barbossa /Forrás: Aurin fantázia-irodalmi és -művészeti honlap <http://web.zone.ee/aurin/vers/wsbarbarossa.html>

44. C. G. Jung: A szellem jelensége a mesében IN: C. G. Jung: Az archetípusok és a kollektív tudattalan; Scolar Kiadó, Budapest, 2011. (224.oldal)

45. Carl Gustav Jung: A tudattalan megközelítése IN: Carl Gustav Jung: Az ember és szimbólumai; Göncöl kiadó, Budapest, 1993. (21.oldal)

46. A Fenséges beszéde 47. vers N. Balog Anikó és Tandori Dezső fordítása /Forrás: Tandori Dezső: EDDA – Óészaki mitológiai és hősi énekek; Budapest, 1985. Internetes forrás: <http://mek.niif.hu/00300/00377/html/index.htm> (belépés: 2008.02.12)

47. Azonban fordítás és fordítás között is van különbség, hiszen a Verses Edda nem

magyar nyelven íródott, így lényegében a fordító válogatja meg azokat a szavakat, mikkel megismerhetjük ezt a művet. De sok esetben nem csak egy egyszerű fordításról van szó, hanem, ha kicsit is, de újraértelmezik a szöveget, s megpróbálják a maga teljességében visszaadni. Így minden, amit tud az adott kultúráról tükröződik a fordításában: a fordítók valamelyest mítosz-értelmezők is egyben.

48. A völva jövendölése 17-18.vers N. Balog Anikó és Tandori Dezső fordítása / Forrás: Tandori Dezső: EDDA – Óészaki mitológiai és hősi énekek; Budapest, 1985. Internetes forrás: <http://mek.niif.hu/00300/00377/html/index.htm> (belépés: 2008.02.12)

49. „...Ember sem volt aki a földet művelje. Akkor pára szállt fel a földről, és mindennütt átitatta a termőföld felszínét. Azután megformálta az Úristen az embert a föld porából, és élet lehelét lehelte orrába. Így lett az ember élőlény.” (Mózes első könyve 2,5-2,7)

50. C. G. Jung: A szellem jelensége a mesében IN: C. G. Jung: Az archetípusok és a kollektív tudattalan; Scolar Kiadó, Budapest, 2011. (206. oldal)

51. „Voltak korok, mikor a művész és a társadalom, még nem vált el ennyire egymástól... társadalmi normák és értékrendek egy olyan szabályrendszert alkotott a művészeknek, mely ugyan megkötötte a kezét, viszont ennek köszönhetően az emberek többsége meg is értette azt, amit a művész közölni akart. Ezt Németh Lajos 'preformáció'-nak nevezte. Ezzel biztosítva volt a művészet és a társadalom közti egyetértés.” /Forrás: Székely Péter: Időfelfogás a reneszánsz művészetében IN: Bereczki Tamás[szerk.] Hatfaludy László [szerk.] Tolnai Ágnes [szerk.] E-tudomány 2011/2 Kiadja az E-tudomány Egyesület, Budapest/Forrás: http://www.e-tudomany.hu/etudomany/web/uploaded_files/2.pdf

52. A tudattalan szerkezet tartalmai „... az archetípusok bizonyos mértékig a tudatos léleknek a mélyben rejtőző fundamentumai, vagy gyökerei, amelyeket a lélek nemcsak a szűkebb értelemben vett földbe, hanem egyáltalán a világba mélyesztett bele. Az archetípusok készenléti rendszerek, amelyek egyúttal képek is és emóciók is. Agyszerkezettel öröklődnek, sőt ennek a pszichikai aspektusát képezik...” /Forrás: Carl Gustav Jung: Föld és lélek; IN.: Carl Gustav Jung: Szellem és lélek; Kossuth Kiadó, 1999. (39. oldal)

53. Gábor Ignác: Edda-dalok; A Kisfaludy Társaság 1903-ban megjelent kiadásának reprintje, Fekete Sas Kiadó, Budapest, 1998. (115. oldal)

54. Gulyás Pál, Bernáth István, Román József, Dömötör Telka, N. Balog Anikó és Tandori Dezső

55. A félelem esetében nem azért érzi, mert tudja, hogy ezt kell éreznie. „Tehát nem arról van szó, hogy az egyén veszélyesnek értékeli az adott helyzetet, és ennek következtében félni kezd. Az érzelem nem követi, hanem tartalmazza a szituáció értékelését, tehát 'összetételét' tekintve egy semleges izgalom és egy mechanikus asszociáció egymásra hatása, interakciója.” Forrás: Dr. Ranschburg Jenő: Félelem, harag, agresszió; Tankönyvkiadó, Budapest, 1979. (12. oldal)

56. Dr. Ranschburg Jenő: Félelem, harag, agresszió; Tankönyvkiadó, Budapest, 1979. (8. oldal)

57. Jean Shinoda Bolen, M. D.: Bennünk élő istenek; Pilis-Print Kiadó, Nyíregyháza, 2007. (97. oldal)

58. Batári Gábor: Oh, istenek, istenek IN: Batári Gábor: Batariversum; Alterra Svájci-Magyar kiadó, Budapest, 2008. (70.oldal)

59. Dr. Balogh Tibor: A pszichológiai elméletépítés néhány alapvető időszaka; Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1997. (63.oldal)

60. „Hæmir azonban nem volt oly bölcs, mint azt a másik nemzettség állította róla, ezért többnyire csak hallgatott, s minden kérdésben Mímirt szólította. Szófukarsága ugyanakkor a tudás és bölcsesség jeleként is tekinthető: a Völuspá szerint ő adományozott észet az első két emberi lénynek, csekély tudását pedig azzal indokolják, hogy ekkor minden bölcsessége átszállt az emberekbe.” 60. Forrás: Mácsik Gábor: A skandináv mitológia; Szerzői kiadás, 2012. (73.oldal)

61. C. G. Jung: A kollektív tudattalan archetipusairól IN: C. G. Jung: Az archetipusok és a kollektív tudattalan; Scolar Kiadó, Budapest, 2011. (38-39.oldal)

62. Pócs Éva: Magyar néphit Közép- és Kelet-Európa határán; L'Harmattan, Budapest, 2002. (83.oldal)

63. Dr. Balogh Tibor: A pszichológiai elméletépítés néhány alapvető időszaka; Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1997. (80.oldal)

64. Ezt a magyarázatot sokszor lehet hallani olyan gyerekek szájából, kik rosszat cselekedtek, de valódi okot nem tudtak rá szolgáltatni. Ilyenkor sok esetben a társaság jó megítélése végett cselekedték meg a vicc forrásául szolgáló ártó cselekvést.

65. Mircea Eliade: Vallási hiedelmék és eszmék története; Osiris kiadó, Budapest, 2006. (399.oldal)

66. G. Beke Margit: Északi istenek; Móra Könyvkiadó, Budapest, 1973. (11.oldal)

67. G. Beke Margit: Északi istenek; Móra Könyvkiadó, Budapest, 1973. (11.oldal)

68. Hozzá kell tenni, hogy a fenyegetést valódi tett sohasem követte.

69. Loki csúfolódik, az egyik legérdekesebb ének.

70. Hoppál Mihály, Jankovics Marcell, Nagy András, Szemadám György: Jelképtár; Helikon Kiadó, 2004. (189.oldal)

71. Trym-ének 17. vers /Forrás: N. Balog Anikó és Tandori Dezső fordítása /Forrás: Tandori Dezső: EDDA – Óészaki mitológiai és hősi énekek; Budapest, 1985. Internetes forrás: <http://mek.niif.hu/00300/00377/html/index.htm> (belépés: 2008.02.12)

72. Mickey Zucker Reichert: Az istenölő; Phoenix könyvek, Debrecen, 1993. (18.oldal)

73. Mácsik Gábor: A skandináv mitológia; Szerzői kiadás, 2012. (42.oldal)

74. G. Beke Margitnál

75. Mácsik Gábor: A skandináv mitológia; Szerzői kiadás, 2012. (42.oldal)

76. Þrym-ének 17. vers /Forrás: Bernáth István: Skandináv mitológia; Corvina Kiadó, Budapest 2005. (261.oldal)

77. „Szólt Loki ekkor,/ Lauvey fia:/ 'Szolgáló lányként/ kísérőd maradok,/ ketten meggyünk így/ óriások országába.” Trym-ének 20. vers /Forrás: N. Balog Anikó és Tandori Dezső fordítása /Forrás: Tandori Dezső: EDDA – Óészaki mitológiai és hősi énekek; Budapest, 1985. Internetes forrás: <http://mek.niif.hu/00300/00377/html/index.htm> (belépés: 2008.02.12)

78. S. Kirk: A mítosz; Holnap kiadó, Budapest, 1993. (243.oldal)

79. G. S. Kirk: A mítosz; Holnap kiadó, Budapest, 1993. (243.oldal)
80. Eric Christiansen: Vikingek; Szukits Könyvkiadó, Debrecen, 2008. (42.oldal)
81. Nem az a meleg aki csinálja, hanem aki hagyja!
82. Jean Shinoda Bolen, M. D.: Bennünk élő istenek; Pilis-Print Kiadó, Nyíregyháza, 2007. (10.oldal)
83. „Végül is ezek az emberek tengerészek voltak, akik együtt töltötték idejüket, és ezért a férfiak közötti kölcsönös homoszexuális kapcsolatok ugyanolyan gyakoriak lehettek, mint más korszakokban; semmivel sem volt kevésbé jelentős, és a források ugyanúgy elhallgatják.” Forrás: Eric Christiansen: Vikingek; Szukits Könyvkiadó, Debrecen, 2008. (42.oldal)
84. Carl Gustav Jung: A tudattalan megközelítése; IN: Carl Gustav Jung [szerk.]: Az ember és szimbólumai; Göncöl kiadó, Győr (27-28.oldal)
85. Carl G. Jung: A kollektív tudattalan archetípusairól IN: C. G. Jung: Az archetípusok és a kollektív tudattalan; Scolar kiadó, Budapest, 2011. (33-34.oldal)
86. Mircea Eliade: Vallási hiedelmek és eszmék története; Osiris kiadó, Budapest, 2006. (392.oldal)
87. Loki: „Téged meg varázsolni mondanak/ Samsey szigetén/ mint jósnők verted a dobot/ varázslóként jártál/ férfinép közt/ azt tartom ez asszonyfajzatra vall.” Ls 24. / Forrás: N. Balog Anikó: Loki, a gúnyolódó kulturhérosz IN: Istvánovics Márton [szerk.] Kriza Ildikó [szerk.]: Előmunkálatok a magyarság néprajzához I.: A komikum és humor megjelenésének formái a folklórban; MTA Néprajzi Kutató Csoport, Budapest, 1977. (208.oldal)
88. „Természetünk ti., hajdan nem volt olyan mint most. Három neme volt akkor az embernek, és nem kettő, mint most csak hím és nő; volt egy harmadik, mely ama kettőt egyesíté magában.” /Forrás: Sigmund Freud: A halálösztön és az életösztönök; Belső EGÉSZ-ség Kiadó (75.oldal)
89. Mácsik Gábor: A skandináv mitológia; Szerzői kiadás, 2012. (66.oldal)
90. Példaként említeném Gerd óriáslányt, kinek szépsége teljesen megigézte Freyt, vagy Günlödd, kinek maga Odin udvarolt, s osztotta meg ágyát 3 napig.
91. Mácsik Gábor: A skandináv mitológia; Szerzői kiadás, 2012. (76.oldal)
92. C. G. Jung: Gondolatok az értelemről és a tébolyról; Kossuth kiadó, Budapest, 2010. (45-46.oldal)
93. ernáth István: Skandináv mitológia; Corvina Kiadó, Budapest 2005. (97.oldal)
94. Mácsik Gábor: A skandináv mitológia; Szerzői kiadás, 2012. (109.oldal)
95. „Az óriások valamennyien a hímnős Ymir (az ő nyelvükön Örgelmir) sarjai. Mivel az ósóriás az Elivagar mérgező és fagyos vizéből származott, ő és utódai mind eredendően gonosz lények...” Forrás: Mácsik Gábor: A skandináv mitológia; Szerzői kiadás, 2012. (21.oldal)
96. Eric Christiansen: Vikingek; Szukits Könyvkiadó, Debrecen, 2008. (43.oldal)
97. „Amíg a fájdalommal, testi károsodással szemben megnyilvánuló félelmek az organizmus fennmaradásában (divatos szóval élve: túlélésében) játszanak döntő szerepet, a szeparációs félelmek a kulturális normarendszerek befogadása, főként pedig a hozzájuk való adekvált, belülről fakadó alkalmazkodás szempontjából jelentős indítékok.” /

Forrás: Dr. Ranschburg Jenő: Félelem, harag, agresszió; Tankönyvkiadó, Budapest, 1979. (41.oldal)

98. N. Balog Anikó: Loki, a gúnyolódó kulturhérosz IN: Istvánovics Márton [szerk.] Kriza Ildikó [szerk.]: Előmunkálatok a magyarság néprajzához I.: A komikum és humor megjelenésének formái a folklórban; MTA Néprajzi Kutató Csoport, Budapest, 1977. (208.oldal)

99. Richard Wagner: A Nibelung gyűrűje ford. Lányi Viktor; Genius kiadás (78. oldal)

100. Mivel a képregény irodalom meglehetősen széleskörű, így kényszerűségből a képregény alapján készített filmet veszem alapul, amit Kenneth Brannagh rendezett 2011-ben (THOR).

101. C. G. Jung: Gondolatok az értelemről és a tébolyról; Kossuth kiadó, Budapest, 2010. (47.oldal)

102. Loki: „Mert én vagyok a szörnyeteg, akivel a szülők riogatják a gyerekeket?” / Forrás: Kenneth Branagh [rend.]: THOR; 2011 Marvel Entertainment. (Time code: 00:41:29,821 --> 00:41:33,740)

103. Kenneth Branagh [rend.]: THOR; 2011 Marvel Entertainment. (Time code: 00:41:13,888 --> 00:41:19,685)

104. A Marvel Univerzumban az Asgardiak nem mindenható istenek, hanem egy idegen faj, kik csak sokkalta hosszabb életet élnek, mint az emberek. Így regenerációra is szükségük van, s Odin egyfajta álomba szenderüléssel szerzi vissza erejét .

Rekordáron vették az amerikaiak Nemes Endre műveit Stockholmban

2012. október 3-án Nemes Endre hagyatékának mintegy négyszáz darabját árverezte a svéd Stockholms Auktionsverk. A helyi szaksajtó a Magyarországon született, Prágában majd Svédországban élt művész alkotásait a 20. század egyik legizgalmasabb életművének nevezi. A legdrágább tételért átszámítva 22 millió forintot adtak.

Nemes Endre: Csendélet állatmaszkkal és plasztik fejjel (Still Life with animal mask and plaster head), 1936, forrás: Stockholms Auktionsverk

Nágelként született Pécsváradon 1909-ben, már Nemesként végzett a prágai képzőművészeti akadémián, majd a harmincas évek végétől skandináv országokban keresett menedéket: élt Finnországban, Norvégiában, végül Svédországban telepedett le, és itt is hunyt el 1985-ben. 1983-ban 254 művét ajándékozta a pécsi Janus Pannonius Múzeumnak, ahol önálló kiállítást nyitottak az anyagból.

Bár egy professzori címmel és magas rangú állami kitüntetésekkel is elismert művésztől van szó, az árverés anyagi sikere még a stockholmi galériás világot is meglepte. A teljes

életművet átfogó anyag (a húszas évektől a művész haláláig) 70 százalékát tengerentúli gyűjtők vásárolták meg.

A becsértékek, úgy tűnik, nem befolyásolták a gyűjtöket, a késő kubista 1936-os Csendélet állatmaszkkal és plasztik fejjel az eredeti árazás szerint 80-100 ezer svéd koronát ért, ezzel szemben 704 ezerért, vagyis 22 millió forintért kelt el. A Nagy parádé 1944-ből 661 ezer (20,8 millió forint), az Álom fehér lóval szintén 1944-ből 674 ezer koronába került (21 millió forint), holott mindkettő értékét 200-250 ezer koronára becsülték.

Az összes tétel együttes becsértéke 12,5 millió korona volt (390 millió forint), az összeleütési ár ezzel szemben elérte a 17,2 milliót (540 millió forint).

Azoktól nem lehet aludni

Beszélgetés Moritz Lívia képzőművésszel és N. Szilágyi Nóra íróval

2012 szeptemberében két hétig Moritz Lívia festményei és N. Szilágyi Nóra versei voltak láthatóak az OMgK Galériájában. A jelenlevők Domonkos László tanár, író, Nagy Zoltán, a Székely Ház kuratóriumi elnöke és Ajtay Damokos Zoltán Károly, alias Varga Vilmos képzőművész nyitotta meg Bacsá Ferenc, N. Szilágyi Nóra és Turáni M. Csongor közreműködése mellett.

Kabai Gábor Buda: Először Líviához fordulok. Ön 1953-ban Magyarországon született, de 1996 óta Svédországban él. Mi a magyarázata annak, hogy viszonylag későn, 49 évesen rendezett először nyilvános kiállítást?

Moritz.Lívia.: Mindig is akartam festeni. Végig ott húzódott a szándék a háttérben. Az életem úgy alakult, hogy korábban nem volt rá lehetőségem. Az élet nem mindig úgy van, ahogy gimnazista korban megálmodjuk. Hálás vagyok a Jóistennek, mert amikor egyenesbe fordultak a dolgok és egy nyugodt periódusba léptem, el tudtam kezdeni a festéssel foglalkozni, tanulni és dolgozni.

K.G.B.: Mi ebben a szerepe két mesterének, Oszoli Piroskának és Britt Ossiansdotter Qvarnströmnek?

M.L.: A kezdeti lökést Piroska adta. 1990-ben találkoztunk. Nála tanultam a szakmát. Előtte is festegettem, rajzolgattam, bár időm nem nagyon volt rá, izotópassziztens voltam egy kórházban. A belső vágyam és a vele való találkozás indított el a pályán. Aztán az élet megajándékozott azzal a szabadsággal, hogy teljesen a festéssel tudtam foglalkozni.

K.G.B.: Igaz-e hogy Svédország „jóléti mintaállam”?

M.L.: Ez egy kicsit idealizált kép. Nyugodtabb az élet, stressz és probléma ott is van. De a bevándorlónak nem könnyű az élete. Persze sok múlik a pozitív hozzáálláson. Kettős

állampolgár vagyok, de Magyarország a hazám, itt születtem.

K.G.B.: Meséljen egy kicsit az Ághegy című kiadványról!

M.L.: A Svédországi Magyarok Országos Szövetsége keretén belül működő a p f o l y a m megalapítója és főszerkesztője a Lundban élő Tar Károly író, szerkesztő. Az alkotóközösség tagja vagyok én is. Ezek 4-

600 oldalas antológiák. Már hétszer jelent meg, felöleli a teljes skandináv emigrációt. A kinti magyar közösségek között ez páratlan teljesítmény, részesének lenni boldogságot jelent.

K.G.B.: Március óta festő-foglalkozást vezet...

M.L.: A lakónegyedemben az önkormányzat szervezi. Emberek hosszabb kórházi kezelés vagy betegállomány utáni rehabilitációja a cél. Programokat szerveznek számukra, én rajzórákat tartok nekik zenei aláfestéssel. Lakásokat vásárolt az állam e célból, szépen be vannak rendezve, a falakon az én pasztelljeim vannak. Próbáljuk stabilizálni, jobb kedvre deríteni őket. Elég sok a lelkileg sérült ember manapság. A rohanó élet, a megváltozott világ... Nem figyelünk egymásra, elmegyünk egymás mellett. Régen megálltak az emberek beszélgetni a lépcsőházban, ma elfordulunk egymástól. A gazdasági és politikai okok mellett szerintem ez a bajok forrása.

K.G.B.: Selyemfestéssel is foglalkozik.

M.L.: 2010-ben Győrben volt egy kiállításom, akkor készítettem ezeket. Jó, ha az embernek új ötletei, elképzelései vannak. Egy olajkép mellett ugyanaz a kép volt sálra komponálva. Ez egy másik profilom. Most pedig a magyar lírába kalandoztam el, Nóra szép versei ihlettek meg.

K.G.B.: Kedves Nóra! Mióta ismeri Líviát?

N.Szilágyi Nóra.N.: Egy Karinthy-tárlat megnyitóján találkoztunk. Skandináv tájak és Karinthy ihlette képeket állított ki. Ott volt Karinthy Márton rendező is. Nagy szeretettel fordultam a képek felé, megcsodáltam a munkáit. Imádom a művészeteket! Szobrászat felé indultam diákkoromban, középiskolában kezdtem írni mellette.

Rajongok a zenéért, képzőművészetért, gyakran látogatom a kortárs kiállításokat. Persze a klasszikusokért nem lehet nem rajongani.

K.G.B.: Mi a zene szerepe Önnél?

N.SZ.N.: A zene külön világot jelent. Az életnek semmilyen negatív vagy pozitív mozzanatát nem tudjuk elviselni, ha nem kapaszkodunk bele valamibe. Ez számomra a zene és a művészetek.

K.G.B.: Meséljen a pályájáról!

N.SZ.N.: Esszékkal, prózai írásokkal, rövid novellákkal kezdtem. Újságírónak, publicistának készültem, és mellette szobrászkodni szerettem volna. Aztán az irodalom felé tendáltam. Binder Dezső, a magyartanárom indított el, ő sajnos már nem él.

Önképzőkört vezetett, ahol lehetett produkálni. Nem csak az óra anyagát adta le, külön foglalkozott az arra érdemesekkel.

K.G.B.: Az újságírásba is belekóstolt?

N.SZ.N.: Nem voltam békességben az engem körülvevő világgal. A világ nem csak a szép természetből és a dolgos hétköznapokból áll, hanem abból is, ami kívülről befolyásolja az életünket és hazánk életét. Gyökereim Erdélyből és a Balaton mellől valók, érthető módon odafigyeltem az eseményekre. Ebből alakult ki rálátásom a világra. Engem a minél többet akarás is jellemez. Diákként maximalista voltam. Irodalom, történelem, társadalom-tudományok, szobrászat... A formákkal ugyanazt fejezzük ki, mint a versekkel. Azt hiszem a szobrászat sokkal fájdalmasabb alkotási forma, mint a versek hullámain élni.

K.G.B.: Manapság inkább verseket vagy inkább prózát ír?

N.SZ.N.: Legutóbb a Magyar Jövőben jelent meg egy novellám, amely nagyvárosi életkép mozaik. A pillanatképek, amik elvonulnak előttünk, mély tartalommal bírnak, és problémákat takarnak. Egy szórólapot osztó diáklányt ragad el a város. Egy utcán látott jelenet ihletett meg. Esszéket továbbra is írok. A prózát nem lehet elhagyni... A versek viszont nagyon gyorsan születnek, azoktól nem lehet aludni, folyton legyőzik az embert. Ha nem írom meg őket, becsuknám a lelkemet. Nem tehetek lakatot a lelkemre.

K.G.B.: A Viharmadár című kötet mikor jelent meg?

N.SZ.N.: 2006-ban. 2004-től indul, de vannak benne korai versek is, ez egy átfogó kötet. A világom, amiből másoknak is szeretnék adni, hogy jobban érezzék magukat, mind ott van benne. Még az elmúlt század problémáit is tárgyalom szubjektív szemszögből.

K.G.B.: A terveiről faggatom...

N.SZ.N.: A létezés zenéje című kötetemen dolgozom. Rendezem a prózai kötetemet is, évek óta dolgozom rajta, ennek a kiadása szintén várható. Egyébként a verseskötetekbe is szoktam prózai írást tenni, ami lehet, hogy szokatlan, de én magam is szokatlan vagyok.

K.G.B.: Kedves Lívia! Önnek mik a tervei?

M.L.: Folytatom a munkát, festek rendületlenül. Kaptam egy verseskötetet Tar Károlytól, az Ághegy főszerkesztőjétől. Ezeket a verseket nézegetem, próbálok illusztrálni.

Mindkettőjüknek további termékeny alkotóéveket kívánok magam és az OMgK nevében!

T A R K Á R O L Y

VERS KÉP

M O R I T Z L Í V I A

Vers — Kép

Tar Károly verseiből ihletett Moritz Lívia festmények

Moritz Líviának nem ez az első próbálkozása, hogy versek hangulatát a képzőművészet eszközeivel kifejezze. N. Szilágyi Nóra versire komponált festményeit sikerrel mutatta be több egyéni és közös kiállításán. Folyóiratunk olvasói talán még emlékeznek a finnországi Vály Sándor érdekes kísérletéről írott beszámolójára, amelyben Brueghel variációinak pontozott kottázásával az audió-vizuális képzőművészetben tett, Polgár Éva zongorakíséretével a közönség számára is rendkívül érdekes lépéseket. A festészet zenei megjelenítéséről van szó, Moritz Lívia esetében pedig a szöveg tartalmának, a versekben rejlő zenének képi megjelenítéséről. Festményeinek címe megegyezik Tar Károly verseinek címével. Kiállításának tervezési szakaszában már most feltételezhető, hogy a tárlat látogatói a felolvasott vers és a festmények látványának együttes hangulatában ízelítőt kapnak a két művészeti ág egymásra hatásából, a versek és a képek egymást kiegészítve adnak majd különleges élményt.

A tizenegy versre komponált festményt a szerzők megjelentetik az Ághegy Könyvek sorozatában is, amely egyben a kiállítás katalógusa lesz.

VERS

Remény
Itt és ott
Üdvözlét Európából
Most múlik pontosan
Tavasz
Pucér élet
Szerelem
Meztelen
Pillanat
Megszámlált napjaink
Barátság

KÉP

50 x 70 cm — olaj
50 x 7 cm — olaj
116 x 88 cm — olaj
50 x 70 cm — olaj
50 x 70 cm — olaj
50 x 70 cm — olaj
50 x 70 cm — olaj
50 x 70 cm — olaj
50 x 70 cm — olaj
100 x 80 cm — olaj
50 x 70 cm — olaj

Forsmanék műtermében

Van Sölvesborgban egy csendes utcában egy csendes ház, amelynek csendes műtermében együtt, de mégis külön, egy csendes házaspár kitartó türelemmel, évek óta megfeszített buzgalommal dolgozik.

Munkáik összehasonlíthatatlanul egyediek, de ugyanakkor lelkesítően mesések.

Forsman Attilát és élettársát már bemutattuk évekkkel ezelőtt az Ág-hegyben. Most éppen csak jelezzük: alkotó kedvük a régi, csendesen élnek és dolgoznak.

Néhány munkájuk a Képtár mellékletben

Szederjesi András fémdomborműve

Királyi viszony

Karácsonyi ajándékaink között szerepel a film, amit ezzel a címmel mutattak be és nem kevesebbet remélnek tőle készítői Dániában, mint egy Oscar- díj. A film Dánia leghíresebb szerelmi viszonyáról szól, arról, amely feldúlta a királyság békéjét a XVIII. században. A berlini bemutatón szép sikert ért el a film, az újságírók tapssal fogadták Nicolaj Arcel filmjét, amely születésénél nem kisebb tekintély bábáskodott, mint a híres filmrendező Lars von Trier tanácsadó. A főszerepet a Casino Royale James Bond filmmel befutott igen jóképű Mads Mikkelsen alakítja. A Berlinaren rengeteg kérdést tettek fel az újságírók a film alapját képező történetről amely kevésbé ismert Európa keleti részén. A filmet karácsonykor nézem meg ezért most főleg nem erről írok, bár néhány filmkritika már a kezembe került, hanem magáról a történetről.

1766-ban került trónra Dániában VII. Christian. Ezt a kort az abszolutizmus jellemzi, az uralkodó korlátlanul uralkodik, miközben a Felvilágosodás egyre több ember gondolkodását áthatja Európában, és sokan eljutnak addig a gondolatig, hogy minden ember egyenlő. Eljut ez a gondolat egy olyan német emberhez is, akiben főleg Rousseau és Voltaire írásai hullnak termékeny talajra.

A neve Struensee és foglalkozását tekintve orvos, egy olyan német családból, amelynek több tagja dán királyok orvosa volt. Ezek az orvosok az uralkodók szervi bajait gyógyították, de a Struensee idejében uralkodó VII. Christian-nak egészen más baja volt: ahogyan ment az idő, kiderült, hogy a fiatal király különösebb, dorbézolásai nem egy serdülő útkeresései, a király - élet-halál ura- teljesen örült.

Nehéz lenne megmondani ma, hogy milyen jellegű lelki bajban szenvedett az ifjú király, de a legtöbben megegyeznek abban, hogy skizofréniában, amelynek jelei egyre inkább mutatkoztak rajta, ahogyan trónra került, mindössze 17 évesen. Ekkor kijelentette, hogy egy évig hagyják békén az uralkodással, mert „ki akarja magát tombolni”, és utazgatni kíván Európában. Az udvar ezt nyugtázta, és hogy ne okozzon utazgatásai közben viselkedésével helyrehozhatatlan károkat az európai királyi udvarokban egy kísérő szárnyai alatt - akinek feladata az volt, hogy titkolja a dolgok állását és eltüntesse a király örületére utaló esetleges nyomokat- elindult az ifjú a nagy utazásra. Ez az utazás meghatározta további életét és feldúlta a királyság békéjét, mert ekkor találkozott a német orvossal, Struensee-vel, akit hamarosan kineveztek a király utazó orvosának miután kiderül, hogy Struensee nemcsak képes kezelni a király dühkitöréseit, de Anglia, Franciaország, Hollandia és Németország meglátogatása után visszatérve Dániába, a király barátjának tekintette és egyre jobban kötődött hozzá.

Nem világos, hogy Struensee hogyan és mit gondolt magában, egyszerű karrierista volt-e, vagy felismerve azt a hatalmat amit a király felett gyakorolt úgy gondolta, hogy ezt mások javára fordítja és megreformál egy elöregedett intézményt a Felvilágosodás szellemében. Akárhogyan is állt a dolog, az utazás után felolvasóként a király mellett maradt és egyre nélkülözhetetlenebbé vált számára. Ez alatt az idő alatt már egyre jobban a politikai hatalomra tört és végül a király- az arisztokrácia legnagyobb megrökönyödésére - , feloszlatta az Államtanácsot és egyetlen minisztert nevezett ki, ki mást, mint legjobb

barátját és orvosát, Struensee-t. Struensee az ezt követő két évben korlátlan hatalommal felruházva, olyan reformokat vezetett be, amelyekkel a korhadó intézményt a haladás zászlóshajójává tette. Bevezette a sajtószabadságot, megreformálta a közigazgatást, elbocsátotta azokat a hivatalnokokat, akik nem értettek a munkájukhoz és elrendelte, hogy a hivatalok betöltésénél elsődleges szempont a tehetség és hozzáértés legyen a származás helyett. Megszüntette a monopóliumokat és engedélyezte az importot. Megreformálta a szegényházakat, a dologházakat, eltüntette a törvényi különbséget a házasságból született és a „törvénytelen” gyerekek között és létrehozott egy alapítványt ahol a „megesett” lányok egy kosárban elhelyezhették a nemkívánatos szerelemgyerekeket.

Szabályozta, a jobbágyoknak hány napot kell dolgozniuk a földesúr földjén, hogy több idejük maradjon a saját földjüket művelni és elutasította a röghöz kötést. Se szeri se száma emberközpontú rendeleteinek, miközben még arra is kiterjedt a figyelme, hogy kötelezze a nagyvárosokat, utcáikat számmal lássák el, ezzel segítse a jobb tájékozódást.

Struensee - modern szemmel nézve- mégsem volt igazán nagy politikus. Egyre nagyobb hatalomra tett szert, de nem gondolt arra, hogy olyan évszázados érdekekbe vág, az arisztokrácia érdekeibe, amely - ha nincsenek barátai és elkötelezett hívei- nem maradhat megbosszulatlanul. Mogorva ember hírében állott. Mivel nem beszélt dánul, az emberek nem szerették, még azok sem tudták igazán megkedvelni, akik érdekében végrehajtotta politikai tetteit. Két éves „uralkodása” alatt kiadott rendeletei nem váltak valóssággá, inkább csak papíron léteztek. A hatalomhoz vezető út alatt egyre jobban diktátorrá vált és bekövetkezett a vég: még a sajtószabadságot is, amit ő vezetett be, ellene fordították az ellenségei, és előálltak a váddal: Struensee-nek és a királynénak viszonya van. A fővárost elborították a vádaskodó írások, gyalázták a királynét és Struensee-t. Ez volt a vég kezdete.

Most következik a történet zaftosabb része, kételkedem abban, hogy az említett szerelmi viszony valóban fennállt a királyné és Struensee között, mert ez szinte eretnekségnek számított volna Dániában. A jó nép ragaszkodott ahhoz, hogy Struensee-nek és a királynénak viszonya volt, és talán azért, mert a szerelem az utolsó kellék ahhoz, hogy minden együtt legyen ebben a romantikus történetben, amit újra és újra el lehet aztán mesélni: amit a hatalomról, a hűtlenségről, a harcról, a szerelemről és a tragédiáról várnak az emberek. Amit az angoloknak a Tudorok, és főleg VIII. Henrik viharos házasságainak története jelenti, azt jelenti a dánoknak Struensee és a királyné románcja.

De maradjunk a tényeknél: a külföldi források, elsősorban a német és angol források egészen másképpen látják azt a viszonyt, ami összekötötte a királynét és Struenseet. Az angolok egyenesen az üldözött ártatlanságot látják a királynénak, de erre meg is van minden okuk, hiszen a királyné, Caroline Mathilde a walesi herceg lánya, III. György angol király testvére volt. Édesapja még születése előtt meghalt, édesanyja visszavonult az Udvartól. Caroline Mathilde nem igazán ismerte az udvari élet intrikáit és buktatóit, amikor 15 évesen elindult Dániába, hogy ott királyné legyen. A félig még gyermek leány 16. születésnapján tartották meg az esküvőt a 17 éves királlyal, akin már egyre jobban kiütköztek örültsége jelei. Ezzel Caroline Mathilde az ország első asszonya lett, amit minden bizonnyal zokon vett az az asszony aki Caroline Methilde megjelenéséig betöltötte ezt a pozíciót, nevezetesen a király mostohaanyja, az özvegy Juliane Marie

királyné. Juliane azonnal ki is mutatta ellenszenvét az új királynével szemben, amikor elrendelte, hogy szerény ünnepséget rendezzenek az esküvőn. Juliane ugyanis legalább olyan „fenséges, és elszánt” volt, mint a magyar történelemből ismert Zsófia főhercegné, Ferenc József anyja. Caroline Mathilde viszont nem vette szigorúan az udvari etikettet, természetesen viselkedett és tapasztalatlan kislányként hamar elszigetelődött az udvarnál. Királynéi tekintélye nem volt, annál is inkább, mert mindenki tudta, hogy férje, az ifjú király leginkább bordélyokban, vagy a szeretőjével, a Csizmás ragadványnevű Cathrine-nal múlatta az időt. Caroline Mathilde -t, a fiatalasszonyt, a kezdetekkor udvarmesternője próbálta megóvni attól, hogy mindent megtudjon a király viselkedéséről és olyan távol próbálta tartani Caroline-t a királytól amennyire csak tudta.

De milyen is volt ez a fiatal nő, Caroline Mathilde, akit elszántan igyekezett megóvni udvarmesternője a szörnyű valóságtól? Természetes és mesterkéletlen fellépése szinte megütközést keltett az udvarban amit azzal tetézt, hogy nagyon szeretett a szabadban tartózkodni és jó lovasként előnyben részesítette a férfiruhát, amikor kilovagolt. Nem kívánta a sleppet, vagy uszályt maga után húzni, ha vágta. Ezzel már önmagában vétett a merev udvari etikett ellen. Németül, franciául és olaszul beszélt és nagyon szép énekhangja volt, amit énektanulással még csengőbbé tett. Szépnek ugyan nem lehetett mondani, és a filmben őt alakító gyönyörű színésznőnél jóval gömbölyűbb is volt, de tele volt léttel és így joggal mondhatták bájosnak. Külsejére azt lehetne mondani, hogy elég bájos volt ahhoz, hogy magára vonja a nők kritikus tekintetét és foglyul ejtse a férfiakét.

Caroline Mathilde nem érezte jól magát az udvarban, és amikor udvarmesternőjének kénytelen-kelletlen távoznia kellett a környezetéből, jószerivel teljesen egyedül maradt. Struensee átlátva a királyné helyzetét figyelmeztette a királyt, hogy bánjon tisztelettel Caroline-vel és a hatalomhoz vezető útján Caroline természetes szövetségese lett, hiszen az özvegy Juliane királyné körül csoportosultak mindazok, akik gyűlölték Struenseet, a felkapaszkodott senkit. Juliane-val szemben Struensee a fiatal királynét támogatta és Struensee kívánta a fiatal nő számára azt a tiszteletet az udvarnál, ami az ország első asszonyának járt Juliane ellenében.

Caroline Mathilde nyilván nagyon hálás volt azért, amit Struensee tett érte, bizalmas viszonyban voltak, de még mindig ott a kérdés: volt-e valójában szerelmi viszonyuk, elhálták-e a dolgot?

Struensee jóval idősebb volt a királynénál és egyre jobban elhízott, külseje igazán nem emlékeztetett a daliás Mads Mikkelsen-ére, aki a filmben őt alakítja, és Struensee nem volt hülye: pontosan tudta, hogy milyen kockázatot vállal egy ilyen viszonyal. Ennek ellenére nem lehetetlen, hogy beleszeretett a királynéba és igaz a pletyka, mely szerint közös gyermekük született, egy kislány, akit bár a király sajátjának ismert el, de ennek ellenére, a közhit makacsul Struensee-t jelölte meg apaként. De ha volt szerelmi viszonyuk akkor hol vannak a tanúk.

1772. év január 17.-e az év legszerencsétlenebb napja volt Koppenhágában. Erről a nappalról úgy emlékezik meg emlékirataiban a kor egyik tanúja Benedicte Arnesen-Kall, hogy azoknak a gyerekeknek a születése idejét, akik ezen a napon születtek, vagy néhány órával előbbre, vagy későbbre tolták a bejegyzésnél, nehogy ezen a szerencsétlen napon

kelljen születésnapjukat ünnepelni.

Pedig az ezt megelőző nap estéje a szezon első álarcos-bálijával még a vidámság jegyében telt. A bál résztvevői dominó köpenyben, egy fekete, bő, csuklyás köpenyben jelentek meg az Udvari Színházban és nyugodtan és boldogan táncolták át az estét. Köztük volt a királyné és Struensee is, akiket néhány órával később már őrizetbe vettek ellenségeik. Palotaforradalom történt, az elégedetlen tisztek, akik állásukat veszítették, amikor Struensee feloszlatta a királyi gárdát, engedelmeskedtek a parancsnak, amely utasítást adott Struensee elfogására, bár a parancsról hiányzott a király kézjegye. Ekkor lépett akcióba az elszánt Juliane királyné és fiával, a király féltestvérével együtt kora reggel ágyában lepték meg a királyt, és addig nem távoztak tőle, míg el nem érték, hogy mindent aláírjon, amit akartak. Ezzel Struensee és a királyné sorsa megpecsételődött.

Struensee a király támogatása nélkül senki és semmi volt, hatalmának buborékja szétpattant és ott állt kiszolgáltatva ellenségeinek. Az ellenségei pedig sokan voltak. A nép sem szerette, felforgatót láttak benne, aki átlépve a rendet egyszerű polgár létére olyan magasságokba tört, ahol nem volt semmi keresnivalója. Azok, akiket elbocsátott állásukból és félreállított, elégedetlen nyugtázták a fejleményeket.

Nem világos, hogy Struenseet megkínózták-e, mert nem maradt fel dokumentum ezzel kapcsolatban, de az eseményeket követő kirakatperben kicsikart vallomása, melyben mindent beismert, erős gyanút hagy bennünk erre vonatkozóan. A királyné élete végéig meg volt győződve arról, hogy Struenseet megkínózták. Struensee aláírása mindenesetre a börtönnapok alatt arra a kézjegyre emlékeztet, amivel akkor látott el dokumentumokat amikor egy lovasbalesetben eltörte a kezét.

Bár nyilvánvaló, hogy Struenseet elsősorban nem a királynéhez fűződő bizalmas viszonya, hanem a politikai tevékenysége miatt akarták megbüntetni a konzervatívok, de a jó nép előtt el kellett játszaniuk, hogy a bírák a jó erkölcs nevében hoznak ítéletet és bizonyítani kellett a házasságtörést is. Nem akadt azonban olyan ember, olyan tanú, aki a saját szemével győződhetett volna meg Caroline Mathilde és Struensee intim együttlétéről. Elővették ekkor a közvetett bizonyítékokat: egy díszes harisnyakötőt amelyet állítólag Struensee-től kapott a királyné ajándékba. (Ez a harisnyakötő máig is látható kiállításon) Csakhogy Struensee volt annyira bárdolatlan, akiről feltételezhető, hogy képes ajándékba adni harisnyakötőt egy férjes asszonynak. Egy szobalány azt vallotta, hogy a királyné ágyneműjén félreérthetetlen nyomok árulkodtak éjszakai együttlétről. A legparádésabb pedig az a vallomás volt, amit mintha egyenesen egy mesekönyvből léptettek volna elő: egy szobalány gyanakodott, hogy a királynét valaki meglátogatja éjszaka, ezért liszttel (!) szórta be a folyosót, hogy reggel megnézzze, vannak-e lábnyomok. Na de kérem, ha voltak lábnyomok akkor miért nem állt vele elő akkor, miért kellett megvárnia vele amíg Struensee megbukik...

Bennem mégis felmerült a gyanú, hogy talán mégis volt olyan ember, aki tanúja lehetett a királyné és Struensee szerelmének. De ez az ember nem tanúskodott a perben, mert ha volt is ilyen ember akkor az a királyi család tagja lehetett. A királyi család ugyanis szintül meg volt győződve arról, hogy a királyné viszonyt folytatott Struensee-vel, amit az is bizonyít, hogy nyári kastélyukat amelyet kapcsolatba hoztak Struensee és a királyné intim együttléteivel soha többet nem látogatták és a kastélyt lebontották.

De miért is kockáztatta volna a királyné és Struensee a rajtakapást? Ha együtt akartak lenni akkor erre adódott számtalan alkalmuk, amikor együtt kilovagoltak, miért is kellett volna a szemfüles szolgák, Juliane királyné kémeinek szeme előtt ezt tenniük. De maradjunk a pernél: ahogyan kicsikarták Struensee-ből a vallomást, elővették a fogóságban tartott királynét, aki tanácsadó nélkül nézett farkasszemet a vallatóival. Lobogtatták előtte a papírt, Struensee már mindent beismert, ismerjen be ő is mindent. Caroline Mathilde szörnyű helyzetbe került, ekkora kisfiát már elvették tőle, csak a kislánya volt még mellette. Mindent tagadott, de ekkor meglebegtették előtte azt a szörnyű lehetőséget, hogy amennyiben amit mond nem egyezik azzal amit Struensee vallott, vagyis Struensee hazudik és a királyné mond igazat, vagyis nem volt viszonyuk, akkor kínvallatással csikarják majd ki Struensee-ből „az igazságot”. Caroline Mathilde menteni akarta Struensee-t és mindent aláírt. Aztán rájött, hogy csapdába csalták és visszavonta a vallomását.

Végül megszületett az ítélet: Struensee-t és barátját, Enevold Brandt-ot halálra ítélték felségsértésért. Struensee-t azért, mert kisajátította magának a király hatalmát és ezzel megsértette az ország alaptörvényét, a Kongelov-t amely minden hatalmat a király kezébe helyez, aki csak Istennek felelős tetteiért. (Megjegyzendő, hogy a dán Kongelov az egyetlen európai alkotmány, amely lefekteti az abszolutizmus alapelveit). A dolog pikantériája az, hogy a Kongelov nem rendelkezik olyan esetre, amikor a király mentálisan beteg és alkalmatlan az uralkodásra. Enevold Brandt grófot, egy régi arisztokrata család sarját, ez alapján nehezebb volt elítélni, mint Struensee-t. A felségsértést végül azzal húzzák rá, hogy Brandt egyszer egy játékos dulakodás közben, megharapta a király ujját....

Enevold Brandt gróf az utolsó percig reménykedett abban, hogy befolyásos családjára tudja majd intézni, hogy az ítéletet, amely fővesztésre szól, ne hajtsák végre. Édesanyjának azt írta a börtönből, hogy édesanyja, (egy olyan emberre, mint ő) csak nem haragudhat sokáig. Nem gondolta volna, hogy édesanyjának nem lesz már alkalma neki megbocsátania.

A kegyetlen ítéletet a nép üdvére és okulására végrehajtották Struensee-n és Brandt-on. A főváros 70 ezres lakosságából 30 ezren voltak kíváncsiak az eseményre. Struensee-vel nem bírt a bakó elsőre, csak harmadszorra mutathatta be a fejét a tömegnek. Testét feldarabolták és fejével együtt közszemlére tették: Európa pedig elszörnyedt ezen a barbár kivégzésen. Enevold Brandt gróf címerét összetörték. Ez történt a karrierje alatt gróffá avasztált Struensee címerével is. Struensee ugyanis, aki a nép emberének tartotta magát, karrierje csúcán elfogadta a grófi címet amit a király ajándékozott neki.

Mi történt a királynéval? A választ tető alá hozták ugyan a bírák és elvették tőle a gyermekeit is, de hirtelen akadályba ütközött a bosszúszomjas udvar élén Juliane királynéval, olyan akadályba amely gyorsan és hatékonyan oltotta el a bosszúvágyukat. Ezt az akadályt úgy hívták, hogy III. György angol király, a királyné szeretett bátyja, aki Caroline Mathilde életében egyben az apát is jelentette, mert Caroline volt a legkisebb családjában a kilenc gyermek közül. Imádott bátyja pedig nem késlekedett válasz nélkül hagyni azt a levelet amelyben a királyné leírja kétségbeesett helyzetét és úgy ír alá, hogy „szerencsétlen hűgod”.

III. Gyögy ekkor gyorsan lehüti a VIII. Henrik-kel példázódó koppenhágai udvart, ké-szenlébbe helyezteti az angol flottát és kijelenti, hogy ha a testvérének egyetlen haja szá-la is meggörbül, akkor a földig ágyúztatja egész Koppenhágát. Nos, ez hatott! A királyné végül egy angol hajón elhagyhatta Dániát, és korai haláláig német földön élt. Gyermekait soha többé nem láthatta viszont. Mindössze 24 éves volt amikor meghalt lázas betegségben, minden bizonnyal skarlátban és ezért azok a kétségbeesett tervek amik arra irányultak volna, hogy visszatérjen és a fia nevében régensként átvegye a ha-talmat, halálával értelmüket vesztették.

Struensee halálával pedig maga a régi, évszázados rend állt vissza. A királyt további uralkodása alatt befolyásuk alatt tartották azok, akik ezért Struensee-t elítélték. Nekik ugyanis nem azzal volt bajuk, hogy a királynak kegyencei voltak és befolyásolható volt. Számukra az volt minden baj oka, hogy olyan ember befolyásolta a király döntéseit, akit erre nem jogosított fel a származása. Ha közülük való tette ugyanezt, az más megítélés alá esett.

De Struensee reformjait, rendeleteit szépen sorban, az elkövetkező 50-100 évben beve-zették. Struensee ugyanis nem az egyetlen ember volt aki változásokat szeretett volna és annak az arisztokráciának a soraiban, amely olyan kegyetlenül elbánt Struensee-vel tá-mogatókat is találhatott volna, ha kinyújtja feléjük a kezét. Struensee vakon bízott ab-ban, hogy nincs senkire szüksége ahhoz, hogy mindent elérjen, amit akar, és itt követte el a végzetes hibát. Diktátor lett belőle, miközben elfelejtkezett arról, hogy hatalmát csak szerencse folytán, egy örülttől kapta, aki ezt bármikor visszaveheti tőle. Mi a király végszava ebben a történetben? Nem sok írás maradt ránk a királytól, de szívesen rajzolt és egyik rajza alá azt írta, hogy nem kívánta Struensee és Brandt halálát, de Juliane és fia ragaszkodtak hozzá....

Ezzel ér véget a történet; egy rendkívüli ember története, és egy olyan szerelem történe-te, amely megváltoztatta az egész országot.

Pető Tünde

A norvég fatemplomok titka

Hová lettek a fatemplomok Európában? S miért maradtak meg a norvég fatemplomok?

Európa erdőkben gazdag volt ezer éve. Ezért főként fatemplomok épültek egészen addig, míg az 1100-as évektől a kőtemplomok vették át a szerepet. De hová lettek a fatemplomok?

Megtalálták a nyomaikat. Leásva a földbe. Hogy viharos szél fel ne döntse őket, ezért a falak deszkáit pár lábnyi mélyre a földbe ásták. Így aztán valóban stabilan állt a templom. De mint az olvasó biztosan sejti, a nedvesség miatt lassan elkorhadtak a deszkák, s a templom tönkrement. Vagy összeomlott, vagy lebontották. Mindenesetre, különösen Franciaországban, több ilyen földben rejtőző templomdeszka maradványokat találtak. Mindez tehát az 1000 körüli években történt.

Ugyanekkor Norvégiában is sok fatemplom épült, kilencszázról beszélnek a szakemberek. Mára már csak 28 maradt, mindegyik épségben.

Több kérdés merül fel: Hová lett a többi? És hogy maradt meg ez a 28? S hogy került egy ilyen templom Lengyelországba? Miért nem korhadtak el a norvég fatemplomok, amiket stavkirkének neveznek. A stav az rudat, oszlopot jelent. Magyarul ezeket oszlop-, vagy gerenda templomnak nevezhetjük.

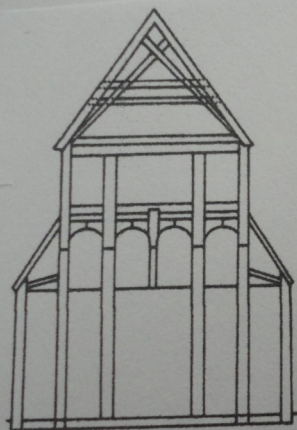

Lom temploma a Gubrandsdalból

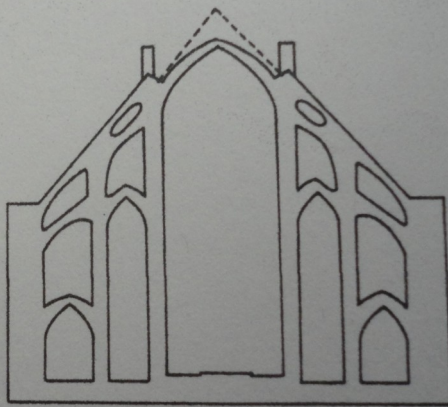
Vegyük sorra a kérdéseket. Hova lett a sok templom? Mivel ezek katolikus korban épültek, a reformáció bevezetésekor nem sokra becsülték őket, és nagyon sokat lebontottak, mivel nagyon jó építőanyagot jelentett a sok faanyag. Számítalan leégett. De amikor már csak 28 maradt, akkorra a régiségeket is kezdték megbecsülni, s komolyan védték a maradékot. Megjegyezhetjük, hogy a Kárpátokban is van pár szép fatemplom, de azok 500 évvel később épültek.

De hogy került egy közülük Lengyelországba? Volt egy kis templom Vang községben. 1800 körül a hívek száma megnőtt, s nem fértek be a templomba. 1832-ben elhatározták, hogy lebontják, és a használható faanyagot is felhasználva építenek egy nagyobbat. I.C. Dahl, a norvégok nagy tájképfestője ezt barbárságnak tartotta, mert akkoriban már rájöttek a régi emlékeket becsülők, hogy a maradék stávkirkéket óvni kell. Ezért saját pénzén megvette a templomot. Dahl, mint a drezdai művészeti akadémia professzora, már Európában is elismert festő volt. Elmesélte a porosz királynak, IV. Friderich Wilhelmnek, hogy van egy temploma, nem venné-e ezt át öfelsege, s majd felépíthetné a potsdami birtokán? A király hajlandó volt erre, így a darabokra szedett templomot először leszállították egy fjordhoz, ott hajóra rakták, ami el is vitte Potsdamig. De végül is nem Berlin mellett, hanem egy sziléziai kis faluban, Karpaczban állították fel szépen restaurálva. Ma is látványosság ott.

Mindez csak töténelmi mese. Az izgalmas kérdés az, hogy míg Európában az összes fatemplom tönkrement, miért maradt meg Norvégiában. Ennek több oka is van. Ugyanis

Urnes, ca 1130

Bourges ca 1200

a fa igen erős anyag, ha szárazon tartják. Ezer évig is eláll. Ami a fát külön osztályba sorolja, elkülöníti a többi építőanyagtól (kő, téglá, acél, vasbeton), az a súlyához képest mért ereje. Fajsúly szerint összehasonlítva a fa erősebb, mint az acél, és nagyjából ugyanolyan merev. Minden építőanyag közül a fát a legkönnyebb megmunkálni és eresztéssel összefogni.

Egy épületnek először is a saját súlyát kell elbírnia. Ha megnézzük az urnesi stavkirke keresztmetszetét, (baloldali ábra) könnyű szerkezetet látunk, mivel a fa erejéhez képest könnyű. Az 1200-as évekből származó bourgesi katedrális oldalról támaszpillérekkel kellett megerősíteni, hogy a fal ki ne dőljön a tető súlya alatt. Ilyen minden gót katedrális. (jobboldali ábra) A fának ezenkívül van még egy szubmikroszkópikus szerkezeti tulajdonsága, ami egyetlen vetélytársának sincs meg. Ugyanis az, hogy a fa meg tud állítani egy kívülről beható repedést. Az acélból készült tengerjáró hajók építőinek lidércálma egy olyan repedés, ami végigfut az acélban. A Lloyd hajóbiztosító társaság statisztikája 1950 és 1966 között 27 nagy tengerjáró hajó ilyen okból való elvesztését tartja számon. A hajók a nagy hullámokban egyszerűen kettőtörtek. Az ilyen kettőtörés egy kis repedéssel kezdődik, ami hasadássá növekszik. A fa nem így viselkedik. Bár könnyen megrepedezik, ha nedvesség után kiszárad, de egy-két repedés még nem vezet katasztrófális következményekhez. Ha közelebről szemügyre vesszünk egy régi faházat, vagy akár egy ásó nyelét, az tele lehet kisebb-nagyobb repedésekkel, mégsem dől össze a ház, vagy nem törik el az ásó nyele.

De ne mélyedjünk bele az anyag atomos és molekuláris szerkezetébe. Elégedjünk meg annyival, hogy míg az acél vagy kő kristályos szerkezetén végigfut egy repedés, addig a fa rostjaira merőlegesen indul repedés megtorpan, mintegy "belefullad" a rostokba. A fa így nézve minden másnál erősebb. Kibírt 1000 évet hóban, esőben, míg az Eiffel torony aligha fog állni ezer évig.

De hogy állt ellen ezer évig ez a 28 templom a fa legnagyobb ellenségének, a nedvességnek? Fontos volt a rendszeres pácolás, kátrányozás. De a földben állandó nedvesség lehet. Ekkor jött egy zseniális ötlet: Ne érjen a templom a földhöz. Ezt úgy érték el, hogy nagy, lapos sarokkövekre óriás gerendákból alapkeretet ácsoltak, s ezen nyugszik az egész templom. Így a templom alatt a szél szabadon fúj, szárazon tartva a földet is, fát is, és egyúttal a szél döntögető ereje is megcsappant. Milyen egyszerű és zseniális ötlet. Nagy veszély a tűz is. Sajnos ez ellen nem volt védelem, sok templom lett az áldozata.

Nem kell elutaznunk Oslóból, hogy szép stavkirkét láthassunk. A Gol templomot 1884-ben lebontották és felajánlották az akkori svéd-norvég királynak, II. Oscarnak, akinek nagy történelmi gyűjteménye volt. Állítólag a világ legelső szabadtéri múzeum-faluja volt a Bygdøy-i birtokán. A király el is fogadta az ajándékot, így az ő tulajdona lett, de azzal a kikötéssel, hogy a templom örökre a mindenkori király tulajdona marad. Mikor 1905-ben a svéd-norvég unió felbomlott, akkor ez a birtok a város tulajdona lett, s ez a mai Néprajzi Múzeum (Norsk Folkemuseum). De a templom továbbra is a királyé. Érdemes megnéznünk, mert a 28 megmaradt templom között ez az egyik legszebb.

Jeszenszky Géza:

Sísportunk hőskora és a norvég kapcsolat

A régészet tanúsága szerint a sít feltehetőleg az egykor az eurázsiai kontinens egész északi részét benépesítő finn-ugor népek találták fel. Már 3-4 ezer évvel ezelőtt széles, ellipszis alakú, lábra erősíthető deszkákat használtak a havon történő helyváltoztatás megkönnyítésére. Skandináviából és Grönlandról számos ilyen eszköz maradt fenn, és a XVII-XVIII. században az akkor világhatalomnak minősülő svédek háborúikban is sikerrel használták. Norvégiában ugyanaz volt a szerepe, mint az orosz és lengyel síkságon a lóvontatta szánnak: télen csak ezzel lehetett közlekedni.

Világhódító útjára a sí csak az 1890-es évek elején a neves sarkkutató, F. Nansen „*Auf Schneeschuhen durch Grönland*” címen norvégból fordított munkája nyomán indult el. Első magyarországi megjelenése azonban jóval korábbi, a *Regélő* című lap szerint 1837. januárjában megjelent Pesten egy bergeni fiatalember, Ernst Mensen, hogy a „norvég csuszákon” hússzor körbefussa a vásárpiacot. Követőket csak 55 évvel később talált: 1892. december 4.-én Bély Mihály és Demény Károly a Vérmezőn csatolta fel a Norvégiából hozatott 222 cm hosszú léceket és a Városmajor utcán fölkapaszkodott a Kis-Svábhegy (ma Martinovics-hegy) akkor még beépítetlen oldalába, hogy ott a fogaskerekek mellett csúszkálni kezdjen. Ez a nap tekinthető a magyar sísport születésnapjának.

A két úttörővel egy időben vette használatba Kőszegen Chernel István ornitológus a norvégiai tanulmányútjáról hozott „lábszánkó”-it, majd 1893. februárjában, a *Vasárnapi Újság*-ban megjelentette első ismertetését az új sportágról. Még azon a télen megalakult az első síklub a Budapesti Budai Torna Egylet keretében. Erdélyben is megtörténtek az első próbálkozások. Egy kolozsvári tanár, Hangay Oktáv, és egy nagyszebeni katonatiszt, Berger főhadnagy révén. 1894-ben megalakult a Kolozsvári Ski Club. Kőszegen Chernel útmutatásai szerint megkezdték a sílécek készítését, és a példát a nagyszebeni játékgyár is követte. Az Alpokban sem jártak előrébb. Az osztrák Mathias Zdarsky az 1890-es évek elején lilienfeldi birtokán közel három méteres lécekkel és egy botot használva, alapvetően egyenes rézsút síklással mutatta be az új sportágat. Pár évvel később az osztrák-magyar közös hadsereg őrnagya, Bilgeri vezette be a két botos technikát, már rövidebb és ezért fordulékonyabb lécekkel. A szlalomot, a kapuk közötti lesiklást a Svájcban élő angol Lunn terjesztette el a századfordulón.

A kor kedvezett az új sportág elterjedéséhez. Európa szerte a század végén kezdték széles körben követni a kedvtelésből űzött versenyszerű sportolás angliai divatjait, megjelent és népszerű lett a futball, az evezés, a korcsolyázás, a tenisz és végül a sízés. A már nálunk is elterjedt alpinizmus hívei örömmel fogadták a téli hegymászást nagyban megkönnyítő segédeszközt, de rövideSEN látszott, hogy a sí önálló sportágat teremtett. Chernel István 1896 végén jelentette meg „A lábszánkázás kézikönyvé”-t, ez világvisszonylatban is az egyik első szakkönyv volt. A sifutás, a hegymenet mellett a lesiklás és az ugrás elemeit is oktatta. A következő években Budapest mellett Erdély és a Felföld vált a sportág bázisává, a sízést a szászok és a szepességi németek is lelkesen felkarolták. Brassóban 1905-től működött a Kronstradter Ski-Verein, és a Magas-Tátra szállodá-

sai is hamar felismerték a téli vendéglátás fontosságát. Igen jelentős lépés volt a magyarországi síélet fellendülésében, hogy 1908. január 9-én Budapesten megalakult a Magyar Sí Klub (MSK). A klub eredményei még ma is figyelemre méltóak. Már az első évben, 1909-ben létrehozták az akkori Magyarország első síházát a Kis-Fátrában, a Chleb és a Kriván között, a terület tulajdonosáról elnevezett báró Révay Gyula menedékházat. A sajtó komoly szerepet kapott a sportág népszerűsítésében, több kiadványban is jelentetett meg cikkeket a MSK, így például a *Nemzeti Sport*-ban, és a *Turistaság és Alpinizmus* hasábjain. Rendszeres heti összejöveteleken megbeszélték a hétvégi és a hosszabb, távolibb tájakra induló túrákat, ezekről a Klub szép kiadású évkönyveiben fényképekkel illusztrált, hangulatos, egyben pedig igen sok gyakorlati információt tartalmazó beszámolók jelentek meg. Többnapos sítúrákon járták be a Magas- és Alacsony-Tátrát, a Máramarosi, a Radnai és a Gyalui havasokat, valamint a Déli-Kárpátokat, de a közeli Budai-hegyeket, a Pilist és a Börzsönyt is gyakran felkeresték sporttárs elődeink. A sísport népszerűsítését, az oktatást is a szíven viselte az MSK. Gyakorlottabb tagjai minden érdeklődőt szívesen oktattak a budai hegyekben, de ekkor már a szervezett sítanfolyamok is megindultak. Az elsőt még 1907-ben Zdarsky, a neves osztrák símester tartotta Brassóban. 1910-ben Tátraszéplakon dr. Guhr Mihály orvos és szállodatulajdonos kezdeményezte a síoktatást. A sísport másik nagy úttörője, G. Bilgeri vezette a MSK első tanfolyamát 1913. januárjában Kőrmöcbányán a Nagy-Kriván alatti Mailáth-menedékházban, 46 résztvevővel. A következő hónapban már az első magyar sítanár, Delmár Walter ismertette meg az alapokkal a félszáz jelentkezőt, ugyancsak Kőrmöcön. Az aranyérmek veréséről híres bányaváros vezetői a „fehér arany”-ban rejlő gazdasági lehetőségekre is fogékonyak voltak, s a közeli Szalkán menedékházat építtettek.

A sporttörténelem eme korai, tisztán amatőr korszakában a kedvtelésből végzett testedzés és a versenyzés még nem vált el egymástól. Aki megtanult sízni, az játékból, ereje kipróbálására szívesen mérte össze tudását társaiéval. Az első budapesti síversenyt az MSK a Budapesti Egyetemi Turista Egyesülettel közösen rendezte meg a Normafánál a Sigray-lejtőn 1909. február 28.-án lesiklásban, műlesiklásban és ugrásban. (Akkoriban mindenki futott, lesiklott és ugrott is – ugyanazzal a léccel.) A következő évben Budapesten nem esett elég hó, de a Börzsönyben bőséges volt a hótakaró, így a Csóványos és a Nyír-rét, a sízést kedvelő Sváb-Herzog házaspár 1905-ben emelt hegyi kastélya között került megrendezésre az első országos lesiklóverseny 1910. február 20-án. Az MSK 1910 novemberében kidolgozta a síversenyek pontos szabályait. Ezek alapján rendezte meg ugyancsak a MSK 1911. február 4-5-én az első országos bajnokságot Tátraszéplak fölött, a Sziléziai-ház közelében. Ezt az osztrák Richard Gerin nyerte, de a következő két évben a MSK versenyzője, Baján Artur az összetettben sikerrel győzte le az osztrákokat.

1908-tól kezdve Magyarországon rohamosan terjedt a sízés, és mint láttuk, nem csupán az akkor még bőven található magashegységek vidékén, de a mai határainkon belüli középhegységekben is. Tizennégy, a sízéssel részben, vagy kizárólag foglalkozó egyesület (Budapest, Kassa, Selmecebánya és Kőrmöcbánya mintegy négyszáz sízőjét képviselve) 1913. július 15-én megalakította a Magyar Sí Szövetséget (MSSz). A tagság összetétele egyértelműen cáfolta a sízés exkluzív jellegéről még a közelmúltban is élő hiedelmeket: az akkori törzsgárda többsége polgári foglalkozású „középosztály”-beliekből

(tanárok, mérnökök, hivatalnokok, kereskedők) került ki, de természetesen akadtak közöttük arisztokraták épp úgy, mint a szociáldemokrata munkásság sportolói. A MSSz alapítói között volt a Munkás Testedző Egyesület (MTE) is. A MSSz létrehozásában és a hazai síélet kifejlesztésében mulhatatlan érdemeket szerzett az első főtitkár, dr. Serényi Jenő, és az ügyvezető alelnök, dr. Schwicker Richárd. Ugyancsak jelentős szerepet vitt az első évek munkájában Holfeld Henrik, Hefty Gyula Andor, Plökl Antal, dr. Fináczy Béla, dr. Vigyázó János és Horn K. Lajos. Az országos szövetség megalakításával Magyarország elsőként követte az északi és az alpesi országok példáját. Az 1910-ben létrejött nemzetközi sísövetség az 1914. február 27-én Krisztiániában (a mai Oslóban) tartott V. Nemzetközi Síkongresszuson hazánkat is felvette tagjai sorába.

Az 1914-ben kitört világháború véget vetett az ígértes fejlődésnek. A háború alatt a bajnokságok szüneteltek, sok kítűnő sportoló elesett a harctereken, Serényi főtitkár is hősi halált halt a Doberdó fennsíkján. A hadműveletek ugyanakkor rávilágítottak az edzettség fontosságára, a magas hegyek övezte olasz front és a keleti hadszíntér nagy telei pedig előtérbe helyezték a sítudás jelentőségét. Ezzel összefüggött, hogy az Országos Testnevelési Tanács tanulmányozni kezdte a sízés iskolai oktatásának a lehetőségét. A konkrét terveket 1917 őszén dolgozta ki a Sísövetség, és néhány hét alatt elkészültek a nyomtatott oktatási anyagok. 1917. december 22-e és 1918. január 6-a között Körmöcbányán Hefty Gy. Andor, Horn K. Lajos és Rokfalussy Gyula megtartotta az első tanári, valamint az ezzel párhuzamos ifjúsági tanfolyamot, amelyeket komoly vizsga követett. A versenyzés is feléledt, de az 1918. február elején Tátraszéplakon rendezett országos bajnoksággal lezárult a magyar sísport első, sok szép eredményt hozó és ma is követendő példát állító szakasza.

A trianoni békeszerződés a magyar sísportot is rendkívül nehéz helyzetbe hozta. Elvesztek, illetve az ellenséges szomszédok miatt megközelíthetetlené váltak a hóban gazdag magashegységek, a sportág bölcsői: a két Tátra, a Fátra és a Déli-Kárpátok, az ott kiépített pályák, ugrósáncok és a menedékházak. Sok tehetséges sportoló, köztük síző neve került a fejfákra és a hősi emlékművekre, másokat az új határok tették idegen országok állampolgáraivá. Mindez mégsem terítette le a magyar sísportot, az 1930-as évek végére közút és szállodák révén sibázis lett Dobogókő, Galyatető és a Kékes, ezrek vettek részt a bajnoki versenyeken, és a nemzetközi élményben is ott maradtak a magyarok...

Folytatása következő számunkban

Tar Károly

Északi ágon

Nyelvünk és kultúránk ereje hatalmasabb minden aktuálpolitikai intézkedésnél, valljuk most is, amikor futó visszapillantásokkal pásztázva széleskörű tevékenységünk erdejét, azon vagyunk, hogy a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társaságának intézménye és mozgalma valamiképpen fennmaradjon, jelentőségét őrizve és növelve, közhasznú munkáját folytathassa. A Törvényszék alapszabályzatunkban kifogásolhatja a megjelölt közfeladatok pontosítását a konkrét tevékenységek ellátásában, de terveinkből, beszámolóinkból, és évi értékeléseinkből világosan átlátható és ellenőrizhető gazdag tevékenységünk gyakorlata. Nemrég vizsgáltuk és határozotunk Társaság helyét és jövőjét meghatározva a magyarországi hivatalos, kormány szintű intézményrendszerben, kijelöltük közhasznú munkánk területeit, és gyakorlati teendőinket nyelvünk és kultúránk védelmében.

Álljon itt két emlékezetes dolog intézményünk múltjából, amelyek a Társaság erejét, széleskörűen jótékony hatását, példás szervezettségét és előremutató tervezettségét bizonyítják.

Az északi országok magyar értelmiségének összefogásáért

Az Ághegy című skandináviai magyar irodalmi és művészeti folyóirat és a Magyar Liget, a skandináviai magyar családok lapja, immár évtizede rendszeresen megjelenik és sokak által olvasott a világhálón, öt-öt számonként vaskos kötetekbe foglalva nyomtatásban is jelen van a magyar irodalmi, művészeti és művelődési életben. Teljesíti vállalt feladatát: felmutatja a skandináviai magyar alkotók példáját, tudatosan vállalt hídszerepüket a befogadó országok és az anyaország között. Az Ághegynek félezernél több munkatársa van. Alkotómunkájuk eredménye az a legalább tíz kötetesre tervezett antológiai, amelynek jelenleg a VIII. kötete készül, eddig több mint 5500 oldal. A Magyar Liget másfél évtizede tudatosan szolgálja az északi országok szóránymagyarságának családépítését, kiegészítője a Svédországi Magyarok Országos Szövetsége lapjának, valamint a Norvégiában megjelenő magyar lapnak. A két lap főszerkesztőjeként bizonyíthatom, hogy e két folyóirat lényegében anyagi támogatás nélkül tartja fenn magát, és a körülötte kialakult közösség önzetlen munkájának gyümölcse.

E két lap létét a MNYKNT-nek köszönheti. Elsősorban a Társaság erkölcsi támogatásából merítettünk erőt a lap körül kialakult közösség folyamatos és önfeláldozó munkájához. Értelmi és érzelmi indíttatásunk a Társaság maga elé kitűzött céljaival való azonosulással bővült és erősödött. Az Ághegyet évtizeddel ezelőtt Komlós Attila, Társaságunk alelnöke fedezte fel, és nagyra értékelte önzetlen közösségi munkánkat. A Társaságba fogadott, az északi magyarságot képviselő új tagok évi jelentéseiből kitűnik, hogy anyanyelvápoló munkájuk az Anyanyelvi Konferencia tevékenységének kiterjesztését jelentette. A kialakult munkakapcsolat erősödését szolgálata a Társaság alelnökének és

később elnökének svédországi munkalátogatása, a különféle magyar egyesületekben tartott előadások, amelyek megvalósításához nem igényeltek pénzt a Társaság utóbbi éveiben egyre szűkülő költségvetéséből.

Az Ághegy és a Magyar Liget létezése az anyaország éltető figyelmének függvénye. A haza figyelmét nekünk eddig leginkább a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága testesítette meg. Tanácsadó, lényegre figyelmeztető, javító, ösztönző ereje nélkül, a csüggedéstől, a belolvadástól, a nemzeti érzéstől elidegenítő hatások árjában Dsida Jenő versével biztatjuk magunk: „Tavaszb borít virágba? Rág a fagy?/Fakóra perzsel július heve,/vagy benned zsong az ősz gyümölcsleve?/Te élsz, s az élő fának ága vagy.//Madár ha száll rád, - bármi a neve/és földre hajtó súlya bármi nagy, -/meg nem zavar, nyugodtan várni hagy: úgysz elröppen, tudod eleve.//Te légy derűs példám, ha vakmerő/varjú telepszik rám és egyre fent ül,/ míg szörnyű súlya földre teperő://tudjam, hogy mégis elszáll s terhe mentül/alább nyomott, annál több az erő,/mellyel alázott ágam visszalendül.” (Dsida Jenő: Vers egy Ághoz)

Konkrét tevékenységünk erősítése érdekében

Társaságunk működésében tapasztalt, a határon túli magyarság ügyeivel foglalkozó magyarországi hivatalos, kormány szintű intézményrendszer bőven kialakult és az államigazgatás által létrehozott intézmények professzionálisan, és *ex officio* módon való foglalkozásának eredményeképpen kialakult bizonyos identitás zavara, amelynek feloldására idejében – két évvel ezelőtt – konkrét tervet dolgoztunk ki.

Itt most csak az általam javasoltakról szólok, néhány olyan tennivalóról, amelyek részben vagy egészben, ilyen és hasonló megfogalmazásban helyet kaptak a közgyűlésünk által elfogadott jövőnkét körvonalazó tervezetünkben is.

Abból kiindulva, hogy a Társaság csupa képzett, tapasztalt tudós tagból áll, akik a magyar nyelv és a magyar művelődés ápolásának kérdéseire keresnek és találnak megfelelő választ, számomra nyilvánvaló: testületünknek legfőbb dolga a tanácsadás kellene, hogy legyen.

Felmérésekkel megalapozott, iránymutató és a gyakorlati teendőikig lebontott tervekkel kellene támogatnunk a mindenkori magyar kormányt, a minisztériumokat, mindenféle szervezeteket, intézményeket, hogy a Társaság által kidolgozott irányba ösztökéljük a társadalmat, mind a tizenötmillió magyart, magyarságtudatunk őrzésének végtelen munkájában és kiteljesítésében. Ez nem azt jelenti, hogy lemondunk a Társaság eddig megszokott és gyümölcsöző rendezvényeiről, inkább csak azt, hogy minden megnyilvánulásukban az általunk kidolgozott terveket igyekszünk majd népszerűsíteni, közhírré tenni, s ezzel nyomósítva a különféle hivataloknak nyújtott tanácsadásunkat, kicsit a közvélemény formálásával kényszerítve is, a mindig bürokratikus intézményeket terveink megvalósítására.

A Társaság tanulmánykészítői, tanácsadói központúsága, ha a tagok munkájukat valóban magyarságszolgálatnak fogják fel, az anyagiaktól függetlenebbül végezhetik majd, véleményem szerint, egy-egy felmérés, egy-egy alapos akcióterv kidolgozása hasznosabb lehet, mint valamely néhány napos, országos izgalmat alig okozó rendezvény.

De ha jól szervezett, - ezt a Társaság kicsi, de lelkes belső munkatársainak eddigi kitűnő munkája a jövőben is biztosítja – egy-egy ötletbörze-jellegű konferencia is hasznos eredményekre vezet. Ugyancsak ezt szolgálná – eddig is hathatósan szolgálta – a Nyelvünk és Kultúránk folyóirat.

Melyek az anyanyelvőpolás és a magyar művelődés, mai, égető, jövőt meghatározó kérdései, amelyekkel foglalkozni kellene, amelyekre a magyar társadalom választ vár? Ezt kellene évente egyszer tagjaink országos, európai és külföldi jelenlétéből adódó tapasztalataink összegzésével tervvé alakítanunk.

Egyszerű paraszti ésszel is kikövetkeztethető feladatok közül, íme, néhány:

1. Az anyaországiak magyarságismerete félévszázados lemaradásának pótlása, a jó értelemben vett nemzeti érzés gyarapítása hosszú távú tervének kidolgozása.
2. A határon túli Kárpát-medencei magyarok kétnyelvűségének, többnyelvűségének tudatos fejlesztése, a zagyvanyelvűség leküzdése.
3. A nyugati régiókban élő magyarok nyelvvesztésének orvoslása, hathatósabb kezelése, hagyományápolásának erősítése. Ezt újra kezdeni azzal kellene, hogy összeírjuk a határon kívül élő magyarokat. Egyféle önkéntesek által végzett - ha nem vagyunk kishitűek, világméretű - magyar népszámlálásra gondolok, amelynek kezdeményét miniszter-alelnöki szinten tapasztaljuk. Ki kellene dolgozni, a magyar egyesületek, egyházak, klubok stb. tevékenységében a minden tagot, hívet, rokonszenvezőt megmozgató közös, magyarokat összeíró munka módszereit, technikáját. *A Tudnunk kell egymásról!* jelszóval egyben felvillanyozhatnánk minden külföldi magyar kisközösséget. (Svédországban 36 magyar egyesület működik, a 35.000-re becsült ott élő magyarok közül csak minden hatodik tartozik valamelyik egyesülethez. Van egyesületük a magyar orvosoknak, a vállalkozóknak, az anyaországból érkezett munkavállalóknak, és újabban az íróknak, képző-, és zeneművészeknek valamint más alkotóknak, akiknek a bevándorolt magyarok szellemi vezetését tudatosan kellene vállalniuk. (Lásd Ághegy, a skandináviai magyar irodalmi és művészeti lapfolyam (www.aghegy.hhrf.org) és az Ághegy- Liget Baráti Társaság (www.aghegy.hhrf.org/tarsasag) törekvését. Ha a társaság ajánlaná az összeírást, könnyen elfogadnák és közösségi munkával kiterjeszthetnénk. Ez egyben segítene megszűntetni a magyar egyesületek kettéosztottságát tevékenyekre és tétlenekre, mert a magyarságmegtartás többet kíván annál, hogy a szervezett előadások résztvevőinek tetszésnyilvánítása után, a következő előadásra várva elégedetten vagy a nélkül, hazatérnek csöndes magányukba.

A nyugati régiók megnevezést külföldi és európaira osztanám, mert ezzel nagyobb lehetőséget és távlatot nyithatnánk az Európai Unióban az anyaországhoz közelebb került magyaroknak. Például az anyanyelvoktatás színvonalának emelésében, a magyarul tanulók nyilvántartásának, tanítók és tanárok összeírásának magyar minisztériumból irányított összeírásának, képzettségük ellenőrzésének céljából.

A heti egyszeri magyartanításnak megfelelő tankönyvek és munkafüzetek kidolgozása, kiadása, és eljuttatásának kidolgozása.

4. A külföldi és európai magyarok anyanyelvi és magyar művelődési életének fokozottabb szellemi támogatásával, változtatni kellene azon a szemléleten, amely a kivándorolt magyarok magyarságmegtartó tevékenységét csakis önjerejükre bízta. Ez az önerő, csak akkor működik, ha irányított felnőtt nevelés. Ennek is lehetne aprólékosan kidol-

gozott, régiókra lebontott terve. Érdemes volna olyan ajánlásokat kidolgozni, miszerint az anyaországi intézmények célzottan, szellemi táplálékkal, előadásokkal, neves előadók körutaztatásával, kiállítások és Magyar Napok szervezésével aktivizálná a világon szétszórta magyarok kisközösségeit.

Az Európai Unió országaiban élő magyarok, Magyarország Unióba való belépésével, új helyzetbe kerültek, jogaik az ország uniós képviselőinek munkájával, érdekképviselésével bővültek és tovább bővíthetők. Az anyanyelvoktatás és a magyar művelődés lehetőségeinek növelését tartalmazó tervet, ajánlásokat kell kidolgoznunk az Unió országaiiban élő magyarok kérdéseinek, elvárásainak figyelembevételével. (Lásd a svédországi anyanyelvi iskoláztatást segítő „tanfelügyelő” intézményének bevezetése kapcsán, a magyar állam felelősségének kiterjesztését célzó javaslatomat.)

Ha megegyezhetünk abban, hogy a jövőben a Társaság munkájának középpontjában az összmagyarág művelődésének jövőjét kidolgozó, felmérő és tanácsadó tevékenység álljon, bizonyára számos, a világ minden részében tapasztalt gyakorlat elemzésével, sokféle tevékenységi területet határozhatunk meg és különíthetünk el, amelynek alapján munkánkat megoszthatjuk, minden tag és pártoló tag szellemi munkájával valóban hozzájárulhat a Társaság szabályzatában megfogalmazott célok megvalósításához, és az elnökség irányításával, ajánlásainkat, tanulmányainkat sürgősségi sorrendben, időben elvégezve, leszünk hasznos cselekvői közös, országra és minden magyart felkutatva, világra szóló ügyeinknek a magyar művelődés szolgálatában.

Összegezve:

Javaslatom lényegében nem tér el a Társaság tevékenységének az ügyvezető elnök által megfogalmazottaktól, amelynek a középpontjába a jövőben a következőket helyezi:

- a kulturálisan egységes nemzet anyanyelvi és kulturális közösségének megélése,
- a kulturális közösség-megélés terén jelentkező igények felmérése,
- a kulturális közösség-megélés terén jelentkező igények kielégítésének segítése, és előmozdítása,
- a kulturális közösség-megélés terén korszerű folyamatok kezdeményezése,
- vélemények és tapasztalatok összegzése,
- ezen tapasztalatoknak, igényeknek a társadalom előtti megjelenítése,
- ezen tapasztalatoknak, igényeknek a politikai döntéshozók elé tárása.

A felvázolt célok elérése céljából ajánlott tanácsadói ajánlásokat, terveket, módszereket kidolgozó, a magyar művelődés gyakorlatában felhorgadó kérdéseket közvélemény elé táró, ébren tartó, az intézményeket megoldásra serkentő munka előtérbe helyezésével nyilvánvalóbbá tehető az is, hogy nem anyagiakat továbbadományozó, elosztó intézmény vagyunk, hanem a magyar művelődésről folytonosan gondolkodó, az ésszerű cselekvést serkentő, alkotó közösség. Szerény véleményem szerint Társaságunkra szükség van és lesz a mindig szebbnek akart jövőben is.

Az Ághegy VIII. kötetének bemutatója az oslói Magyar Nagykövetségen

Dr. Borka László ismeretője

Nagykövet úr! Kedves vendégek.!

Mondanivalómban lesz két köszönet és három jó hír.

Az első köszönet Nagykövet Úrnak szól. Hálásak vagyunk mindannyian, hogy helyet kapunk ilyen kulturális tevékenységhez, mint ez a mai. Nagy segítség, nagy lehetőség a számunkra. Többször lehettünk itt az elmúlt egy évben, mint az előző ötven évben összesen. A második köszönet Kovács Ferinek szól, hogy fáradságot nem kímélve dolgozik a magyar irodalom érdekében s bábája az *Ághegy* új, VIII. kötetének is. A három jó hír közül az első É. Kiss Katalin Széchenyi díjas nyelvész professzorasszony előadása volt tavaly nyáron. Az előadás címe ez volt: “A magyar nyelv múltjáról, jelenéről és jövőjéről. Finnugor nyelv-e? Romlik-e? Fennmarad-e?” Olyan dolgokat hallottunk tőle, amiket egy nyelvésztől nem vártunk. Romlik-e a magyar nyelv? Szegényebb lett-e a magyar nyelv? – tette fel a kérdést magának. Nem romlik! –

nyugtatott meg bennünket az előadó. Ezt a romlást mindig, minden időben emlegették. A magyar nyelv nem romlik, hanem változik. Ahogy a világ változik, úgy követi a nyelv is. Új szavakkal gazdagodik. És ha a fiataloknak megvan a maguk nyelve, amit nagymama nem ért, az nem romlás, hanem bővülés. Nyelvünk robosztus. Nem kell féltelnünk, a génjeinkben van. Mindezt nem én, hanem a professzorasszony mondta. Nekem ez nagyon jó hír volt. (Igy nézve a norvég nyelv is gazdag a sok tájnyelvével, dialektusával.) A második jó hír a *Magyar szókincstár. Rokonértelmű szavak, szólások és ellentétek szótára* c. kötet létezése. Kiss Gábor a főszerkesztője, és a Tinta könyvkiadónál jelent meg Budapesten. A kötet bemutatja nyelvünk gazdagságát. Ahol ilyen könyvet adnak ki, ott nagy baj nem lehet. A szinonimákat közli a könyv és azok ellentétét is. Például: Fantasztikus: A szónak megvan az eredeti értelme: abszurd, hihetetlen, irreális, kiagyalt, fantázia szülte, meghökkentő, groteszk. De ma már inkább dicsérő értelemben használják: Remek, pompás, tüneményes, mesés, mesébe illő, csodálatos, csodás, bámulatos, ragyogó, briliáns, pazar, elsőrendű, kitűnő, nagyszerű, óriási, káprázatos, szédületes, lenyűgöző, kivételes, kolosszális, szuper, csúcs. Ismétlem: ahol ilyen könyvet adnak ki, ott a nyelvvel baj nem lehet. Ott szeretik a nyelvet, törődnek vele. A harmadik jó hír az, hogy megjelent az *Aghegy VIII.* kötete. Ha egy év alatt a kis skandináviai magyarság több száz oldalt tud produkálni, íraskedvvel, az írás örömeivel, akkor megint mondhatjuk, hogy nagy baj itt nem lehet a magyar nyelvünkkel. Már 5500 oldalnál tartunk. A kötetből kilógó sárga cédulák a norvégiai magyar szerzőket jelzik. 31 cédula = 31 munka. Személyekre lebontva ismertetem a "mi" írásainkat:

- Bendes Rita több helyen szerepel versekkel és egy litván népmese fordítása is van ebben a VIII. kötetben.

- Sárfi István írt egy érdekes cikket a nagy magyar kalandorról, Garibaldi tábornokáról, Türr Istvánról, akinek hihetetlen karrierje, kalandos élete volt. Érdemes elolvasni.

Jeszenszky Géza cikkének a címe *Meghaladni a balsorsot*. Kovács Ferenc neve sok helyen szerepel: Riportot olvashatunk a magyarországi, távoktatási munkájáért kapott kitüntetéséről, a magyar kultúra érdekében végzett tevékenységeiért adományozott Magyar Érdemrend Lovagkereszt oslói átadásáról. Ugyanitt olvasható dr. Vraukóné Lukács Ilona interjúja Kovács Ferencsel.

- Stavangeri séták címmel novellát írt, beszámolt a 2012-es oslói Ibsen festiválról, megemlékezett a 100 éve született Róka Károly festőművészről, írt Jankovics Marcell filmművész oslói minikonferenciájáról, lefordította Arne Svingen: *Egerek a válltáskában* c. ifjúsági regény egy fejezetét, komoly áttekintést adott *A norvég próza 50 éve* címmel, és még néhány apróság... Karádi Éva Henrietta beszámolt Ferenc J. Réka festőművésznő oslói kiállításáról, mely az ő közreműködésével valósult meg. Forró Tamás beszámolt a 2012-es matematikai Abel-díj oslói átadásáról, ahol az ünnepelt a budapesti Szemerédi Endre lehetett. Borka László bemutatta az *Aghegy VII.* kötetét. Hulej Enikő evangélikus lelkész Gebauer Ernő festőművész hat egyházi tárgyú táblaképéről elmélkedett. A fetmények egy norvég kistelepülés templomának készültek. Vörös Tamás átadta a magyar Pro Cultura Hungarica díjat a 2012-ben elhunyt Löffler Ervin szobrászművész özvegyének, Tone Dragenek. Nagy Melinda festményei díszítik a kötetet. Bancsik Szabó Ágnes írt Cecilie Löveid *Maria Quisling* c. magyarrá

fordított drámájáról, s egy tanulmányt készített a *Skandináv irodalmi hatások Magyarországon* címmel. Tatár Sarolta egy Erling Kittelsen írást fordított le. Borka László írt arról, hogy hogyan figyelnek fel magyar kiadók norvég könyvekre, pl. Anna Holt krimijére, az *I222* címűre. „A könyv az amerikai Edwar Award díj jelöltje volt, az év 5 legjobb könyve között. Erre felfigyelt az Ulpius-ház kiadó és ki akarta adni. A fordítás hozzám került, s a könyv Karácsony előtt meg is jelent Budapesten. Egy másik amerikai díjra is jelölték ezt a könyvet, a Shamus Award-ra, ami a legjobb detektívkönyveknek jár.” Az *Ághegyben* rövid ismertető vezet be Buday Károly őszi ihletésű művészfotóit.

Ez volt hát a norvégiai magyarok hozzájárulása az új, VIII. *Ághegy* kötethez, s ezzel átadjuk az olvasóknak. Forgassák, olvassák, adják tovább, járjon kézzől-kézre! S kapjanak kedvet mások is, írásaikkal, alkotásaikkal járuljanak hozzá a következő kötet létrehozásához. S végül innen kívánunk jó munkát, jó egészséget, további kitartást az *Ághegy* alapítójának, főszerkesztőjének, Tar Károlynak.

Oslo, 2013. február

Magyar irodalmi rendezvények

Az EU országok Oslóban működő kulturális intézeteinek és kulturális kapcsolatokkal foglalkozó nagykövetségeinek szervezete, a [EUNIC Cluster Norway](#) 2013. évi munkaprogramjában szerepel az [„Oversatte dager” / „Translated Days”](#) esemény, melyet a Norvégiai Műfordítók Egyesülete rendezett 2013. február 28. és március 2. között azzal a céllal, hogy a külföldi szépirodalmi művek esetén háttérbe szoruló műfordítóknak publicitást adjon. Az Egyesület felkérte a EUNIC-ot, melynek Nagykövetségünk is tagja, hogy az általa biztosítható európai sokszínűséggel járuljon hozzá a rendezvény sikeréhez. Mindez két esemény révén valósult meg, mindkettő a [Litteraturhuset](#)-ben volt.

2013. február 28-án, csütörtökön 10.30-13.30 között került sor a **„Translate Me!”** című eseményre, melynek keretén belül 6 ország (FR, GE, AT, BE, IR, HU) egy-egy szerzőjét és annak egy-egy norvégul még kiadatlan művét mutatta be egy rövid részlet műfordításának segítségével az író és a műfordító. Magyar részről [Szávai Géza író Székely Jeruzsálem c. esszéregényét](#) mutattuk be a műfordító, Kari Kemény közreműködésével. A magyar bemutató az egész programot jellemző viszonylag szerény, 30-40 fős létszámú hallgatóság körében jelentős érdeklődést generált különleges és megható témája, és az erre építő írói kifejezőképesség, valamint a háttérben nagy méretben kivetített, a Ceausescu-rezsim által elárasztott Bözödújfaluról a szerző által készített szép, ám sokkoló felvételek hatására. A szerző és neje, Szávai Ilona Mária, a [Pont Kiadó](#) igazgatója által rendelkezésre bocsátott többnyelvű *Mustra* kiadványból, illetve a regény francia nyelvű kiadásából jócskán fogyott még ebben a szűk, de véleményformálásra nagyon is alkalmas körben is.

2013. március 2-án szombaton 13.00-15.00 között a „**European Literature Slam**” című eseményen 8 ország (FR, GE, HU, RO, IR, AT, BE, FI) eddig norvégra le nem fordított irodalmi szövegeit olvasta fel Elisabeth Dahl, Norvégia egyik ismert klasszikus színésze. Az esemény moderátora Marte Spurkland, népszerű televíziós irodalmi műsorvezető volt. Magyar részről két művel neveztünk be: Cserna Szabó András: *A turista Szindbáddal álmodik* (Levin körút, 2006)

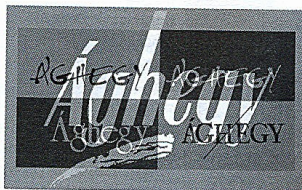
· Szávai Géza: *Egy kutya* (az Antigoné hangja ciklusból, Kivégzősdi, 1994) A két, humorral fűszerezett szöveget az utóbbi szerző jelenlétében, Ingvild Holvik műfordításában hallhatta a kb. 40-50 fős közönség, mely részéről több pozitív visszajelzést kaptunk a műsort követően. (A viszonylag mérsékelt érdeklődés részben a napos időnek, illetve az alpesi sí világtúra norvégiai rendezvényére irányuló figyelemnek tudható be.)

*

Szintén 2013. március 2-án este a Nagykövetség helyt adott a **Pont Kiadó két szerzője, Kovács Ferenc és Szávai Géza bemutatásának**, amit Szávai Ilona, a kiadó igazgatója vezetett. Az Oslóban élő, írói nevén Kovács katáng Ferencnek ez volt az első író-olvasó találkozója, melyen eddig megjelent két verseskötetét (*Ajánlott versek I & II*) mutatta be. Szávai Géza nagyobb lélegzetű előadása során részletek felolvasásával fűszerezve mutatta be regényeit. Kiemelt terjedelmet és figyelmet kapott a *Székely Jeruzsálem* (2000), de képet kaptunk a 17. századi japán keresztényüldözés idején játszódó *Aletta bárkája* (2006), valamint a könnyedebb hangvételű *Csodálatos országokba hoztalak* (2013) c. regényekről is. Szávai röviden megemlítette a gyermekeknek szóló *Burgum Bélus* sorozatát is. Szávai figyelmet érdemlő gondolata, hogy a magyar kultúrpolitikának támogatnia kellene a jeles magyar irodalmi művek idegen nyelvekre történő fordíttatását, amivel az „ellenérdekelt” közönséghez is el lehetne juttatni a magyar nézőpontokat (példaként a Himnusz román nyelvre fordításának esetét hozta, amire csak a rendszerváltozást követően került sor). Az itteni magyar közösség kb. 20 tagja volt jelen, akik az esemény informális lezárásaként egy pohár bor és pogácsa mellett folytathatták az eszmecsere az alkotókkal.

Ezúton is köszönjük Kovács Ferencnek a program előkészítése és lebonyolítása során nyújtott szellemi és gyakorlati segítségét. (Vörös Tamás)

A Magyar Írószövetség lapja is észrevett bennünket. XXV. évfolyamának februári számában oldalt közölt lapunk ismertetése céljából. Köszönet érte. ►

Skandináviában számos magyar alkotó él. Az **Ághegy** című irodalmi és művészeti lapfolyam célja, hogy írók, művészek, zenészek, előadóművészek műhelyeként, egymásra hatva, egymásból erőt merítve, a tőlük telhető legmagasabb szinten szolgálhassák magyarságunkat.

A lapfolyam megjelenési helye elsősorban a világháló (<http://aghegy.hhrf.org>), de eddig, összesen ötezer-ötszáz oldalas terjedelmét, öt-

öt számonként, antológiaként, nyomtatott formában és CD-lemezen is megjelentettük, hangos kiadása, amíg egyetlen szerkesztője bírtá erővel, az **Ághegy** Rádió volt: www.lifs.org. 2012-ben öt számunk jelent meg, melyeket az eddigiekhez hasonlóan, a nyomtatás költségeire való tekintettel, a VIII., több mint hétszáz oldalas kötetbe sűrítve bocsájtjuk gyarapodó olvasótáborunk rendelkezésére. Elképzelésünk szerint tíz-tizenkét vastos kötetben átfogó képet nyújthatunk, egyféle antológiában összegezhettük a skandináviai magyar alkotók munkásságát, beleértve az előttünk járók reánk hagyományozott alkotásait, izelítőt adva vállalt törekvéseikről, példamutatósukról.

Az indulásunk óta eltelt tizenhárom esztendőben műhelyépítéssel foglalkoztunk. Gyarapodó közösségünkben születésünkhöz kapott tehetségeinket, otthonról hozott, iskolákban ránk ragadt értékeinket és hitünket összezstedve irodalmi és művészeti alkotásainkat becsülő olvasótábor és anyagi támogatókat kerestünk és találunk. Beruháztunk javainkból majd' minden szellemi, de kevés anyagi és erkölcsi

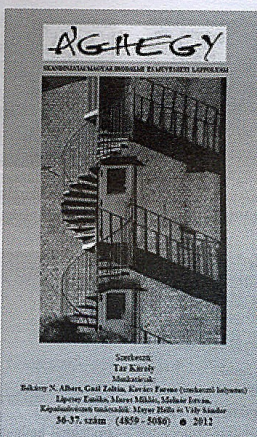
támogatásra leltünk. Pedig hangoztattuk mindenfelé: ahhoz, hogy az anyaországunkon kívül élő magyarok nyelvükben, hagyományaikban megmaradjanak, szükséges az irodalom és a művészet helyi alkotóinak a szolgálata, példamutatása is. „Magyarnak lenni ma nem állami hovatartozást jelent, hanem az érzésnek és gondolatnak egy specifikus módját, ami ezer év értékeiből szűrődött le: kulturát...”

A többször elisméteendő idézet egyik, a jövőt világosan látó nagyságunktól, Szerb Antaltól való.

Az északra vándorolt magyarok számához viszonyítva, az itteni magyar vagy magyar származású értelmiségiek száma jelentős, de csak kivételes összefogással lesznek képesek szellemi műhelyt képező saját folyóiratot eltarítani. Szüntelenül keresgélünk az érték

érvei között, és Bányai János szavaival hirdetjük, hogy „az európai kultúra nem más, mint soha meg nem szűnő folyamatos cseréje a kulturális értékeknek.” Az északon fogant magyar alkotás előszámlálásával cserképességünket óhajtjuk növelni. Tisztában vagyunk azzal is: „Cserére a kultúrában csak az képes, aki értéket teremt, akinek van mit felkínálnia, és aki nyitott a Másik szavának befogadására.”

A magyarországi és a svédországi külön-

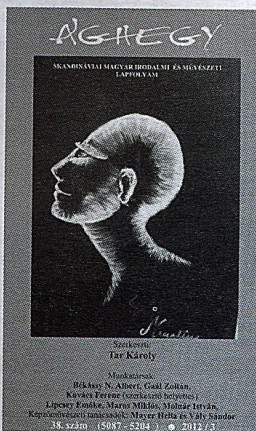
féle – nehezen elérhető – pályázatok hálójában vergődve rá kellett jönnünk: magunkra vagyunk utalva. Így aztán, induláskor kitiűzött célunk, miszerint lapfolyamunk nemcsak a világhálón, hanem legalább néhány száz példányban nyomtatott formában is megjelenjen, csak nagyon nehezen, sok ügyvel-bajjal, szegényletes anyagi körülmények között, minőségi megalkuvások árán

valósulhatott meg. Azt, hogy a skandináviai magyar irodalmi és művészeti kiadvány szükség, mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy köteineinkből mára már alig maradt mutatóban néhány.

A skandináv országokban élő magyarok hídszerepe hangsúlyozottan fontos. És felemelő is. A befogadónknak éppen úgy hasznára lehetünk, mint az otthoniaknak. És ahhoz, hogy ezt az utánunk jövők is így cselekedjék: meg kell tanulniuk magyarnak maradni. Ebben segíthet és segít az a magyar alkotóközösség, amelynek műhelye az **Ághegy**. 2012 végére immár ötszáznál többen vagyunk, akik írással, képzőművészeti és zenei alkotásokkal, előadó-művészetünkkel, a skandináviai országok irodalmának magyar nyelvű tolmácsolásával, a művészetek ismeretével igyekszünk vállalt hídszerepünket betölteni.

Lapfolyamunkat olyan magyar vagy magyar származású északi képzőművészek munkáival díszítjük, akiknek elismertségére büszkék lehetünk. Folyamatosan összegyűjtött értékeinket azzal a gondolattal továbbítjuk olvasóinkhoz, hogy sokféleségünket igenevel, összefogásunk eredményességét bizonyíthatjuk.

Tar Károly
(szerkesztő)

Oslo – Budapest – Oslo

- egy nyugalmazott nagykövet élményei -

Feleséggel, Unnival 1994-től 1999-ig öt csodálatos évet töltöttünk Magyarországon. Budapest várostervezésével, széles sugár- és körútjaival, valamint szép épületeivel Párizsra hasonlít. Szerettük a múzeumokat, az uszodákat és a közeli erdőket. Budapest leginkább kultúrvárosként jelentett sokat nekünk, Európa egyik legfontosabb művészeti és zenei fővárosaként ismertük meg. Ebben központi szerepet játszott az Opera.

Amikor nagykövetnek neveztek ki Budapestre, feleséggel Budapestre utaztunk, hogy tájékozódjunk a körülményekről. Egy sor 70-es évekbeli hivatalos látogatásnak köszönhetően én magam már ismertem a várost, és mindig is jól éreztem itt magam. Feleségemnek azonban ez volt az első útja ide, és nem tudtam, hogy fog reagálni. Ferihegyről a városba részben szürke és tatarozásra szoruló házakkal övezett utakon vitt a taxi. Nem kommentáltam a látottakat. Unni sem szólt semmit.

Ahogy megérkeztünk meg látta a Duna-parti Marriott-szállót, a szobánkat és nem utolsó sorban a földszinti *süteménybárt*, kis mosoly jelent meg a szája sarkában. Másnap, amíg különböző értekezletekre kellett mennem, Unni vezetett városnéző túrával töltötte el az időt. Amikor újra találkoztunk, tárt karokkal, örömtől sugárzó arccal közlekedett felém a nap során szerzett élményektől fellelkesedve.

Érkezésünkkor a norvég nagykövetség épülete, s vele a rezidencia-lakásunk is a Normafához vezető úton, az Eötvös u. 35B-ben volt. Ezt a pompás nagy épületet Norvégia a magyar államtól bérelte. Később 50 diáknak helyt adó hostellé alakították át. Amíg ott laktunk, amilyen gyakran csak tehetjük, sétáltunk a közeli bükkerdőben. Színes jelzésekkel ellátott utak, ösvények szeltek át az erdőt, csakúgy, mint az Oslót körülölelő Markában.

Korábban azt hittem, hogy ezt a megoldást csak Norvégiában alkalmazzák. Idővel, amikor már boldogultunk a nyelvvel, többször is előfordult, hogy én igazítottam el magyarokat az erdőben. Nyáron általában munka után jártam egyet, majd kimelegedve a Normafa szálló vagy az Eötvös utcában kissé lentebb akkor még üzemelő Olimpia medencéjében úsztam egyet.

Télen előfordult, hogy bőségesen havazott a Svábhegyen. Az egyik évben kb. 2 méteres volt a hó a kertünkben. Akkor már a házunknál felcsatolhattam a sít, úgy mentem föl az erdőbe. Géppel preparált sífutópályák hiányában az erdei utakon és ösvényeken siettem. A magyarok többnyire a mély hóban lépdeltek. Egyszer egy meredek lejtőn siklottam lefelé, amikor a "sífutópálya" közepén hirtelen megláttam egy formás, mezeten női hátsót. A hölgy guggolt. Mielőtt észrevehetett és felállhatott volna, már nagy sebességgel el is tűntem.

Egy másik alkalommal egy nehéz erdei szakaszon tartottam fölfelé, amikor észrevettem, hogy messze mögöttem, de egyre közeledve követ egy sifutó. Valamiért úgy éreztem, hogy mindenáron fel kell értem a dombtetőre, mielőtt utolérne. Vért izzadva sikerült is. Egymás mellett állva kapkodtunk a levegőért. A férfi tudott angolul, így szóba elegyedtünk, bár nem nézhettem ki valami jól jeges-taknyos szakállammal. Elmesélte, hogy az olajiparban dolgozik, és kérdezte, én mit csinálok. Amikor elárultam, hogy a norvég nagykövet vagyok, azt válaszolta, hogy akkor érti, miért síelek olyan jól.

A Normafa teteje igencsak népes tud lenni, amikor sok a hó. Rengetegen siklanak lefelé sível szlalomozva vagy szánkózva a Zugligetbe. Ez a kombináció mindig szívszorító érzéssel töltött el, félve lestem, nehogy összeütközzenek és megsérüljenek. Nyaranta Budakeszi erdejében, Nagykovácsi irányában is kirándulgattunk. Több kedvelt kiinduló helyünk is volt. A túraútvonalak nagy részén fantasztikus a terep magas domboldalakokkal, remek kilátással és erdővel. Mindig láttunk állatnyomokat is. Unni félt, hogy vaddisznóval találkozhatunk. Ezért egy ideig kénytelen voltam egy kis csengőt hordani a hátizsákomon, mert az állítólag elriasztja a vaddisznókat. De egy idő után már nem vol-

tam hajlandó a csengővel járkálni. Aztán egyszer tényleg találkoztunk egy vaddisznóval, az otthonunk közelében, a Normafánál lévő erdőben. Unni egészen nyugodtan és higadtan, riadt sikoltozás nélkül viszonyult a helyzethez.

ösvényen haladtunk lefelé, amikor odasúgta: “Ott megy egy vaddisznó!” Egy megtermett vadkan volt nagy agyarakkal. Mi az egyik irányba mentünk, az állat pedig rőfögve, velünk mit sem törődve párhuzamosan az ellenkező irányba.

Különösen szerettem a gyógyfürdőkbe járni: a Margit-szigettől nyugatra fekvő Thermal Aquincumba, az oszlopos Gellértbe, az elbűvölő Széchenyibe, ahol a szabadtéri medence egész évben használható. Kedvencem azonban a Thermal volt a Margit-sziget északi végében, különösen azután, hogy a rezidencia a Vár szomszédságába, az Ostrom utcába költözött. Gyalog jártam meg az utat oda-vissza azokon a szombatokon, amikor sem az erdőben nem túráztunk, sem múzeumba nem mentünk, sem pedig hivatalos feladatunk nem volt. A fürdő után a szépséges Margit-szigeten sétálva és a hazaúton úgy éreztem magam, mintha kicséréltek volna.

Az első Magyarországon töltött évem idején az akkori követségi titkárnő azt javasolta, hogy meg kellene próbálnunk anyagi támogatást szerezni magyar politikusnők norvégiai látogatására. Norvégiában a legfontosabb állások jelentős részét nők töltik be, és a munkatársnőm úgy gondolta, hogy ezt érdemes lenne megmutatni a magyar társaiknak.

Még új voltam Magyarországon, ezért egy parlamenti tagokról szóló összefoglalóban talált információ és fényképek alapján választottam ki három fiatalabb politikusnőt, mindegyiket különböző pártból. (Az MSZP-t Aszódi Katalin Ilona, az SZDSZ-t Hodosán Róza és az MDF-et Dávid Ibolya képviselte).

A norvég külügyminisztérium (UD) elfogadta a tervünket. Az oslói program hat *nővel* való találkozót tartalmazott – Brundtland miniszterelnök, egy parlamenti képviselő, Killengren oslói rendőrfőnök, Lucie Smith az Oslói Egyetem rektora és még kettő. A magyar politikusnők a tapasztalatokon nagyon fellelkesülve tértek haza. Az első *férfit*, akivel találkoztak, egy kis hely, Dröbak polgármestere volt.

Magyarországi tartózkodásunk elején kb. 15 norvég diák tanult az országban. Amikor elmentünk, már 5-600. Legnagyobb részét orvostanhallgatók, de néhány leendő állatorvos is. Nem volt nehézségektől mentes számukra a magyarországi tanulmányok megkezdése, ezért a budapesti Semmelweis Egyetemen kívül meglátogattam Pécs, Debrecen és Szeged egyetemének vezetőségét és norvég diákjait is, hogy segítsünk megkönnyíteni a fiatalok beilleszkedését.

Számos norvég énekkar, zenekar stb. szeretett volna fellépni Magyarországon. Budapest gazdag kulturális kínálata miatt nem mindig volt egyszerű felhívni a figyelmet a norvég rendezvényekre. Ezért a Bergeni Filharmonikusok budapesti vendégszereplése előtt a Nagykövetség sok energiát fektetett be a “reklámozásba”. Nem akartam, hogy

egy 1200 fős nézőtér félig üres maradjon. Munkánk kiegészítette a magyar ügynökét. Nagyon örültem a közös sikernek.

Egy norvég kórus megbeszélte egy magyarral, hogy közös koncertet tartanak a Liszt Ferenc Múzeumban. Ez azonban ütközött a Nagykövetség egy programjával, így nem tudtuk támogatni. Figyelmeztettem őket a megfelelő reklám nélkül tervezett koncert veszélyeire. Végül egyetlen egy hallgató sem jelent meg, és a két kórus csak egymásnak énekelt.

1997 szeptemberében Gerhard Munthe festő kiállítását nyitottam meg az Iparművészeti Múzeumban. Abban az időben Budapesten kevesen tudtak angolul. Ezért előfordult, hogy én norvégul beszéltem, és valaki fordította magyarrá. Ezen az eseményen, mint sok másikon is, Petke Emese, a Nagykövetség saját alkalmazottja volt az ügyes tolmácsom.

Egy évvel a magyar-norvég világbajnoki selejtezőmérkőzés előtt felkeresett a Norvég Futbalszövetség akkori főtitkára, Per Ravn Omdal. A június 8-i mérkőzés körüli napokra különböző kiállításokat és rendezvényeket terveztünk, melyeket részben a Futbalszövetség szponzorált.

A legnagyobb kiállítás a Néprajzi Múzeumban kapott helyet. Öt vestlandi múzeumból érkezett anyag. Együttműködő partnerem Hofer Tamás volt. A Norvégiából meghívott vendégek száma elérte az ezret. Megnyitottam egy másik kiállítást is, öt norvég festő mutatta be műveit. Amikor megérkeztem a helyszínre, feltűnt, hogy a falból egy kb. 1 x 1 méteres felületen kiáll egy csomó szög. Gondoltam, hogy kár, hogy a múzeum nem távolította el őket. Kiderült azonban, hogy ez a kiállított művek egyike. A művésznek bocsánatkéréssel tartozom, de tényleg nem mindig könnyű megérteni a modern művészetet.

Egy este a Norvég Futbalszövetség rendezett vacsorát a Gundelben. Asztalomnál ült a híres futballista, Puskás Ferenc. Ő volt az ötvenes évek első felében Magyarország legendás nemzeti válogatottjának a legnagyobb csillaga. Később sok éven át a Real Madridban játszott. Többször láttam már, mert ugyanahhoz a fodrászhoz jártunk egy azóta sajnos bezárt Váci utcai szalonba. A vacsora alatt megpróbáltam beszélgetni vele, de a magyar tudásom sajnos túl gyenge volt, így néhány mondatnál nem jutottunk tovább. Puskás ajánlotta a spanyolt, de azt nem beszélem.

Felkeresett engem Stockholmból Edith Thallaug, a nyugdíjas norvég operaénekesnő is. Azért jött Budapestre, mert egy magyarhoz ment feleségül. Nem is tudom már, hogy kezdődött, de megegyeztünk, hogy segíték egy budapesti koncert megrendezésében. Találtam egy alkalmas helyet Óbudán, és meghívtam egy sor kollégát és másokat, akikkel kapcsolatban álltam. Nagy volt a siker.

A Norvég-Magyar Egyesület (Norsk – Ungarsk Forening, NUFO) 100-nál is több fizető "egységet", egyént ill. családot számlál. Többnyire Norvégiában élő magyarok és a magyar kultúra és művészetek iránt érdeklődő norvégok a tagjai. Az egyesület önkén-

tes, ingyen végzett munkára épül. Sok éve aktív elnökével, Dr. Nagy Lucia Máriával először több évtizeddel ezelőtt találkoztam. Amikor Magyarországon voltam nagykövet, számtalan közös projekten dolgoztunk együtt. Az utóbbi közel 10 évben közelről figyelhettem meg, mi mindent tett a szülőhazájával való kapcsolat fenntartásáért. Ezért különösen nagy örömet jelentett számomra, hogy jelen lehettem, amikor Budapesten lovaggá ütötte a Falvak Kultúrájáért Alapítvány.

Már nagyköveti időszakomban találkoztam egy ugyanezzel a lovagi címmel kitüntetett emberrel. A norvég-magyar Kovács Ferenc felkeresett engem a Nagykövetségen és megkérdezte, részt tudnék-e venni egy Jon Fosse darab előadásának premierjén. Az eseményre 1997. december 12-én került sor Dunaújvárosban. Ott voltam Unnival, no meg Jon Fosséval és a rendezővel, Kai Johnsenel. Az előadás előtt Almási Zsolt polgármester és más fontos személyiségek gondoskodtak Unniről és rólam. Helyi pálinkát szolgáltak föl, és koccintottunk az országaink közötti jó kapcsolatokra. Amikor a színházi nézőtérre értünk, meleg és sötét volt. A darab egyetlen hosszú felvonásból állt. Két ember beszélgetett egy buszmegállóban – magyarul. Így aztán igen nehezen tudtam magam ébren tartani.

Amikor 2013 januárjában engem is lovaggá ütöttek a Magyar Kultúra Napja Gálá-

ján, ezt valóban nagy megtiszteltetésnek éreztem. Felemelő ugyanazt a lovagi címet kapni, mint a fent említett magyar ismerőseim. Amikor a Gála kapcsán Magyarországon jártunk, Unnival arra is kihasználtuk az alkalmat, hogy keresztbe-kasul sétáljunk a város utcáin, metrózzunk és villamosozzunk. Busszal felmentünk a Normafához megnéztük az ott szalamoszókat, majd a régi lakhelyünket az Eötvös utcában, ettünk a Gerbaudban, régi magyar jóbarátainkkal ebédeltünk a Várban, megtekintettük a Szépművészetiben a fantasztikus Cézanne-kiállítást, majd az Operában *A bolygó hollandi* előadását. Egyetlen üres szék sem volt.

Bóklásztunk a Fővám téri Vásárcsarnok zöldség- és húspiacán, úsztunk a Széchenyi fürdőben stb. stb. Számtalan szolgálatkész fiatallal találkoztunk a városban. Mosolyogtak, udvariasak voltak. Nagyon jó benyomást tettek ránk.

Ha ezek a fiatalok képesek összefogni és közös célokért együtt dolgozni, akkor Magyarországra egész biztosan fényes jövő vár.

Oslo, 2013.

Bjørn Frode Østern mkl
nyugalmazott nagykövet

Norvégból fordította dr. **Kunszenti Ágnes**

A hétköznapi lovagjai

A Kultúra Lovagrendje Évkönyve évek óta nemcsak rendünk, hanem az átlag olvasó kalendáriuma is. Olvassuk, olvassák, hónapról-hónapra felosztott fejezetei bizonyára sokaknak szolgálnak tanulsággal. Példaként, ösztönző buzdításként: lám, mit tehetnénk magunk is, ha az apró percekre feltördelt hétköznapi kis cselekedetei nem csak a magunk javát szolgálnák, hanem másokét is. A hétköznapi lovagjai vagyunk/leszünk, csak tennünk kell valamit. Ami nem munkahelyi kötelességünk, ami nem a családi munkamegosztásban ránk eső elfoglaltság. Ami mindezeket túl mutat, akár erőn felül is. A hétköznapi apró jócselekedetei. Egy idős szomszédhoz intézett kedves szavak, egy tál meleg étel felkínálása; az utcán csavargó gyerekek otthonba terelése; az irodánkat takarító vendégmunkás emberszámba vétele; egyesületekben, alapítványokban való aktív részvétel...

Sokat mesélhetnék a Kárpátaljai Magyar Iskolai Könyvtárakért Alapítványunk hétköznapijairól, de az Évkönyv korábbi számaiban már esett szó erről, így ezúttal a Norvég-Magyar Egyesült (Norsk-Ungarsk Forening - NUFO) múltjába, jelenébe szeretném elkalauzolni az olvasót.

Ebbe Astrup (1876-1955)

A norvég Parlament házelnöke, Kirsti Kolle Gröndahl 1997. szeptember 30-án küldött üdvözlő szavai jól összefoglalják a NUFO feladatait: „Ezúton szeretném jókívánásaimat kifejezni az Egyesületnek fennállásuk 60 éves jubileuma alkalmából, és sok sikert kívánok ahhoz a fontos munkához, amit a Norvégia és Magyarország közti kapcsolatok erősítése érdekében végeznek... Ma már eltűntek a szovjet uralom és a hidegháború idején fennálló akadályok. Fontos, hogy kihasználjuk a szabadság adta lehetőségeket országaink kölcsönös fejlesztésére és előrehaladására. Ebben a Norvég-Magyar Egyesületnek fontos szerep jut az elkövetkezendő esztendőkbén.”

Az egyesület 1937-ben, Oslóban alakult. Az alapítási okmányt az Országos Levéltárban őrzik Magyarországon. Az egyesület első elnöke Astrup Ebbe őrnagy, a híres zeneszerző és hegedűművész, Hubay Jenő fiának, Hubay Andornak az apósa volt.

A második világháború alatt illetve után, amikor a szovjet diktatúra Európát kettéosztotta, az egyesület tevékenysége ideiglenesen lehetetlenné vált. Az 1956-os magyar szabadságharc bukása után a Norvégiába menekült magyarok igényei leheltek új életet az egyesületbe. 1957-ben nagy egyéniségek, köztük Odd Nansen (1901-1973, a Nobel-Békedíjas Fridtjof Nansen fia, maga Sachsenhausen-fogoly volt, majd a Norvég Menekültügyi Bizottság tagja) és Zichy Nándor álltak a megújulás élére. Az egyesület központi szerepet játszott az 1950-es és 1960-as években mind a magyar menekültek és norvég befogadók közötti kapcsolatteremtésben, mind a magyarok kulturális

igényeinek kielégítésében. 1960-tól egy évtizeden át az oslói „Magyar Otthon” (Ungarsk Hjem) volt a NUFO tevékenységének központja. A családalapítás, a norvég hétköznapiokba való beilleszkedés és a hozzá szükséges kemény munka következtében csökkent a közösségi élet iránti igény és lehetőség. Sokan azért maradtak távol a rendezvényektől, mert tartottak a besúgóktól, féltették a Magyarországon maradt családtagjaikat.

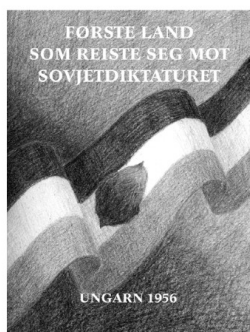
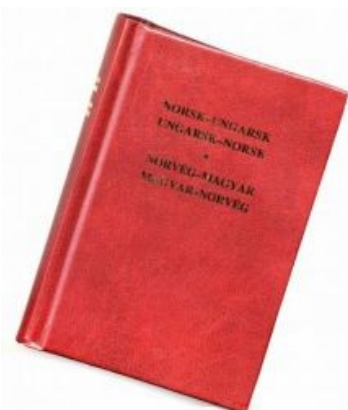
1989-ben új történelmi korszak kezdődött, eltűnt a „vasfüggöny” és Magyarország újra független, szabad állam lett. Ez lehetőséget adott a Norvégiában élő magyaroknak, családjaiknak és barátaiknak a norvég-magyar kapcsolatok szabad ápolására, és ez adott új lendületet az Egyesületnek, amelynek jogfolytonossága megmaradt, és 1993-ban, a NUFO felújításakor a közgyűlés az 1957-ben jóváhagyott határozatokat fogadta el, többek között ezekkel a célkitűzésekkel:

a. hozzájárulni a Norvégia és Magyarország közti együttműködéshez, a két ország polgárai közti kölcsönös megértés és baráti kapcsolatok fejlesztéséhez

b. független és szabad félként együttműködni más független norvég és magyar szervezetekkel, valamint a két ország hatóságaival annak érdekében, hogy növeljük az egymás művészetére, kultúrájára, történelmére és földrajzára vonatkozó kölcsönös ismereteket.

Az állami ünnepeinket évről évre ismétlődően méltató nagy rendezvényeinket sok apró, „hétköznapi” dologgal egészítjük ki. De erőt, pénztárcánkat is igénylő nagy vállalkozásba is belevágtunk. Más skandináv nyelvekkel ellentétben nem volt forgalomban norvég-magyar /magyar-norvég kizsótár. Keresztes László debreceni nyelvészprofesszor és Ove Lund lektor közreműködésével sikerült egy, az 1956-os diákok által összeállított szótár kibővített, felújított változatát kiadni és terjeszteni a Magyarországon tanuló norvég diákok és a munkavállalás reményében Norvégiába utazók körében.

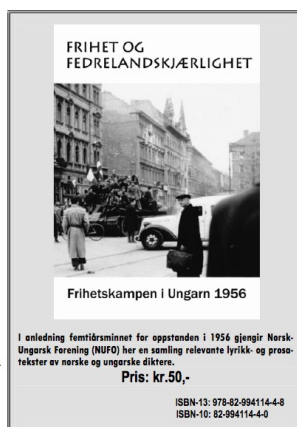
A NUFO két másik fontos kiadványa emlékeztetőül, tanulságul szolgálhat az utókornak. *A szovjet diktatúra ellen elsőként fellázadt ország, Magyarország 1956* (Første land som reiste seg mot sovjetdiktaturet, Ungarn 1956) című norvég nyelvű kiadvány az 56-os

Utgitt i 1996 av Norsk-Ungarsk Forening i anledning 40-årsminnet for oppstanden. Stedig like aktuell som kildebeskrift for forståelsen av norsk-ungarernes skjebne.

Pris: kr.150,-

© NUFO 1996
ISBN 82-9941 14-0-8

I anledning femtiårsminnet for oppstanden i 1956 gjengir Norsk-Ungarsk Forening (NUFO) her en samling relevante lyrikk- og prosatekster av norske og ungarske diktere.

Pris: kr.50,-

ISBN-13: 978-82-994114-4-8
ISBN-10: 82-994114-4-0

forradalom és szabadságharc 40. évfordulójára készült. Gazdag képanyaga korábban még nem jelent meg nyomtatásban. A kötet bepillantást nyújt a Norvégiába menekült magyarok sorsáról.

Az 50. évfordulóra a két nemzet költőinek 1956-os eseményekhez fűződő verseit, elbeszéléseit gyűjtöttük össze a *Szabadság és hazaszeretet, Az 1956-os szabadságharc Magyarországon* (Frihet og fedrelanskjærlighet, Frihetskampen i Ungarn 1956) című antológiába.

Az egyesületünk norvég nyelvű lapja információs és kulturális fórum. Negyedévenként jelenik meg NUFO INFO címmel.

Norsk-Ungarsk Forening – Postboks 232 – 1319 Bekkestua		
	I REDAKSJONEN: Lucia Maria Nagy, red. Frode Havig Omang, Liv Gjøtterud, Wolfgang Plagge	Medlemskontingent 2008-09: Enkeltmedlem: Kr 275,- Honnør: Kr 175,- Familie: Kr 375,- Firma-abbonement: Kr 600,-
	NUFO Kirkeveien 75, 0364 Oslo Postgirokonto: 0532 34 95272 Bankgirokonto: 8200 45 64835	
Epost: nufo.oslo@gmail.com		hjemmeside: www.nufo.no
ISSN 0809-5876		

Legutóbbi, 2012 végi példányát például Kodály Zoltán születésének 130. évfordulójának szenteltük, de úgy, hogy ezúton is párhuzamokat kerestünk a két nép zenekultúrája között. A korábbi számokban többek között hírt adtunk a norvég királyi pár 2009-es magyarországi látogatásáról, a Páneurópai piknikről, Hubay Jenő norvégiai kapcsolatairól, Bőjte Csaba áldozatos munkájáról is, és megemlékeztünk az ifjú Mansfeld Péterről, akiről Stefka István a következőket írta: ”A kommunizmus áldozatai közül Mansfeld Péter kivégzése iskolapéldája a törvénytelen ségeknek, az emberi aljasságnak.”

Nem kérkedünk vele, hisz tevékenységünk természetes része, hogy a rászorulókat segítjük. Pénzt, segélycsomagokat, orvosi és irodai segédeszközöket küldünk közvetlenül oda, ahol a legnagyobb szükség van rá. Gyűjtöttünk pl. egyházi gyülekezeteknek, Bőjte Csaba árváinak, magyar nyelvű iskolák könyvtárainak, viharok, árvizek és a vörös iszap áldozatainak. Tapasztalatcserére, együttműködési szándékú látogatásra fogadtuk magyarországi civil szervezetek, egyesületek képviselőit, és vendégül láttunk nagy hírű magyar előadóművészeket, énekarokat is.

Természetesen ápoljuk a norvég kapcsolatokat, hiszen az 56-ban ide menekült magyarok sokat köszönhetnek a befogadó országnak, s azon belül a számtalan jólelkű, segítőkész embernek. Ezért kötelességünknek érezzük, hogy ezeket az emlékeket továbbadjun gyermekeinknek, unokáinknak.

Kapcsolatot tartunk a Magyarországon tanuló norvég diákokkal, visszatértükkor igyekszünk őket bevonni a munkánkba.

Dr. Nagy Mária Lucia nyugdíjas belgyógyász szakorvos vezeti immár évtizedek óta az egyesületünket. Eredményes, áldozatos munkájáért 1999-ben Köztársasági Elnöki Aranyéremet kapott. 2010-ben a Magyar Kultúra Lovagja lett, s még abban az évben megkapta Sólyom László Köztársasági Elnöktől a Magyar Köztársaság Arany Érdemkereszt fokozatát.

Munkájában sok lelkes segítője akad, de közülük is kiemelkedik Wolfgang Plagge zeneszerző, zongoraművész, pedagógus, aki 2007-ben megkapta az Egyetemes Kultúra Lovagja címet.

Nagy rajongója a magyar klasszikus zenének. A Kodály módszer szószólója, újságunk főmunkatársa, rendezvényeink állandó szervezője, szereplője.

2012 november

Kovács Ferenc mkl

Oslói hírek**Szerkeszti: Kovács Ferenc****2013. jan.1. – márc. 15.**

A Norvég Magyar Egyesület (NUFO) január 13-án tartotta szokásos újév utáni családi estjét. Rövid műsor után gulyásvacsorára, majd tombolasorsolásra került sor. A nagy létszámban megjelent vendégseregben egyaránt találhattunk fiatalokat, időseket, magyarokat és norvégokat.

Január 21-én vetített képes sí-est volt a magyar nagykövetségen Oslóban. Norvégia – úgy tudjuk - a sízés őshazája, itt az a különnc, aki nem szereti a sísportot.

Magyarországon a feltételek jóval mostohábbak, magashegységeinket elveszítettük, mégis közel fél millióan hódolnak e remek sportágnak.

A téli szezon derekán vetített képekkel kísért beszélgetést tartunk a sí-élményekről és a norvégiai lehetőségekről. A nagykövet (vizsgázott sí-oktató) bevezetője után Fey Zsuzsa, a kiváló tájfutó és sí-tájfutó, a Skiforeningen Marka-önkéntese, ismerteti a Skiforeningen szolgáltatásait és ad tanácsokat a norvégiai sí-idény minél jobb kihasználására. Forralt bor és forró tea várja a hidegből érkezőket!

*** Február 6-án volt a magyar nagykövetségen az *Ághegy VIII.* kötetének bemutatója. A szépszámú megjelentnek Dr. Borka László ismertette a többszáz oldalas kiadványt. A norvégiai vonatkozású anyagok alkotóival (Bendes Rita, Borka László, Buday Károly, Jeszenszky Géza, Karádi Éva Henrietta, Kunszenti Ágnes, Sárfi István) Kovács Ferenc szerkesztőhelyettes beszélgetett.

Egy Löffler Ervinről (1922-2012) készült kisfilm levetítésével emlékeztünk a Pro Cultura Hungarica díjas szobrászművészre, az *Ághegy* rendszeres alkotójára.

Az Ághegy és a Magyar Liget működtetésében végzett odaadó munkájáért Oklevél elismerésben részesült Dr. Borka László, Dr. Kunszenti Ágnes és Nádasy-Farkas Irén munkatársunk.

*** Kelemen Zoltán rendszeresen meghívja, biztatja, csábítja a labdára érzékeny HUNNOR-olvasókat egy-egy jó kis mozgásra, focira. Így február 10-én és március 10-én is találkoztak.

Fey Zsuzsa idén kezdett rendszeres túrázást szervezni a sikedvelőknek. A január 26-ai túraprogramot február 10-én, 16-án és 23-án is megismételték.

Február 24-én, a Történelmi Filmklub 4. estjén Magyarország Nagykövetsége fogadta a Norvégiában tartózkodó magyarokat. Kovács Ferenc, a Filmklub vezetője részletek bemutatásával vette sorra a 2. magyar hadsereg doni katasztrófájáról hírt adó dokumentumfilmeket, valamint rövid előadást tartott az öt részes *Pergőtűz* és a huszonöt részes *Krónika* c., Sára Sándor által rendezett filmek kapcsán a magyar dokumentumfilmes hagyományokról. A filmbejátszások után Jeszenszky Géza történész válaszolt az est során felmerült kérdésekre. Egy rövid részletet ragadunk csak ki: "1941. június 26-án – a máig felderítetlen háttérű kassai bombázás megtorlásaként – csatlakoztunk a náci Németország Szovjetunió elleni háborújához – nehogy a várt német győzelem után Hitler visszavegye a két bécsi döntésben nekünk visszaadott területeket, megjutalmazva a már jelentős erőkkkel a németek oldalán harcoló Romániát és Szlovákiát. A németek – Moszkva alatti megállításuk után – 1942-ben követelték a teljes magyar haderő bevetését, végül beletörődtek, hogy csak annak a fele, a 2. magyar

hadsereg ment ki a frontra, majd védte az arcvonalat a Don folyó nagy kanyarjában. A sztálingrádi szovjet offenzívával egyidejűleg indult meg az amerikai haditechnikával már bőségesen ellátott és nagy túlerőt képező szovjet erők támadása a magyarok által tartott frontszakasz ellen. A 210 ezer fős hadseregből 1943 január–február között fogságba esett 26 ezer fő, 42 ezer harcban elesett vagy megfagyott, 28 ezer pedig megsebesült. A túlélők szóbeli visszaemlékezéseire épül a „Pergőtűz” című, az 1970-es évek végén megkezdett dokumentumfilm-sorozat.”

*** Az alábbi meghívóban egy nagyszerű, magyar vonatkozású oslói rendezvényről értesültünk. Vörös Tamás kulturális kapcsolatokért is felelős első beosztott diplomata feladatait messze felülmúló szervező munkája nélkül nem jöhetett volna létre az alábbi rendezvénysorozat a magyar részvétel: “Magyarország Nagykövetsége tisztelettel meghívja Önt a Norvég Műfordítók Egyesülete „Lefordított napok” c. rendezvényének magyar vonatkozású eseményeire, amelyeket nagykövetségünk is támogat.

2013. február 28., csütörtök, 11.30-12.00: Szávai Géza író *Székely Jeruzsálem* c. regényét Kemény Kari Erzsébet műfordító, valamint a szerző mutatja be a norvégiai közönségnek. Helyszín: Litteraturhuset, Wergelands Terem (Wergelandsveien 29, 0167 Oslo)

2013. március 2., szombat, 13.00-14.45: a European Literature Slam keretében 8 ország 9 szerzőjének rövid műveit olvassa fel Elisabeth Dahl színművész; konferanszié: Marte Spurkland. Magyar részről két szerző két műve hangzik el Ingvild Holvik norvég műfordításában: Szávai Géza: *Egy kutya*, illetve Cserna Szabó András: *A turista Szindbáddal álmodik* c. novellái. Helyszín: Litteraturhuset, Wergelands Terem (Wergelandsveien 29, 0167 Oslo)

2013. március 2., szombat, 18 óra: Szávai Ilona, a Pont Kiadó vezetője bemutatja Szávai Géza és Kovács katáng Ferenc irodalmi alkotói tevékenységét Magyarország Nagykövetségén (Sophus Lies gate 3) További információk: <http://oversatttedager.no/>”

A Norvégiai Magyarok Baráti Köre márc. 15-ei ünnepségén "Feleségek felesége" címmel Patka Heléna műsorát láthatta a közönség. Kerényi Ferenc *Júlia* c. monodrámáját Patka Heléna írta színpadra. Petőfi Sándor hangja Kaszás Attila volt felvételtől. Rendezte Dvorák László. Az előadásról az alábbiak olvashatók a budapesti Komédiium Színház bemutatója kapcsán: "Patka Heléna Szendrey Júlia bőrébe bújva idézi fel Petőfi halhatatlan alakját. Júlia és Petőfi szerelmének különböző állomásai – az atyai tiltás ellenére megkötött esküvő és a koltói mézeshetek – mellett az 1848-as események és a márciusi forradalom történései is megelevenednek az est során. Júlia naplójegyzetei, levelezése és Petőfi Sándor néhány költeménye segítségével amely Petőfihez, illetve a költő halála után az emlékéhez kapcsolódik. A

darab létrejöttéhez segítségül szolgált Kerényi Ferenc *Júlia* című színműve is.

Mi vigasztalhatja azt, ki kedvesét elveszti? Mi a nőt, ki férjét temeti el, kivel egygő olvadtnak hitte saját életét, kiért boldogságát, mindenét oly örömet feláldozta volna, mert hiszen ő több volt magában, mint a mindenség nélküle.”

A skandináviai országokban élő magyar alkotók névsora

Írók

(prózaírók, költők, fordítók, tanulmányírók, kritikusok, közírók)

Antal Imre, Arvidson Sára, Asztalos Morell Ildikó, Bajak K. Zsuzsanna, Bálint Levente, Balogh Beáta (1973-), Balogh Sándor, Bánáti Gabriella, Bartal Klári (1940-), Bartha István (1925 -), Békássy N. Albert (1942-), Bendes Rita, Benedek Szabolcs, Benedekné Szőke Amália (1929-), Bengtsson Benjamin Zsolt, Bengtsson Emma Margit, Berényi Lajos, Berg (Böti) Olga, Bíró István, Bitay Zsolt (1973-), Blénessy Zoltán, Bodoni-Lindh Anikó (1950-), Bodor Attila, Borka László (1932-), Boross Katalin, Boross Kálmán, F. Böszörményi Zoltán, Bruckner Zoltán, Burányi Gyula, Csák János, Csatlós János (1920-1993), Csikász Kollár Zsuzsanna, Csikszögödi Szabó Zoltán (1957-), Csillag János (1952-), Czibik Gábor (1975-), Deák Csaba (1932-), Dobos Éva, Dohi Alexandru, Domonkos Domi István (1940-), Dóri Tibor (1936-), Dusa Ödön (1943-2007), Eggens Magda (1924-), Faludi Iván (1895-1978), Farkas Jenő, Fáskesti Mária, Fazakas Marianne (1956-), Firou Ilka, Fodor Béla, Fodor Imre, Fonyó István (1942-), Földesi Katalin, Fülöp Éva, Fülöp Géza, Gaál Zoltán, Garam Katalin, Gellért Tamás, Gergely, Edit Edo (1978-), Gergely Tamás, Gilice Zsuzsanna (1970-), Gleichmann Gabi (1954-), Gödriné Bedő Ilona, Göndör Ferenc(1928-), Grecz Andrea, Grünfeld Benny (1928), Gulbransen Weche, Gulyás Miklós (1938-), Gyarmati Rozália, Gyóni István (Stefan Westlund, 1938-), Halász György (1935-), Hammer György, Hámori László (1911-1984), Harangi Ditta, Harrer Gábor (1951), Havasi- Høyborg Ottilia Piroska, Krasznai Erzsébet (1954), Hegedüs Zsolt, Hendi Ilona, Hont Gábor(1953-), Horváth Attila, Homoki Mária, Horváti Eszter, Hulej Enikő, Hunyadi Viktória, Inczédi Gombos András (1940-), Janáky Réka (1963-), Járai János, Jehrbo (Hegedüs) Emese, Jeszenszky Géza, Juhász Gyula, Kádár, György, Kádár Péter, Kató János (1948-), Kemény Ferenc (1917-2008), Kemény Kari, Kertész Judit, Kesselbauer Gyöngyvér, Kindal Ilona, Klein Éva, Klein György (Georg Klein, 1925-), Kovács katáng Ferenc (1949-), Kozák Katalin, Krisztián Attila, Kulich Károly, Kunszenti Ágnes, Kunszenti - Kovács Dávid, Ladó József (1911-), Lahováros Pál, Lakatos Júlia, Langer (Jo) Sophie (1912-1990), László Patricia (1971-), Lázár Ervin Járkáló (1953-), Lázár Júlia, Lázár Oszkár, Ligeti Pál, Libik György (1919-1995), Lipcsey Andersson Emőke, Lőrinczi Borg Ágnes (1974-), Lukács Zoltán (1964-), Madarassy J.M. Enikő, Márky Ildikó (1940-), Martinovits Katalin, Mendel Zsuzsa, Mervel Ferenc (1936-2004), Mészáros Gabriela, Mihály Ferenc, Molnár Attila, Molnár-Broander Éva, Molnár István (1950-), Molnár Szilvia, Moritz László, M. Veress Mária, Molnár Veress Pál, Müller Mária, Müller Teréz (1925-), Nadasdy Farkas Irén, Nagy Lucia, Nalberg Zoltán (1941-), Neufeld Róbert (1937-), Ondrusek Julianna, Ortman Mária (1939-), Pál Zsolt, Palotai Mária, Pándy Kálmán (1908-1988), Perger Dénes, Pető Tünde, Poeschl Mari, Pogány Orsolya, Pongrácz Ágnes, Piron Ilka, Publik Tony (1970-), Rökényes K. Erzsébet, Rosenberg Ervin (1935), Roth

Imre (1924-), Rozsnyay Béla, Salamon Ilona, Sall László (1961-), Sánta Judit, Sára Erzsébet, Sármány Ilona (Person), Sárfi István, Sara Elisabeth, (1952-), Schapira Székely Zoltán (1955-), Sebestyén Éva, Sebestyén Gábor, Solymossy Olivér (1914-1986), Solymossy Péter, Staszer Boglárka (1951-), Straszer Boglárka, Steiner János, Strassburger Ferenc (1941-), Sulyok Vince (1932-2009), Szabó (Bancsik) Ágnes, Szalay Sándor, Szarka István (1966-), Szeles Judit (1969-), Szende Stefan (1901-), Sente Imre (1922-), Szilágyi László, Szilvássy Erika, Szűcs András, Szűts Gábor (1928-), Tamás Gellért (1963-), Tanító Béla (1942-2008), Tanító Béláné, Tar Károly (1935-), Tar Zsuzsa (1967-), Tatár Mária Magdolna (1946-), Tatár Sarolta, Thinsz Géza (1934-1990), Thurman Zoltán, Tilajcsik Roland, Tompa Anna, Tóth Ildikó Irma, Tóth Ilona, Tóth Károly Antal, Újvári Tünde, Veress Biborka, Veress Zoltán (1936-2013), Vető János, Vető Jenő, Vincefi Sándor, Vincze Iván, Vörös Márton (1900-1993), Vörös Tamás, V. Telegdi Magda, Zichy Aladár (1925-), Zsigmond Gyula, Zsurbej Magda (1935-)

Zeneművészek

(zeneszerzők, zenei előadóművészek, könnyűzenészek)

Bercelly Montág Mária, Bogányi Bence, Bogányi Bernadett, Bogányi Gergely (1974-), Bogányi Mária, Bogányi Tibor, Bordás Mária, Bukovinszky Dávid, Bukovinszky Marianna, Bukovinszky Valéria, Citron Zsuzsa, Csatószegi Judit, Deák Dénes, Deák Csaba (1932-), Dénes Elemér, Gaál Zoltán, Grigoricza Olesen Panna, Gulyás Georg, Hentz Helga, Hibay Éva, Hirtling Béla, Horatius Ladislau, Jónás András, Juhász Gyula, Kazal Éva, Kádár György, Kerényi János, Kovács Erika, Marina Cristian, Maros Ilona, Maros Miklós, Máté Nikolett, Mocos Imre, Molnár Dávid, Molnár Tibor, Pallay Gizella, Polgár Éva, Práda Kinga, Rózmán Ákos (1929-2005), Seres Dóra, Sinai Pál (1930-1968), Sólyom János, Stuber György, Szilvay Csaba, Szilvay Géza, Szilvay Réka, Szirányi László, Szirányi Mária, Szokolay Sándor, Tamás Gábor, Tanító Béla (1942- 2008), Ungváry Tamás, Urbán Imre, Vadász Róbert, Vas Tamás, Vásárhelyi Melinda, Vető János, Vincze Iván.

Előadóművészek

(rendező, színészek, énekművészek, mozgásművészek)

Balázs Beatrix, Benczédi Zsuzsa, Benyő (Fülöp) Krisztina, Bíró János, Bokány Ferenc, Bozsodi László, Bödös Krisztina, Dálnoki Dániel, Deák Dénes, Domonkos István, Dusa Ödön, (1943-2007), Gaál Ágnes, Garlati Lajos, Fábíán Mihály, Eszterhás Péter, Fodor Béla, Hibay Éva, Horváti Eszter, Kerényi János, Kisch István, Kis Ildikó, Magyar Melinda, Matolay Ferenc, Misurák János, Molavi Mária, Mulvai Márta, Orbán Csaba, Páll Zsolt, Pető Tünde, Pintyi család, Práda Sagvik Kinga, Publik Antal, Rajta Erzsébet, Seres Dóra, Schapira Zoltán, Sólyom János, Stuber György, Székely Ágnes, Székely Zoltán, Szilvay Réka, Szokolay Sándor, Szolnoki Zoltán, Tamás Gábor, Tálás Ernő, Urbán Csaba, Vadász Róbert, Varga István, Viele Valo, Wolf Judit, Zsurbej Magda (1935-).

Film-, videó- és fotóművészek

Baják K. Zsuzsanna, Balogh Sándor (1931-2006), Bánhegyi László, Bánovits

András (1955-), Borbás István, Boros Kálmán, Buday Károly, Csongvai Levente, Debreczeni Johanna, Dobos Kálmán, Dombi László, Dusa Ödön (1942-2007) Fagyos István, Farkas István, Farkas Jenő, Hancz Imre, Herskó Anna, Herskó János (1926-2011), Kasselbauer Gyöngyvér, Kemecsi Ferenc, Körmendi Dalma, Ligeti Pál, Lulich Georg (Lulicsh György) (1953-), Márton Zoltán (1962-), Mihala Éva, Nádasi Róbert, Nagy Erika, Páhi István (1950-), Pusztai Péter, Seres Dóra, Sütő Zsolt, Székely János, Szirányi László, Tiglezan József (1964-), Ungváry Ildikó, Vető János.

Képzőművészek

(festőművészek, grafikusok, szobrászok, formatervező, textilművészek, építész, restaurátorok, művészettörténészek, műkedvelő képzőművészek)

Ambrus Lajos, Ajtony Imre (1932-), Ács István (1959-), Bajak K. Zsuzsanna, Bánovits András, Bartha Magda (1955-), Belik Ferenc, Benczédi Ilona (1948-), Berényi Lajos, Birincsik József, Bodoni János, Bokor Botond, Boros Katalin (Catlin K. Schlosser, 1952-), Buvári Gyula, Citrom Zoltán, Csanádi Ibolya (1953 -), Csíki Levente (1954-), Csikós Tibor (1957-), Csikszögödi Szabó Zoltán, Dániel Éva (1952-), Dániel Lajos, Dávid Aladár, Demeter Zsuzsa, Dohi Alexandru, Donát László Levente, Drab Károly (1944-), Farkas Ildikó, Farkas Kinga, Fazakas Ildikó, Fazakas Marianne, Fejes Orsolya, Ferencz J. Réka, Flessler Lajos, Garami Éva, Gilice Zsuzsanna, Gulyás Balázs, Gyulai Farkas Sándor, (1945-), Halász Szabó Sándor (1920 -), Haraszi István, Hont Robert, Horváth Alfréd, Horváth István, Illés István, Jiglund Krisztina, Kasza András, Kasza Ildikó, Kasza Imre (1952-), Kertész Ani, Kertész Gábor, Kiss Pál László (1922-2007), Kossik József, Kovács Anna Mária, Kováts Dea Judit, Kovács Emese, Kovács Gyula, Kovács Ferenc, Kovács Kati, Kraitz Gusztáv és Ulla Kraitz, Kuk László, Láposi Eszter, Láposi Sylvia, Lénárt István, Liknivist Mária, Lisztes István (1942-), Löffler Ervin (1932-2012), Mayer Hella (1976-), Mihály Ferenc, Mikudin István, Mikola Nándor (1911-2005), Miski Török Ágnes, Molnár Attila, Mocanu Elena Dorina, Mokos Imola, Mórítz Livia, Nagy Klára, Nagy Melinda, Nemes Endre (1909-1985), Némethy Sándor (1955), Olasz József, Patachich Csilla, Perger Dénes, Perjes Sándor, Pettersson Kerstin, Pogány Gábor, Poeschl Mari, Popovics Zoltán, Rébner-Widengard Krisztina, Rothman Lenke (1929-), Rozsnyay Béla, Perger Dénes, Pusztai Péter, Simon József, Schöner Ervin, Solymosi Ágnes, Söshl Mária, Stern Sándor, Sugár Péter, Szabó Klára, Szabó Magdolna (1958-), Szántó Kinga, Szakács Krisztina, Szalay Katalin, Szederjesi András, Szelényi Lajos, Szilágyi László, Szinnyei Kiss Ildikó, Sziráki Endre, Szirányi László, Tar Zoltán, Tompa Anna, Tóth Albert, Tóth Attila, Tóth Tímea (1981-), Trifonovics László, Urbán Attila (1977-), Varga István, Vánky Szabolcs, Vály Sándor, Várkonyi Erika (1975-), Venczel Árpád, Venczel Gyöngyi, Vető János, Vincefi Sándor, Wagner Nándor (1922-1997).

Kérjük az érdekelteket és olvasóinkat, hogy bővítsék, helyesbítsék, pontosítsák a névsort. Távbeszélő: 046 145 364, villámposta: tar.karoly@gmail.com

Ághegy Könyvek

1. Tóth Ildikó: Múltbanézó — elbeszélések
2. Tar Károly: Száraz oázis — groteszk színjáték-sorozat
3. Szakács Ferenc Sándor: Kettéhasadt lélek, a Magyar Ligetben megjelent Léleggondozó rovat írásaiból
4. Bernhard Nordh: A hódtavi újtelepesek – fordította Bartha István
5. Erdélyi Szépmíves Céh Emlékkönyv – összeállította Tar Károly
6. Lőrinczi Borg Ágnes: Állapotok - versek
7. Agnes Borg: Tillstånd - svéd versek
8. Bjerck-Amundsen: Søren Kierkegaard kezdőknek – Fordította: Lázár Ervin Járkáló.
9. Dohi Alexandru: Altermundia — Képzelt népek képzelt nyelvén írott versek — Fordította Tar Károly
10. Tar Károly: Itt és ott—versek a szerző fotóival.
11. Dohi Alexandru: Altermundia — svédül. Fordította Lőrinc Borg Ágnes
12. Dohi Alex: Illatok könyve — Fordította Tar Károly
13. Tar Károly: Pánik — regény
14. Skandináviai helyőrség — az Ághegy-Liget Baráti Társaság pályázatára érkezett írásokból, lemezmelléklettel
15. Elekes Ferenc: Éden Bädenben — kisregény és Leborult szivarvég — egyszerű történetek
16. Asztalos Morell Ildikó: Feloldozás — versek
17. Hjalmar Söderberg: Jézus Barabbás — regény — fordította Sente Imre
18. Gödriné Bedő Ilona: Gondolatok idegenben — versek
19. Molnár István: Mint pillangó a tűzhöz – regény
20. Dohi Alex: Definíciók könyve — versek. Fordította: Tar Károly
21. Veress Mária: Életre, halálra — kispróza
22. Janáky Réka: Válogatott versek
23. Tar Károly: Tánchááz — gyermekversek – Pusztai Péter rajzaival
24. Tar Károly: Birka firka — gyermekversek— Pusztai Irina rajzaival
25. Gaál Zoltán: szemünk kinyílik—talán ,versek
26. Gaál Zoltán svéd versei.
27. Tóth Ildikó: Ajtó, ablak nyitva van. Elbeszélések
28. Tar Károly: Ami eszembe jut– kisprózai írások
29. Gödriné Bedő Ilona: Valamit mindig megköszönni — versek

Előkészületben:

Tar Károly: Vers – Moritz Lívia: Kép

Játékos torna kicsiknek

Tar Károly: Hajnalban vadnyuszik ablakom alatt — regény

Képtár melléklet

Szederjesi András kompozíciója

Képtár melléklet

Szederjesi András kompozíciója

Képtár melléklet

Forsman Attila festményei ►

Képtár melléklet

Képtár melléklet

D. Forsman felvétele: Kacsák a hóban

Képtár melléklet

D. Forsman: Nyár—Normal—olaj

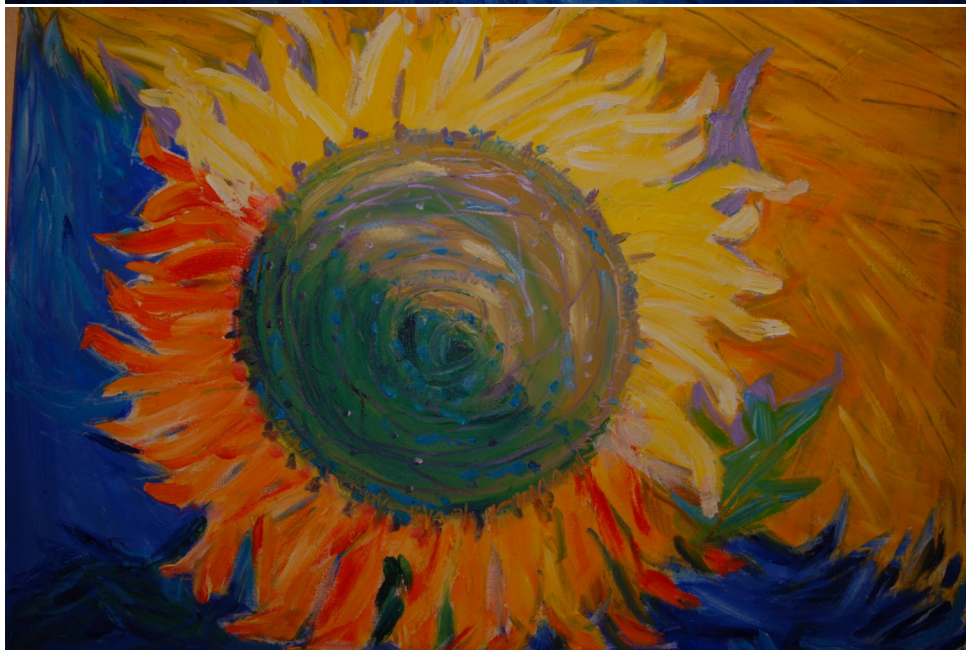
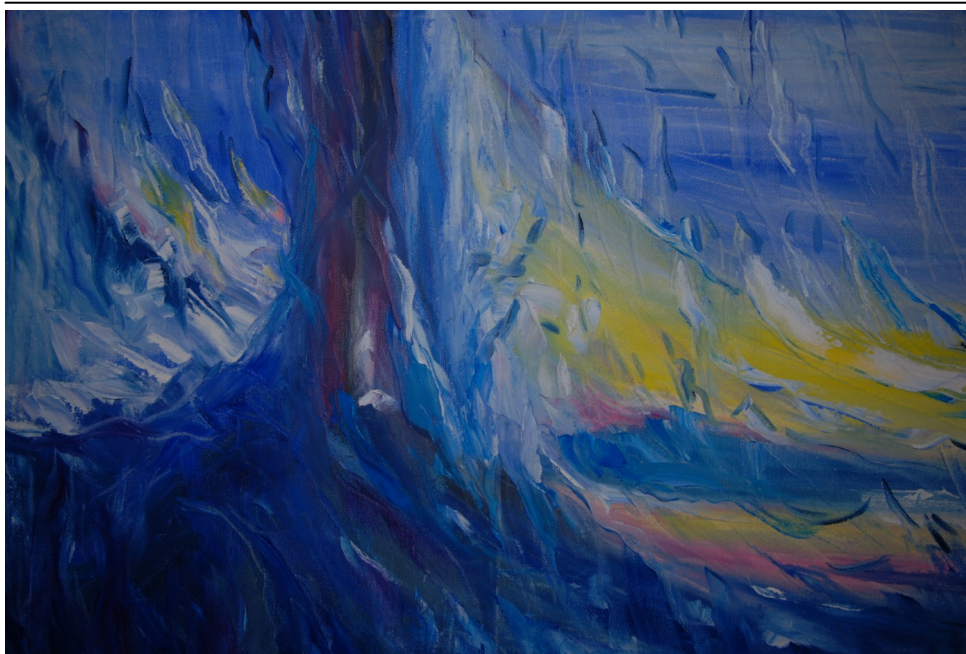

Képtár melléklet

Maer Hella: Látomás –pác

Képtár melléklet

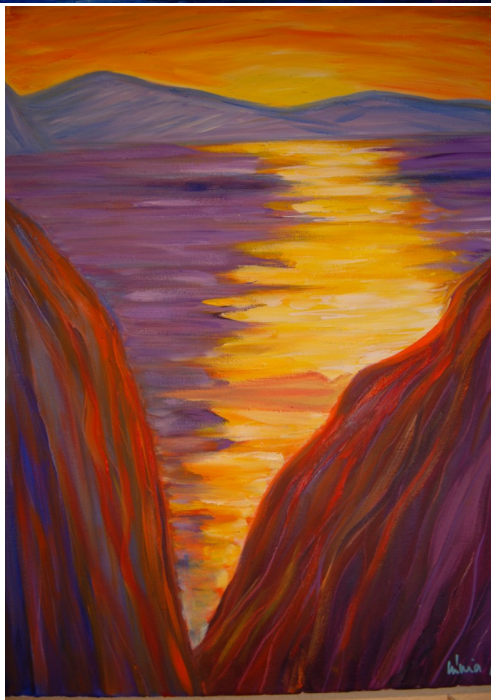
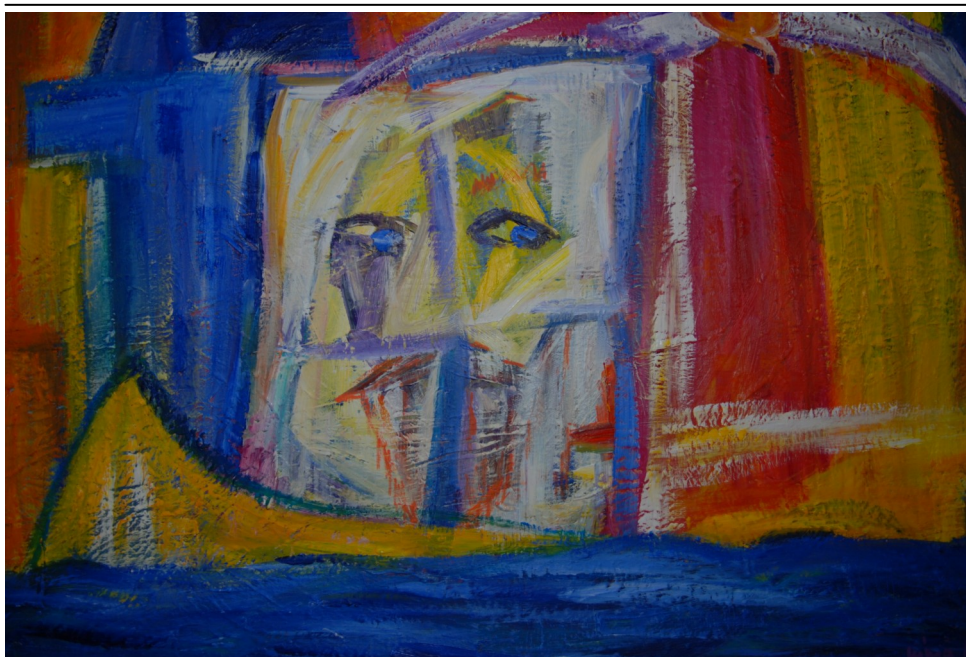
Moritz Livia: Remény 50 x 70 cm, olaj , — **Itt és ott**, 50 x 70 cm , olaj

Képtár melléklet

Moritz Lívia: Üdvözet Európából, 116 x 88 cm, olaj

Képtár melléklet

Képtár melléklet

Moritz Livia: Szerelem, 50 x 70, olaj

◀ **Most múlok pontosan, Tavasz, Pucér élet - mindhárom 50 x 70 cm, olaj**

Képtár melléklet

Moritz Lvia: Meztelen 50 x 70 cm, olaj

Képtár melléklet

Moritz Lvia: Pillanat, 50 x 70 cm , olaj

Képtár melléklet

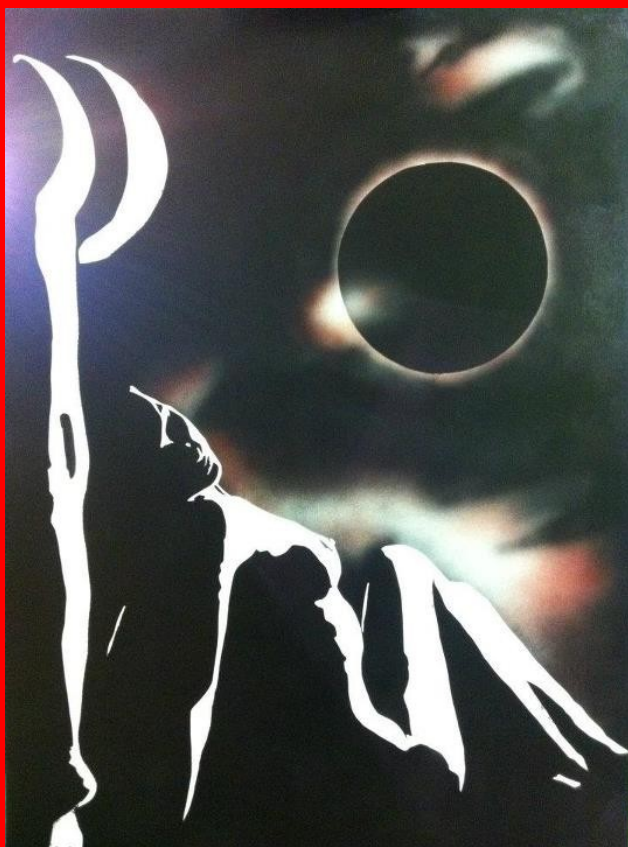

Képtár melléklet

Moritz Livia: Barátság, 50 x 70 cm , olaj

◀ **Moritz Livia: Megszámlált napjain, Barátság, 50 x 70 cm , olaj**

AGHEGY

Skandináviai magyar irodalmi
és művészeti lapfolyam

ISSN 1650 – 8483
www.aghegy.hhrf.org

Gazdasági igazgató: **Neufeld Róbert**
Ügyvezető: **Moritz László**

Az aláírt írásokért a szerzők felelősek.
Szerkesztőség: 222 40 LUND, Landsdomarevägen 1,
Svédország,
Tel/fax: 004646 145 364, tar.karoly@gmail.com